

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ / MINISTRY OF EDUCATION
AND SCIENCE OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ / NATIONAL
AGENCY FOR HIGHER EDUCATION QUALITY ASSURANCE

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕРАЗМУС+ ОФІС В УКРАЇНІ / NATIONAL ERASMUS+ OFFICE IN UKRAINE
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / ZAPORIZHZHIA NATIONAL UNIVERSITY

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

EUROPEAN VALUES IN UKRAINIAN EDUCATION: CHALLENGES AND FRONTIERS

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції
International conference proceedings

28-29 травня 2021 року / May 28-29, 2021

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Видання здійснено в рамках проекту Європейського Союзу за програмою Еразмус+, напрям Жана Моне, 599918-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE EUVOLIA ("EUROPEAN VALUES IN LITERARY ARTS")

Підтримка Європейської Комісії у створенні цього видання не означає схвалення змісту, який відображає лише погляди авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ньому.

Publication prepared and funded under Erasmus+ Jean Monnet Actions 599918-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE EUVOLIA ("EUROPEAN VALUES IN LITERARY ARTS")

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи : збірник матеріалів
Є24 Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 28–29 травня 2021 року) / за ред. О. Тупахіної. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 182 с.

ISBN 978-966-992-513-8

У часи, коли вирішується європейське майбутнє України, заклади освіти стають потужними агентами змін у напрямку вкорінення й поширення європейських цінностей в українському суспільстві. Фокусуючись на європейських цінностях як на фундаменті національної освітньої реформи, ми розглядаємо їх передусім як цінності в дії – невід’ємний компонент навчальної й наукової діяльності, управління освітою, забезпечення її якості, студентського самоврядування тощо. Мета конференції полягала у поширенні історій успіху й кращих практик впровадження ціннісно-орієнтованих підходів у середній і вищій школі, так само, як і в демонстрації високого рівню міждисциплінарних і крос-секторальних теоретичних розвідок.

With Ukraine’s European future at stake, educational institutions step forth as powerful agents of change in terms of European Values promotion. By focusing on European Values’ role as an all-encompassing groundbreaking framework for national education reform, we treat this concept first and foremost as values in action – be it teaching, studying, policy making, quality assurance procedures, academic process management, student government or intellectual product design. Our aim therefore was to discuss topical case studies, best practices analysis and success stories just as much as cross-sectoral and multidisciplinary theoretical contributions. We specifically encouraged Erasmus+ Jean Monnet project coordinators to make use of the conference as a dissemination and visibility enhancement tool.

УДК 17.022.1(4):37(477)(063)

ISBN 978-966-992-513-8

© Запорізький національний університет, 2021

ЗМІСТ

Ірина Альошина

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ9

Наталія Бенковська

(Інститут Військово-Морських Сил

Національного університету «Одеська морська академія»)

СИТУАТИВНИЙ МЕТОД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР 12

Віта Березенко, Наталя Санакоєва, Тетяна Іванюха

(Запорізький національний університет)

ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО 15

Ірина Біскуб, Анна Данильчук

(Волинський національний університет імені Лесі Українки)

МОВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ У СВІТЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС19

Тетяна Бондаренко

(Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького)

БІНАРНЕ ВИКЛАДАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ

ДИСЦИПЛІН: ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ22

Володимир Бугров, Алла Старостіна, Максим Ситницький

(Київський національний університет ім. Тараса Шевченка)

Володимир Кравченко

(ГО «Об'єднання маркетологів України»)

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ІННОВАЦІЙНІЙ

ЕКОСИСТЕМІ: РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК25

Андрій Бутенко, Олена Єременко

(Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти)

ПІДГОТОВКА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ДО АКРЕДИТАЦІЇ

В АСПЕКТІ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ28

Тарас Бутченко

(Запорізький національний університет)

ПАРАДИГМА ПРАВА НА ФІЛОСОФІЮ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ОСВІТІ31

Ганна Вороніна

(Національний університет

«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»)

CAREER VALUES IN LIFE DESIGN35

Тетяна Винарчук (Запорізький національний університет) ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПИ	38
Інна Галецька, Лариса Климанська, Марина Климанська, Марія Перун (Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет «Львівська політехніка») ЦІННІСТЬ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ ПАНДЕМІЇ COVID-19	41
Тетяна Георгадзе (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького) СФОРМОВАНІСТЬ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ	44
Юлія Голуб, Олена Лужаниця (Запорізький національний університет) РОЗГЛЯД ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ ІНТЕРПРЕТАЦІЮ КОНФЛІКТУ МАТЕРІАЛЬНИХ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У КОРОТКОМУ ОПОВІДАННІ ГЕКТОРА ХЬЮ МАНРО «КОМІРКА»	47
Наталія Горбач (Запорізький національний університет) ІМАГОЛОГІЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНИ: НОРВЕЖЬКА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОГО МИНУЛОГО В РОМАНАХ В. ГЕНРІКСЕН «КОРОЛІВСЬКЕ ДЗЕРКАЛО» ТА Т. ЕГЕЛЛАНА «ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ЛЮЦИФЕРА»	50
Олеся Горгота (Вишгородська спеціалізована школа «Сузір'я» Вишгородської міської ради) ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ: ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	53
Тетяна Гребенюк (Запорізький державний медичний університет) ДОВІРА В СИСТЕМІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: АСПЕКТ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТА	56
Тетяна Дуткевич (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка) ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД ЯК ЧИННИК СФОРМОВАНОСТІ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ	58

Ірина Дружкова (Одеська національна академія харчових технологій) ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ОДЕСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	61
Ірина Жиленко (Сумський державний університет) ОСТАП ГРИЦАЙ: ПАЛАЮЧЕ СЕРЦЕ ПАТРІОТА	64
Іванна Зінько (Львівський національний університет імені Івана Франка) МАЙБУТНЄ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ	67
Анастасія Коваль (Запорізький національний університет) КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ І ВІЗУАЛЬНИЙ СТЕРЕОТИП У МЕДІА	69
Світлана Коваль (Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького) ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ	72
Ганна Костенко (Національний університет «Запорізька політехніка») ПИТАННЯ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ У РОМАНІ А. МЕЛЬНИЧУКА «ЩО СКАЗАНО»	75
Ірина Крашеніннік, Сергій Конюхов (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького) ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК АКАДЕМІЧНА ЦІННІСТЬ	78
Олена Лахтадир, Олександра Дзюба (Київський університет ім. Бориса Грінченка) ЦІННОСТІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	81
Ольга Ленківська (Львівський національний університет ім. Івана Франка) АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ОДНА З КЛЮЧОВИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ВИВЧАЄМО, НАВЧАЄМО, ПОДІЛЯЄМО	84
Юлія Любченко, Павло Мірошніченко (Запорізький національний університет) ПРАВА ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ОСВІТИ	87

Ольга Макєдонова (Запорізький національний університет) СТАТУС ТА ФУНКЦІЇ РЕКЛАМИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ПРОСТОРІ	90
Олеся Нестеренко (Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького) СТОРИТЕЛІНГ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИКЛАДАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ КУРСІВ	93
Валентина Ніколаєнко (Запорізький національний університет) ТЕМА МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ ЛЮДЕЙ У ПЕРІОД СТАЛІНІЗМУ В РОМАНІ С. ТАЛАН «РОЗКОЛОТЕ НЕБО»	96
Богдана Носова (Інститут журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка) ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СКЛАДОВА КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧАСТИНА НАУКОВОГО ДИСКУРСУ	99
Ольга Піддубцева (Дніпровський державний аграрно-економічний університет) СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ДО НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-АГРАРІВ	103
Людмила Підкамінна (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова) ЦІНІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО: ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ	106
Тетяна Подкупко (Одеський національний медичний університет) ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ СТУДЕНТАМ-МЕДИКАМ)	109
Олена Поляничко, Юлія Бублик (Київський університет імені Бориса Грінченка) ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ	112
Тетяна Рогова (Запорізький національний університет) ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ В ДИСЦИПЛІНАХ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ ЯК ПРОФЕСІЙНІ Й ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ	115

Дмитро Сабадаш (Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка) ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ	118
Катерина Сірінюк-Долгарьова (Запорізький національний університет) ФАКТЧЕКІНГ І ВЕРИФІКАЦІЯ В МЕДІА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У КУРСІ ERASMUS+ МОДУЛЮ ЖАНА МОНЕ «EU-INDY»	121
Олеся Слижук (Запорізький національний університет) ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ГІМНАЗІЇ	124
Ольга Столяренко (Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка) ВПЛИВ РІЗНОВІКОВИХ ВЗАЄМИН НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ДИТЯЧОМУ ВІЦІ	127
Інна Сухенко (Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара) НЮКЛЕАРНА ЛІТЕРАТУРА У КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ «ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ»	130
Алла Тернова (Запорізький національний університет) ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПОЛІТЕЙНМЕНТУ В ТЕЛЕЕФІРІ «ПРЯМОГО»	134
Вікторія Ушмарова (Харківський національний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди) ВИХОВАННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЯХ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	137
Сніжана Федорович (Львівський національний університет ім. Івана Франка) ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	140
Алла Хомярчук, Ольга Зилінська (Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) РОЗВИТОК НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА	142

Аліна Чернякова, Наталія Пилипенко-Фрицак (Сумський державний університет) ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ	145
--	-----

Марія Шеремет, Микола Супрун, Дар'я Супрун (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ – НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ	149
---	-----

Тетяна Яблонська, Наталія Булатевич (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка) ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ТА ЦІННІСНА СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	152
---	-----

Таміла Яценко (Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України) КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ДОМІНАНТА ЗМІСТУ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ	155
---	-----

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА КУРСОМ «ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ» ПЕРЕДМОВА

Олександра Ніколова ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ, МЕТОДОЛОГІЯ, ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕМАТИЧНОГО МОДУЛЮ EUROPEA «АКСІОЛОГІЧНІ КОНСТРУКТИ ПРОСВІТНИЦТВА Й РОМАНТИЗМУ: АНТАГОНІЗМ СУСПІЛЬНОГО Й ІНДИВІДУАЛЬНОГО»)	158
--	-----

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Катерина Васирина, Юлія Капленко ЦІННОСТІ ВЕЛИКОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ У РЕЦЕПЦІЇ АНГЛІЙЦІВ II ПОЛ. XIX СТ. (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ПОВІСТЬ ПРО ДВА МІСТА» Ч. ДІККЕНСА)	171
---	-----

Катерина Васирина, Орина Нелюбова ЦІННОСТІ ВІКТОРІАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВІДЕОІГРАХ ПОЧАТКУ XXI СТ. (НА МАТЕРІАЛІ ГРИ «ALICE: MADNESS RETURNS» (2011))	174
--	-----

Яна Радченко, Катерина Сірінюк-Долгарьова ЦІННОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ПІДНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОДУКТІ / VALUES OF HUMAN DIGNITY IN THE UKRAINIAN CULTURAL MEDIA PRODUCT	178
--	-----

СУЧАСНІ ПІДХОДИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Ірина Альошина

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

The comprehensive research into theoretical and practical aspects of modern approaches to interdisciplinary research on the international competitiveness of the banking sector was conducted. A methodology of the system analysis for factors of international competitiveness in the banking sector and criteria for their evaluation were developed.

Питання міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору в сучасних умовах є складною проблемою та вимагає комплексного підходу до її якісного аналізу. Сутність поняття включає в себе поняття банківського сектору як складової фінансової системи країни, так і поняття міжнародної конкурентоспроможності, що є складовою успішної конкурентної боротьби країни на міжнародних ринках. Тому існує необхідність застосовування міждисциплінарного підходу щодо дослідження особливостей даного поняття за допомогою макроекономічних та маркетингових методів дослідження. Такий підхід дозволить виявити сучасні тенденції розвитку світового фінансового ринку та міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору в умовах загострення конкурентної боротьби між суб'єктами світового господарства на всіх рівнях.

На сьогодні міждисциплінарність є глобальним трендом, глобальною проблемою, а також глобальним завданням, адже сучасний економічний рівень розвитку людства є багатоплановим, різновекторним та суперечливим. Тому економічні дослідження мають синтезувати нову якість знань на основі взаємопроникнення та взаємозбагачення методологічних принципів (Колот, 2014, с.21). Метою таких досліджень є вивчення сучасного світу на основі єдності знань та вирішення мега- і комплексних проблем та перехід до нової якості, зародження нового наукового напрямку чи наукової дисципліни (Філіпенко, 2017, с.8-9). Такі нові напрями мають сприяти стійкому економічному і соціальному розвитку суспільства (Колот, 2014, с.20-21).

За міждисциплінарного підходу точки зору на спільну проблему міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору двох дисциплін міжнародних фінансів та міжнародного маркетингу інтегруються для отримання більш узагальненого розуміння. Така інтеграція передбачає краще бачення та більший успіх у вирішенні проблем на основі комплексного процесу застосування спеціальних концепцій, механізмів та інструментів (Філіпенко,

2017, с.8). За допомогою стандартних інструментів та методів міжнародних фінансів, а саме економіко-статистичних, факторного та кореляційного-регресійного аналізу розраховуються кількісні показники та макроекономічні тренди міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору країн. Якісні показники можна отримати за допомогою інструментів міжнародного маркетингу, а саме за допомогою методу SWOT-аналізу можна визначити сильних і слабкі сторони, можливості і загрози розвитку банківського сектору на міжнародному рівні (Каніщенко, 2016, с.106-142). Вагому роль відіграє оцінка наукової сутності чи певного процесу неупередженими, незалежними експертами (Старостіна, 2012, с.152; Філіпенко, 2017, с.9).

На основі даного підходу здійснено кількісну оцінку загроз, можливостей і перспектив посилення конкурентоспроможності банків України: головними можливостями є поглиблення інтеграції України в ЄС, позитивні зміни регуляторного середовища, макрофінансова стабілізація, а загрозами – ризик ескалації військового конфлікту, недостатній захист прав інвесторів. Підкреслено фактори посилення впливу євроінтеграційних процесів, а саме: індексація банківських рахунків згідно міжнародних вимог IBAN та гармонізація банківського регулювання згідно законодавства ЄС; збільшення питомої ваги європейських банків в групі банків з іноземним капіталом. Визначено сильні та слабкі сторони банківського сектору України. До сильних сторін віднесено: стабілізацію внаслідок реприватизації Приватбанку та Укргазбанку; очищення від недієздатних банків; високу дохідність активів та капіталу порівняно із країнами ЄС. До слабких сторін віднесено: низький рівень достатності капіталу; обмежену конкуренцію через велику частку державних банків.

Для підтвердження отриманих результатів було проведено кількісне польове дослідження – вибіркове анкетне опитування експертів, що представляють інтереси різних суб'єктів банківського сектору України (Старостіна, 2012, с.152-19). Анкетне опитування охопило 21 респондента, з яких: 52% - експерти банківського сектору, які працюють топ-менеджерами в банках, що входять до іноземних банківських груп (АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «ОТП Банк», ПАТ «Сбербанк» тощо); 14% - експерти НБУ; 34% - експерти комерційної діяльності, пов'язаної з банківським сектором, що належать міжнародним компаніям.

Згідно з оцінками експертів, 86% респондентів частково або повністю згодні, що посилення міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору є вирішальним фактором виходу економіки України з економічної кризи та її успішної участі у євроінтеграційних процесах. 67% респондентів дали середню оцінку рівня міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору України, 14% - високу, та лише 19% - низьку (складено на основі результатів експертного опитування).

За значущістю найбільш вагомими факторами міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору є макроекономічна політика держа-

ви (17%), показники дохідності активів та капіталу (16%), ліквідність активів (14%), непрацюючі кредити та рівень фінансової глобалізації (13%) та виконання умов Базель 3 (12%). Найвагомішими перешкодами на шляху посилення міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору України є недостатній захист прав інвесторів (21%), ризик ескалації військового конфлікту, що стримує приплив іноземних інвестицій (19%), низький рівень розвитку інших фінансових інститутів та ринків (16%), велика частка неповернутих кредитів (15%) та низький рівень достатності капіталу (13%). Дані експертні оцінки підтверджує кількісну оцінку конкурентоспроможності банківського сектору України.

Для посилення конкурентоспроможності банківського сектору України, на думку експертів, потрібно вжити наступних заходів: покращення інвестиційного клімату (81% респондентів), покращення якості активів (67%), забезпечення умов доступу до глобальних фінансів та виконання умов Базель 2-3 (48%), консолідація із європейським банківським сектором (24%), виведення неконкурентних банків (19%).

Такий міждисциплінарний підхід дозволив кількісно та якісно оцінити міжнародну конкурентоспроможність банківського сектору України в сучасних умовах. Отримані результати дослідження можуть бути використанні при вдосконаленні Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каніщенко О.Л. (2016). Міжнародний маркетинг. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
2. Колот А.М. (2014). Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, №5(158), С.18-21.
3. Старостіна А.О. (2012). Маркетингові дослідження національних і міжнародних ринків: Підручник. ТОВ «Лазарит-Поліграф».
4. Філіпенко А.С. (2017). Міждисциплінарна методологія: базові принципи. Матеріали науково-теоретичного семінару «Міждисциплінарні дослідження: теоретичні виміри», Навчально-науковий центр «Синтез, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університету імені Тараса Шевченка, С.7-13.

СИТУАТИВНИЙ МЕТОД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР

Наталія Беньковська

Інститут Військово-Морських Сил

Національного університету «Одеська морська академія», Одеса

The survey highlights the necessity to introduce the axiological dimension of situation-based approach, as well as PPP approach, to teaching foreign languages into future military officers' professional training.

Європейський та світовий військово-освітній простір потребує військових фахівців з високим рівнем професіоналізму, інтелектуального розвитку, загальної та військово-професійної культури. Тому основне завдання, котре постає перед військовим закладом вищої освіти – це створення умов для безперервного процесу підвищення рівня знань, практичних навичок військових фахівців, їх творчого розвитку та самореалізації.

Теоретико-експериментальні праці А. Вербицького, Н. Борисової, М. Кухарева, М. Поташника, В. Решетько, Г. Савельєва, П. Третьякова, А. Федорової ін., що присвятили свою роботу проблемі впровадження ситуативного підходу в навчальний процес, створили засади для подальшого поглибленого аналізу і появи методичних розробок конкретних навчальних ситуацій. Проте, як показує розгляд теорії та практики професійної педагогічної освіти, ситуативний підхід застосовується в навчально-виховному процесі різних навчальних закладів фрагментарно і ще не набув широкого впровадження в підготовці майбутніх військовослужбовців.

Навчання в ситуаціях може використовуватися з різною метою: підготовка до засвоєння знань, ілюстрація загальних положень, вивчення типових ситуацій, вироблення і засвоєння алгоритму прийняття рішень у типових ситуаціях тощо.

Ситуативне навчання сприяє формуванню як предметних умінь і навичок, так і загальнонавчальних, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей особистості. Ситуативна технологія, як стверджують дослідники, передбачає моделювання конкретних ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації і виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою.

Як і будь який активний метод навчання, ситуативний підхід заохочує курсантів до наступних кроків: аналіз проблеми; вирішення проблеми; пояснення шляху вирішення проблеми і захист своєї точки зору. Граматичні структури

презентуються в контексті цілком можливих ситуацій, а лексичний матеріал має максимально відповідати реаліям сучасного життя військовослужбовців. Такий підхід до підбору мовного матеріалу і відрізняє ситуативний метод від інших. Курсанти під час занять в аудиторії засвоюють певні мовні моделі, які тісно пов'язані з їх повсякденним життям за межами аудиторії і є невід'ємно пов'язаними з життєвим досвідом тих хто навчається [3].

Навчання передбачає тісну взаємодію з іншими курсантами навчальної групи, що дозволяє кожному інтегруватися в змодельовану ситуацію, яка потребує вирішення. Такий підхід має велику перевагу щодо мотивації курсантів, привертання уваги саме до того, що мова потрібна не сама по собі, а для успішного вирішення тої чи іншої проблеми.

Принципова відмінність ситуативного підходу від традиційного методу полягає у ретельному відборі контенту мовного матеріалу, градації складності вправ і завдань, презентації цього матеріалу і вправ. Найбільша перевага методу полягає у тому, що теоретично-обґрунтована організація контенту знижує вірогідність «непотрібних» курсантові знань, а все те що курсант вчить, він вчить для того, щоб використати у важливих життєвих ситуаціях. Такий підхід спонукає курсантів до набуття корисних мовних засобів задля подальшого спілкування.

Викладачі, практикуючи ситуативний метод, відзначають, що найкращий спосіб викладання іноземної мови – це так званий PPP – метод [2]. Він передбачає три етапи засвоєння мови під час заняття: презентація (представлення нового матеріалу в контексті певної ситуації), практика (виконання вправ під керівництвом викладача), продуктивність (види діяльності, які не передбачають контроль і допомогу викладача).

Застосування ситуативного методу у процесі вивчення іноземної мови дає реальну можливість курсантам і слухачам зануритися у оригінальні ситуації життя військовослужбовця як у бойовому, так і цивільно-побутовому контексті.

Зазвичай викладач готує матеріал заняття, вводить активні лексеми та/або структури, наголошуючи на спеціальній військовій термінології в контексті, аналізує та пояснює складні речення чи словосполучення.

Говорячи про найбільш вдалі види діяльності під час занять з іноземної мови, можна запропонувати рольові ігри, під час яких курсанти вирішують виникаючі проблеми певних ситуацій лінгвістичними засобами.

Окрім цього, використовуючи ситуативний метод навчання мови, викладач може розвивати у курсантів навички висловлення своєї думки, аргументації, гіпотетичних припущень, прогнозування розвитку подій, тощо. Мета таких видів діяльності – дати курсантам можливість вирішити життєву ситуацію за допомогою активного лексично-граматичного матеріалу, зробивши процес навчання контексту – аналізованим та значущим.

Ситуативний метод навчання розвиває навички усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності, а саме: читання, письма, аудіювання та говоріння; розви-

ває і плавність вимови, і граматичну правильність, вчить курсантів швидко реагувати в комунікативних ситуаціях, доводить до автоматизму вживання базових граматичних явищ [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Mark Tennant (1997), *Psychology and Adult Learning*, London, Routledge, 73 p.
2. Parrott, M. (1993), *Tasks for language teachers: a resource book for training and development*. Cambridge England New York: Cambridge University Press.
3. Thaine, C. (2010), *Teacher training essentials: workshops for professional development*. Cambridge: Cambridge University Press.

ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Віта Березенко, Наталя Санакоєва, Тетяна Іванюха
Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

In the article the features of research approaches to the development of scientific knowledge about public relations in modern Europe and Ukraine are analyzed in the context of the formation of civil society in Ukraine and the implementation of European values in the field of public relations in Ukrainian society.

The conclusion is made that views and values that play such an important role in the formation of European values, which must be professed by the state of Ukraine and its citizens, depend on the ability to build effective civilizational communicative relations.

Мета дослідження – проаналізувати особливості дослідницьких підходів до розвитку наукового знання про паблік рилейшнз в сучасній Європі та Україні в умовах становлення громадянського суспільства в Україні та імплементації європейських цінностей в сферу зв'язків з громадськістю в українському суспільстві. Завдання дослідження: розглянути ту роль сучасної науки про соціальні комунікації, яка відводить зв'язкам з громадськістю функцію інструменту імплементації європейських цінностей у життя та свідомість громадян України, довести актуальність паблік рилейшнз в демократичному суспільстві. Науково-теоретична й практична актуальність обраної теми, присвяченої дослідженню паблік рилейшнз як інструменту імплементації європейських цінностей в українське суспільство зумовлена трьома причинами. Перша полягає у всеосяжній ролі паблік рилейшнз у розвитку світового співтовариства і його учасників, в трансформації суспільно-політичних та економічних процесів, які не можуть не відображатися на функціонуванні соціуму в Україні. Друга причина має науково-теоретичний характер, зокрема передбачає необхідність визначити методологічні та концептуальні засади наукового знання про паблік рилейшнз як комунікаційної сфери, провести аналіз зв'язків з громадськістю як соціальнокомунікаційного феномену в контексті становлення громадянського суспільства в Україні, що передбачає активне впровадження європейських цінностей в життя українського суспільства. Третя причина стосується прикладного характеру науки про зв'язки з громадськістю, розробки якої відображають характеристики моделей управління комунікацією з метою ознайомлення, роз'яснення та впровадження європейських зразків існування індивідуумів в українському соціумі. Проблеми формування науки про паблік рилейшнз в контексті загальної теорії комунікації, її взаємовідносин з іншими науковими дисциплінами й

теоріями актуалізуються в дослідженнях таких зарубіжних вчених, як: C. Aronoff (C. Aronoff, 1992), R. Stichweh (R. Stichweh, 2003), J.T. Klein (J.T. Klei, 2004), J. L'Etang (J. L'Etang, 2006), X. Jordi (X. Jordi, 2007), M.Taylor (M. Taylor, 2011), D. Wilcox (D. Wilcox, 2011), Akwari Charles C. (Akwari Charles C., 2018), T. Roberson (T. Roberson, 2020) J.Hall (J.Hall, 2020).

Розгляд суспільства як системи соціального партнерства, є однією із провідних якостей розвинутих європейських держав та передбачає визначення ролі громадських зв'язків в його інтеграції, що базується на вивченні процесів комунікації. У межах публік рилейшнз це стає можливим за допомогою дискурсу, який є практикою комунікаційних взаємовідносин з метою досягнення суспільної згоди й імплементації спільних, а в конкретному випадку – європейських, цінностей в життя нашої країни. Взаємозв'язки між окремими сферами комунікації стають все більш широкі, суттєво зростає вплив комунікацій на розвиток цивілізаційних процесів, а в центр уваги суспільство починає ставити досягнення згоди в системі взаємних відносин і встановлення рівноваги між суб'єктами комунікації. Це дає можливість будувати держави з європейським досвідом демократії, поширювати загальнолюдські цінності і будувати країни європейського типу, де захист прав і свобод є основною цінністю. Для становлення соціального інституту зв'язків з громадськістю в Україні, який за своєю основною функцією є комунікатором між різними групами суспільства, актуальним є усвідомлення і того факту, що комунікація – це умова існування будь-якої людської спільноти; це джерело, засіб підтримки існування соціальної пам'яті, що містить в собі соціально-культурний і національно-історичний досвід соціальних суб'єктів. PR здійснюється соціальними суб'єктами на підставі загальних уявлень або з метою виявлення загальних цінностей, інтересів та досягнення консенсусу. Без врахування соціально-культурного й національно-історичного досвіду громадськості та її прагнень щодо умов існування неможливо вибудувати ефективні комунікативні дискурси в системі публік рилейшнз, оскільки саме соціальні цінності і соціальна пам'ять стають чинниками, що інтегрують суспільство. Комунікативна філософія, визнаючи, що суспільні відносини є комунікативно детермінованими, суттєво впливає на вирішення завдань, що стоять перед наукою про громадські зв'язки і є її методологічним підґрунтям. Також, погоджуємося з думкою А. Луцишина, який, розмірковуючи про потенціал комунікативного напрямку в філософії, пише, що для України він може стати як основою для критики цінностей та норм радянського тоталітаризму, так і засобом формування демократичних європейських цінностей та норм, які вплинуть на інтелектуальне і духовне оновлення України. «Окреслена ситуація передбачає вагомі перспективи подальшого дослідження комунікативної парадигми в українському контексті. Зокрема, доволі плідною видається можливість поєднання її теоретичних засад з українською дійсністю» (Луцишин, 2009, с. 66). PR інтегрують теоретичні та практичні надбання

і соціологічної науки. При вирішенні пізнавальних завдань PR спирається як на методи соціологічного дослідження, так і на зміст соціологічного знання в цілому, а такі категорії соціологічної науки, як соціальні зв'язки, громадськість, громадська думка, є центральними в понятійному апараті науки про PR. Використання для створення наукового уявлення про зв'язки з громадськістю методологічної бази та інструментарію саме соціології пояснюється тим, що її головне завдання також полягає у вивченні таких унікальних соціальних комплексів, центральне місце в яких займає людина та її діяльність. Це об'єднує дві науки, але кожна з них, інтегруючись одна в одну, все ж постають як самостійні, оскільки мають різні об'єктну та предметну бази дослідження. Отже, XXI століття – час розвитку комплексного, інтеграційного знання. Вчені та практики різних галузей об'єднуються для цілісного, системного погляду на явища і процеси навколишньої дійсності. Практика ж застосування публіцистики дозволяє розглядати їх як інструмент імплементації європейських цінностей в українське суспільство.

Скільки українців насправді здатні сформувати власну думку з питання розуміння європейських цінностей та їх імплементацію у власне життя, залежить від тих безпосередніх ситуацій, в яких вони опинилися; від більш загальних соціальних, економічних, політичних та інших факторів, що характеризують сучасну Україну; від їх знання існуючих відносин і цінностей. При цьому слід враховувати, що погляди і цінності, які відіграють таку важливу роль у формуванні європейських цінностей, що має сповідувати держава Україна та її громадяни, залежать від вміння будувати ефективні цивілізаційні комунікативні відносини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Akwari Charles C. 2018. Dialogic Communication and Public Relations Websites: A Content Analysis of the Global Top 250 PR Agencies. 2018. URL: <https://dc.etsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4680&context=etd> (дата звернення 20.02.2021)
2. Aronoff C. E. 1992. Public relations: the profession and the practice. St. Paul : McGraw-Hill Higher Education, 1992. 320 p.
3. Hall J. 2020. 5 PR Trends That Will Make An Impact In 2020 And Beyond. URL: <https://www.forbes.com/sites/johnhall/2020/06/07/5-pr-trends-that-will-make-an-impact-in-2020-and-beyond/?sh=66cc209e2c02> (дата звернення 20.02.2021)
4. Jordi X. 2007. The Scientific Method in Public Relations: A Dialectic. The Open Communication Journal. 2007. 1. P. 9–13.
5. Klein J.T. 2004. Interdisciplinarity and complexity : an evolving relationship. CO Special Double Issue. 2004. Vol. 6 P. 2–10.
6. L'Etang J. 2006. Public Relations : Critical Debates and Contemporary. Londo: Lawrence Erlbaum Associates, 2006. 513 p.
7. Matrat L. 1971. Relations publiques et management. Texte de la conférence a l'Institut de Sociologie. — Bruxelles : C.E.R.P., 1971. — P. 9.

8. Mead George H. 1934. Mind Self and Society. Chicag : The University of Chicago Press, 1934. 440 p.

9. Roberson T. 2020. On social change, agency, and public interest: what can science communication learn from public relations? URL: https://jcom.sissa.it/archive/19/02/JCOM_1902_2020_Y01 (дата звернення 20.02.2021) UNESCO, Paris, 2003. URL:: <http://www.unilu.ch/files/stwdisciplines.eolss.pdf> (дата звернення 20.02.2021)

10. Taylor M. 2011. Roles for Public Relations in Building Civil Society. URL:<https://com.cityu.edu.hk/COMDOC/Seminar/ppt/2011/seminarPPT-2011-11-28.pdf> (дата звернення 20.02.2021)

11. Ukraine in World Values Survey 2020: Resume of the Analytical Report. URL: <http://ucep.org.ua/doslidzhennya/ukraine-in-world-values-survey-2020-resume-of-the-analytical-report.html> (дата звернення 20.02.2021)

12. Wilcox D. 2011. Public Relations: Strategies and Tactics. New York : Allyn & Bacon, Incorporated, 2011. 624 p.

13. Луцишин А. 2009. Комунікативна філософія як пропозиція світоглядних парадигмальних змін. Вісник Львівського університету. Серія: Філософія. Вип 12. 2009. С. 60-66.

МОВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ У СВІТЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Ірина Біскуб, Анна Данильчук

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

The report is dedicated to a new experience of Ukrainian universities, that work within educational grant programs funded by the European Commission. Special attention is paid to the course «EU Language Policy», taught by a group of Ukrainian-Lithuanian specialists at the Department of Applied Linguistics, Lesya Ukrainka Volyn National University.

Нещодавні події в новітній історії України демонструють чіткий вибір проєвропейського вектора майбутнього країни. Курс на приєднання до Європейського Союзу та НАТО навіть було закріплено в Конституції України в лютому 2019 року.

Не будучи членом ЄС, Україна все ж отримує чимало переваг від близького сусідства – безвізовий режим, спрощені торговельні вимоги, спільні культурні, дослідницькі та освітні програми та ін. З 2014 року Україна є країною-партнером та може долучатися до більшості напрямків програми Еразмус+. Європейське фінансування надходить напряму до університетів та організацій на всій території, що згідно з нормами міжнародного права належать Україні.

Життя в умовах глобалізації вимагає адаптації та змін, серед яких особливо помітним є зростання кількості міжнародних проєктів, наднаціональних організацій та установ. Ефективна інтеркультурна комунікація, що лежить в основі цих глобалізаційних змін, є неможливою без володіння іноземними мовами, провідне місце серед яких займає англійська. Водночас сучасний підхід до вивчення іноземних мов передбачає поєднання базових лінгвістичних знань із додатковими, проте необхідними компетенціями та навичками інтеркультурної комунікації, політичної коректності, медіаграмотності (Language Policy, 2017).

Волинський національний університет імені Лесі Українки (ВНУ) є провідним університетом прикордонного регіону Україна-ЄС і налічує понад 10 000 студентів. У Волинському регіоні розташовано чимало офісів міжнародних компаній та організацій, тому існує постійна потреба у випускниках, що володіють знаннями пов'язаними із Європейським Союзом. Чимало наших студентів та випускників продовжують навчання в ЄС і повертаються працювати у регіон, застосовуючи комунікативні та управлінські стандарти Європейського Союзу в Україні й у такий спосіб теж наближаючи євроінтеграцію. Додаткові знання щодо мовної та комунікативної політики ЄС, здобуті при вивченні курсу «Мовна політика Європейського Союзу» полегшують їх професійне життя, культурну інтеграцію та поширення гуманістичних цінностей ЄС в Україні.

У 2015-2020 роках ВНУ брав участь у низці освітніх проєктів, підтриманих програмою Європейського Союзу Еразмус +: TEMPUS ATHENA, MILETUS, модулі Jean Monnet «Управління проєктами ЄС» та «Мовна політика Європейського Союзу». У ці роки різні фрагменти досліджень, пов'язаних з ЄС, були інтегровані в навчальні курси на факультетах іноземної філології, міжнародних відносин, психології та права. Велика кількість студентів та аспірантів, які обрали ці курси, продемонстрували висхідний інтерес та мотивацію дізнатись більше про Європейський Союз, мовну політику та планування ЄС, комунікативну стратегію ЄС, європейську культуру та європейські стандарти освіти.

Курс «Мовна політика Європейського Союзу» було розроблено в межах програми Еразмус+ Jean Monnet модуль за підтримки Європейської комісії, реалізація проєкту тривала з 2017 по 2020 рр. (European Union Language Policy, 2017). Варто зазначити, що до команди проєкту увійшли також представники партнера ВНУ у Литві – університету Вітовта Великого в м. Каунас.

Після завершення проєкту курс було інтегровано до програми підготовки фахівців із прикладної лінгвістики у ВНУ. Студенти мають окремий навчальний курс, що продовжує їх підготовку після вивчення курсів політичної лінгвістики, критичного дискурс-аналізу та культурології й сприяє поширенню європейських цінностей та стилю життя (Biskub I., Danylchuk A., 2018). Студенти та аспіранти з нашого університету та інших партнерських університетів України, Польщі та Литви відвідують лекції з «Мовної політики Європейського Союзу», беруть участь у вебінарах та круглих столах, демонструють знання євроінтеграційного процесу. Такі заходи сприяють поширенню наукових результатів проєкту та популяризації інтердисциплінарних курсів в українському освітньому середовищі.

Проєкт «Мовна політика Європейського Союзу» також стимулює дослідження та навчання у дотичних сферах – європейських мов та культур, що корисно як для збагачення самого курсу, так і для виникнення нових академічних проєктів та курсів пов'язаних із Європейським Союзом.

Результати проєкту слугують матеріалом для докторських, кандидатських та магістерських робіт у ВНУ. Ми переконані, що ці дослідження постійно збільшують число кінцевих бенефіціарів проєкту навіть після його завершення і сприятимуть зростанню інтересу до Європейського Союзу поміж нашими випускниками та університетами-партнерами.

Професійна, академічна та практична співпраця між провідними вищими навчальними закладами прикордонної зони Україна-ЄС (Польща та Литва) у сфері мовної політики забезпечує доступ до досвіду цих країн з адаптації національної мовної політики до норм Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Fact Sheets on the European Union. (2020, December, 12). Language Policy. Website. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/142/language-policy>
2. Biskub I., Danylchuk A. (2017, February, 13). European Union Language Policy. Website. <https://all.eenu.edu.ua/european-union-language-policy>
3. Biskub I., Danylchuk A. (2018). Guidelines to the European Union Language Policy (for Univesirte Students and Post-graduates). Website. https://all.eenu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/Guidelines_Students.pdf

БІНАРНЕ ВИКЛАДАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ДИСЦИПЛІН: ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ

Тетяна Бондаренко

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
Черкаси, Україна*

The article focuses on the binary teaching of journalism disciplines, in particular, the course «Media Issues». The concept of integrated and binary classes is differentiated. An innovative format of binary teaching with the invitation of a branch expert as a co-teacher of a lecture or practical lesson is proposed. Emphasis is placed on the educational potential of binary classes for the formation of professional skills of future journalists.

Освітні виклики, зумовлені глобалізаційними, інформаційними й соціальними чинниками, посиленням важливості формування практичних навичок у студентів та розвитку «soft skills», спонукають викладацький корпус до оновлення не лише теоретичних знань, а й власного методичного інструментарію, до залучення міждисциплінарного контексту, презентування навчального матеріалу на підставі коментарів галузевих фахівців. З огляду на це зазнають актуалізації такі інноваційні форми роботи, як інтегроване й бінарне викладання. Здекларована проблема природно постає предметом вивчення в педагогічних розвідках таких авторів, як О. Біда, Н. Бідюк, Т. Бондар, А. Кузьмінський, В. Кремень, В. Омеляненко, А. Хуторський та ін. До цього питання звертаються вчені, які зосереджують увагу на викладанні фахових дисциплін Н. Кононець, А. Мельник, Г. Кукуй, А. Жуrowsька (підготовка вчителів іноземних мов, математики тощо), А. Чернов (підготовка вихователів), Л. Біланова, Л. Біланова, С. Андрейко (підготовка медиків) та ін.

У термінологічному вимірі варто розрізнити поняття «інтегрований урок (заняття)» та «бінарний урок (заняття)». Інтегрований (із лат. мови *integrum* – ціле, *integration* – відновлення) – ознака за дією інтегрувати, тобто об'єднувати в ціле, виявляти взаємозв'язки та ін. Н. Островерхова стверджує, що інтегрований урок проводять для опанування загальних закономірностей, ідей, теорій, представлених у різних наукових галузях [1]. Інтеграція знань може охоплювати кілька рівнів: полідисциплінарний (курси організовують навколо однієї теми), інтердисциплінарний (поєднання спільноспоріднених курсів), трансдисциплінарний (поглиблення зв'язку навчального процесу з реальними ситуаціями). Згідно з таксономією навчальних цілей Б. Блума, викладання має бути пронизане «інтегративними нитками». Це вможливорює всебічний підхід до засвоєння нових знань. Отже, інтеграція покликана насамперед синтезувати відомості з різних галузей.

Бінарне заняття (із лат. мови *binarius* – подвійний) передбачає не лише інтердисциплінарний підхід, а й паритетну участь двох викладачів в одному за-

нятті. А. Хуторський стверджує, що бінарні заняття зараховують до комунікативного типу, вони зорієнтовані на розв'язання міжгалузевої проблеми та мають практичну природу [3]. Бінарне викладання буде ефективним у разі дотримання кількох умов, що описує О. Плотнікова: грамотне окреслення інтердисциплінарних зв'язків; глибокий аналіз тематичної спорідненості; аргументованість перспектив практичного застосування отриманих знань та ін. [2]. Бінарне викладання потребує ретельної підготовки та окреслення чітких навчальних цілей, які доцільно формулювати відповідно до теорії Б. Блума, що передбачає побудову методичної ієрархії відповідно до кількох рівнів: знання (запам'ятовування й відтворення змісту); розуміння (сприйняття викладу та його передання); застосування (практичний аспект); аналіз (розподіл на частини, причиново-наслідковий зріз); синтез (поєднання частин в одне ціле); оцінювання (окреслення критеріїв, формулювання суджень).

На нашу думку, бінарне викладання журналістських дисциплін уможливило інтеграцію знань як медійного, так і власне галузевого сегментів. Досвід викладання курсу «Проблематика ЗМІ» для студентів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності «Журналістика» засвідчує, що бінарне викладання, яке передбачає запрошення на лекційні чи практичні заняття фахівця з галузі, дає змогу досягти таких навчальних цілей: актуалізація проблеми з погляду професійного середовища; формування вмінь ставити запитання експертові; застосування міжгалузевого підходу до з'ясування проблеми; удосконалення навичок комунікації; активізація спостереження, уяви, емоційно-логічної пам'яті; поглиблення навичок імплементації теоретичних знань у практичну площину; розвиток системного мислення студентів; посилення мотивації в студентів, стимулювання творчого пошуку та ін.

Курс «Проблематика ЗМІ» покликаний ознайомити студентів зі специфікою висвітлення широкого кола актуальних проблем життя України в різних типах ЗМІ: у пресі (загальноспрямованій, розважальній чи спеціалізованій), на радіо й телебаченні (інформаційні випуски, спецвипуски, спеціальні аналітичні програми); в інтернет-виданнях та в авторських соцмережових блогах; навчити ґрунтовно аналізувати матеріали ЗМІ й події життя країни; сформувати навички глибокого та об'єктивного висвітлення основних проблем для використання їх у майбутній журналістській роботі.

У межах курсу передбачено, зокрема, такі основні теми та прогнозовано запрошення співвикладачів: «Медицина й охорона здоров'я як резонансна журналістська тема» (лікар); «Екологічна, природоохоронна, чи «зелена» журналістика» (еколог, викладач екології); «Матеріали про релігію у вікні ЗМІ» (священнослужитель, релігієзнавець, філософ); «Висвітлення культурної проблематики в медіа» (культурний діяч, держслужбовець, який курує культурний сегмент); «Представлення в ЗМІ проблеми торгівлі людьми» (працівник органів внутрішніх справ); «Спортивна тематика в медіа» (прес-аташе спортивного клубу, журналіст спортивного видання, спортсмен); «Дитяча журналі-

стика. Особливості інтерв'ювання дітей» (регіональний омбудсмен із питань захисту дітей, психолог, соціальний працівник) та ін. Запрошення експертів у галузі дає змогу студентам поступово формувати базу власних контактів-джерел, до яких можна звернутися по коментар, навчає мислити системно та викладати проблему всебічно. Структурно-змістове наповнення бінарного заняття вимагає ретельної підготовки. У бінарному викладанні ключову роль виконує викладач, який планує теоретичну частину, заздалегідь обговорює з фахівцем ключові акценти й доречні практичні кейси, модерує хід заняття. Результатом бінарного викладання стає зазвичай виконання студентами практично-творчого завдання, що оцінюють обидва викладачі.

Отже, бінарне викладання – ефективний формат, який доцільно застосовувати в журналістській освіті, зокрема в процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін, що вможливорює формування компетентностей і досягнення програмних результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Островерхова Н. Аналіз уроку: концепції, методики, технології. URL: <https://bit.ly/3flkb45> (дата звернення: 01.03.2021).
2. Плотнікова О. Бінарні заняття як форма реалізації інтегрованого навчання у вищих навчальних закладах I – II рівнів акредитації. URL: <https://bit.ly/3cQS6FJ>.
3. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения: учеб. пособ. СПб.: Питер, 2004. 541 с.

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ: РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Володимир Бугров, Алла Старостіна, Максим Ситницький

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Володимир Кравченко

ГО «Об'єднання маркетингологів України», Київ, Україна

The survey defines university enterprise as an integral component of an innovative economic system. The results of the university enterprise expert rating assessment based on university mission and values messages prove that the means of academic staff effective motivation and encouragement are of the uttermost importance, preceding the commercial use of scientific and research activities results, financial basis and partnership networks.

Сучасний етап функціонування світової економіки відбувається під впливом таких визначальних і позитивних глобальних факторів, як стрімке розгортання 4-ї технологічної революції і впровадження інноваційної моделі розвитку економічних систем, формування економіки знань, стрімкого переходу до нового, постковідного, розуміння місця підприємництва в суспільстві. В цих умовах все більш явних рис набуває тенденція до зміни ролі університетів в інноваційній системі країни, - вони стають основними центрами по виробництву і розповсюдженню знань (EUA, 2010, Kirby, 2006). Поряд з виконанням своїх традиційних функцій, – освіта і наука, університети також починають безпосередньо долучатися і до реалізації цілей економічного і соціального розвитку суспільства. Підприємницькі функції, поряд з традиційними, - академічними, формують новий облік університетів, які стають складовою системи інноваційної моделі розвитку економіки (Etzkowitz, 1983, Clark, 1998). Підприємницький університет – це суб'єкт соціально-економічних відносин, які виникають між університетом, державою, бізнесом та іншими вітчизняними і зарубіжними стейкхолдерами, з приводу здійснення освітньої, дослідницької та підприємницької діяльності у відповідності з певними принципами, має для цього всі необхідні і достатні умови (зовнішні і внутрішні) з метою узгодження та реалізації інтересів всіх стейкхолдерів в умовах конкретного етапу розвитку інноваційної економічної системи. До базових принципів діяльності підприємницького університету відносяться наступні: організаційна підприємницька культура, командність в роботі, вміння управляти ризиками, вмотивованість персоналу, лідерський стиль менеджменту тощо.

Експертне опитування науковців, викладачів та адміністративних працівників 39 українських університетів, співробітників 3 неурядових організацій та 2 органів управління вищою освітою (загальною кількістю 68 людей), про-

ведене протягом 2019-2020 рр., дозволило визначити рейтингове співвідношення характеристик підприємницького університету, в яких втілені зазначені принципи його діяльності. Аналіз показує, що жодна з характеристик підприємницького університету не отримала оцінку нижче 4 балів, що свідчить про їх важливість для респондентів (табл. 1).

Той факт, що перше місце в рейтингу характеристики підприємницького університету посідає ефективний механізму стимулювання його співробітників, потрібно розглядати з двох сторін. По-перше, його наявність дозволяє реалізувати всі переваги підприємницького підходу до управління університетом – насамперед, прояв креативної ініціативи, високу індивідуальну ефективність, здатність брати на себе ризики та управляти ними.

Таблиця 1. Рейтинг основних характеристик підприємницького університету

Лідерський стиль управління	Ефективний механізм стимулювання співробітників	Організаційна підприємницька культура	Партнерські відносини зі всіма зацікавленими сторонами	Широкий набір джерел фінансування діяльності	Комерціалізація результатів НДР	Навчання студентів підприємництва
Концентрована медіана						
4,06	4,59	4,21	4,38	4,35	4,48	4,31
Рейтинг						
7	1	6	3-4	3-4	2	5

Джерело: власна розробка

По-друге, ця висока оцінка свідчить про існування серед співробітників університетів запиту на вирішення існуючого протиріччя – між викладачами і науковцями з невеликою заробітною платою, які представляють собою 90% всіх працівників, і менеджментом, який отримує як прямі доходи від своєї діяльності, так і непрямі, пов'язані із наданими їм правами розпорядження університетськими активами. При цьому, важно зазначити, по-перше, що певний обсяг роботи науковці та викладачі виконують, безкоштовно, і, по-друге, вся їх праця на 100 відсотків є творчою за своїм складом, що, з їх точки зору, потребує значно більшого, ніж зараз, рівня оплати праці.

Логічно виглядає, що на другому місці розташована комерціалізація результатів НДР, оскільки саме таким шляхом і відбувається реалізація інноваційного потенціалу університету. Третє-четверте місця, яке спільно займають партнерство із зацікавленими сторонами та широка фінансова база, вказу-

ють на інструмент реалізації інновацій та, як наслідок, перехід до багатоджерельного фінансування університетської діяльності.

Пандемія КОВІД-19 та реакція на неї з боку урядів висвітлила роль підприємницького університету ще з однієї, принципово нової сторони. Ті університети, які вже твердо стали на шлях реалізації підприємницької моделі своєї діяльності, проявили підприємницькі підходи, по-перше, в тих сферах, де вони це робили раніше – в навчанні і науці. На відміну від бізнесу, який вимагав від уряду різноманітних форм грошової та нематеріальної допомоги, університетська спільнота спромоглася знайти внутрішні резерви та швидко переналаштуватися на роботу в нових умовах. Цьому допомогло і те, що багато співробітників університетів в такій складній ситуації не вимагали додаткової оплати за роботу, яка виходила за межі їх обов'язків. Вони фактично виступили в ролі співвласників університету, а не найманих працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. EUA. (2010). Lisbon Declaration. Universities in Europe after 2010: Diversity with One Goal. <https://eua.eu/downloads/publications/lisbon%20declaration%20%20europes%20universities%20beyond%202010%20diversity%20with%20a%20common%20purpose%20ru.pdf> Kirby, D.A. (2006). Creating Entrepreneurial Universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice. *J Technol Transfer* 31, 599–603. <https://doi.org/10.1007/s10961-006-9061-4>
2. Etzkowitz, H. (1983). Entrepreneurial Scientists and Entrepreneurial Universities in American Academic Science. *Minerva*, Vol. 21(2–3), pp. 1573–1871; Clark, B. (1999). *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation*, Pergamon, New York.

ПІДГОТОВКА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ДО АКРЕДИТАЦІЇ В АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Андрій Бутенко, Олена Єременко

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Київ, Україна

The research considers the features of preparation of educational programs for the accreditation procedure. The main stages are identified according to which the educational program can be prepared. It is established that higher education institutions can exercise productive self-assessment measures, which will confirm the efficiency of the quality assurance system.

Процеси зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні за останнє десятиліття зазнали відчутних змін, зокрема процедури здійснення акредитації освітніх програм.

Покращення освітніх програм (далі – ОП), їх удосконалення неможливе без запровадження напрацьованого у сфері нової парадигми акредитації досвіду, акумульованого з різних моделей діяльності університетів досвіду роботи з ОП на етапі її підготовки до акредитації.

Актуальні питання та фактичний матеріал, проаналізовані у нашому дослідженні дозволяють внаслідок вирішення виявлених проблем виробити систему заходів, спрямовану на якість організації освітніх процесів, що в свою чергу приведе до покращення якості вищої освіти в Україні.

Оптимально організована проектна та управлінська робота при започаткуванні та реалізації освітньої програми у закладі вищої освіти (ЗВО) дозволяє раціонально використати часові й людські ресурси під час акредитації, разом із тим мобілізувати саме ті необхідні сили, які забезпечать реальні переваги.

Для того, щоб підготувати ОП до акредитації, пропонуємо проводити систематичний самоаналіз освітньої діяльності у ЗВО, який дозволить ефективно промоніторити досягнення та з'ясувати проблеми. Здійснювати такий аналіз варто відповідно до Критеріїв оцінювання освітніх програм (додатку до Положення про акредитацію освітніх програм) (Положення про акредитацію, 2019). Незаперечно, що проектування та освітня діяльність за ОП має відбуватися з кореляцією з інституційними чинниками роботи закладу вищої освіти, які не завжди однозначно спрацьовують. Так, спостерігаємо, що ретельно розроблені і запроваджені інституційні напрацювання (робота з кадрами чи психологічна підтримка студентів, вибірковість або міжнародна активність) в університеті можуть не реалізуватися на конкретній ОП і навпаки: певна ОП здатна випередити системні відставання у внутрішніх процесах забезпечення якості.

Для кожної ОП має бути запропонований алгоритм контролю та вдосконалення за всіма критеріями, чому повинне передувати взаємоузгодження

цілей та завдань усіх учасників освітньої діяльності за ОП. Учасники процесу в ЗВО: адміністратори, викладачі, здобувачі освіти та інші, задіяні в реалізації ОП, мають розуміти завдання з удосконалення ОП та освітньою діяльністю за нею, працювати над цим злагоджено. Ілюстрацією відсутності такої системності можуть бути випадки, коли окремі освітні компоненти за своїм змістом є далекі від цілей та ПРН ОП, у них існують непотрібні дублювання чи навпаки прогалини в формуванні компетенцій чи виконанні завдань ОП.

Для систематизації та організації взаємодії між учасниками освітнього процесу в ЗВО вагомою є роль гаранта освітньої програми (Бутенко, Єременко, 2021, с. 171-172). Хоча кожен заклад сам визначає межі повноважень гаранта, звернемо увагу насамперед на те, що Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти виокремило таку роль в освітньому процесі для того, щоб в кожній ОП був власний модератор, той, хто розумітиме, що відбувається на ОП, а також яких заходів треба вживати з метою позитивних змін. При розробці ОП не лише керівник підрозділу, гарант програми мають розуміти, чим обумовлена саме така структура ОП, як вибудовувати зміст та обсяги її елементів.

Науково-педагогічні працівники як внутрішні стейкхолдери мають бути зацікавлені в повноцінній реалізації в ЗВО академічної свободи. Це стосується не лише надання викладачу можливості для педагогічної творчості, а й його зацікавленості місцем власної навчальної дисципліни у структурі ОП. На етапі самоаналізу ОП рекомендуємо провести опитування викладачів для з'ясування їх задіяності до внутрішніх процесів забезпечення якості, їх адекватного розуміння.

Справжня, а не декларативна студентоцентрованість є фактично головним показником якості ОП. Йдеться про максимальну відповідність інтересам здобувача освіти. Наприклад, для застосування дослідницьких методів та прийомів навчання на всіх рівнях варто пропагувати та роз'яснювати викладачам їх специфіку, можливо, провадити навчання, тренінги тощо. Тоді прийде розуміння, що і на бакалавріаті можна розробляти зі студентами мікропроекти або ж працювати в дослідницьких групах, не залишаючи формування відповідних навичок до освітньо-наукових програм, коли в аспірантурі може опинитися людина, не готова до здійснення досліджень.

Необхідний ретельний аналіз наявних ресурсів, чи вони справді забезпечують освітню діяльність за ОП. На жаль, трапляється, коли ЗВО має потужну матеріальну базу, але вона не корелює із завданнями цієї ОП.

Особливо важливим є постійний моніторинг дієвості інструментів забезпечення внутрішньої системи якості та практики їх застосування. Доречною є спільна активність офіційних та неофіційних (групи, клуби, гуртки тощо) структур із забезпечення якості, тоді формування культури якості в ЗВО стане спільною справою, а не лише відповідальністю окремих осіб.

Необхідно наголосити, що організаційна, аналітична, корекційна робота з освітньою програмою повинна відбуватися постійно, а не лише для проход-

ження акредитації. При цьому в процесі самомоніторингу підготовленості ОП, що функціонує, до акредитації ЗВО має звернути увагу на процесуальні прояви відповідності Критеріям оцінювання якості освітньої програми, які побудовані на рекомендаціях ESG (ESG, 2015).

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення «Про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 11.07.2019 р. № 977, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 08.08.2019 р. за № 880/33851. Website. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

2. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2020 рік. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Website. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2020.pdf>

3. Бутенко А., Єременко О. (2021) Правовий статус, професійний та демографічний портрет гаранта освітньої програми. Право України, № 2, с. 171-185. DOI: 10.33498/louu-2021-02-171

4. ESG (2015). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Brussels, Belgium. Retrieved from http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

ПАРАДИГМА ПРАВА НА ФІЛОСОФІЮ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ОСВІТІ

Тарас Бутченко

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

The report deals with democratic reforming the philosophical education system in France. Special attention is paid to the paradigm of «right to philosophy» elaborated by Jacques Derrida. It is argued that French approaches, aimed at providing citizens with equal admissions to philosophical education for, have a high relevance for Ukraine.

Демократичний перехід, в якому перебуває сучасне українське суспільство, створює ситуацію інституційного вибору у всіх сферах його життєдіяльності. І в тому числі і у філософській освіті. За радянських часів укорінилася етатистська інституційна модель, у якій філософії, переважно, вчили. Тобто трансливалися готові відповіді, сформовані з позицій державної, «марксистсько-ленінської» ідеології. У пострадянські часи зміст філософської освіти радикально змінився: ідеологічна монополія правлячої партійно-державної верхівки була скасована, а натомість був взятий офіційний курс на втілення принципу духовного плюралізму і деідеологізацію. На практиці останнє часто-густо означало відмову від філософії загалом або значне скорочення годин на викладання філософських предметів (стан української філософської освіти досліджували в Національному університеті «Києво-Могилянська академія (Ткачук М. Л. та ін. (2011). Обмежений час і недостатня увага не дозволяли змістовно заглибитися до розмаїття («плюралізму») філософських концепцій і теорій, поверхове знайомство з якими сприяло підйому у суспільній свідомості хвилі антиінтелектуалізму, морального релятивізму і громадянської індиферентності.

На порядку денному – відновлення як державної, так і громадської уваги до питань реформування філософської освіти. Напевно, трансформація її змісту має корелювати з відповідними інституційними та дидактично-педагогічними змінами в її формі. У цьому контексті викликає інтерес французький досвід формування демократичної моделі філософської освіти, в якій громадянам гарантується право навчатися філософії або, кажучи по-іншому, створюються інституційні засади для їх активізації як автономних суб'єктів філософствування. Мета цієї доповіді – проаналізувати цей досвід задля визначення тих практик, вивчення та імплементація яких можуть бути корисними для України.

Тривалий час у Франції домінувало інституційне закріплення місії філософської освіти як важливої форми державного виховання (тут прослідковуються певні паралелі з вітчизняною історією). Передумови цього були сформовані ще Наполеоном, який ліквідував філософські факультети як осереддя опозиції представників так званих «ідеологів» (П. Ж. Ж. Кабаніс, А. Дестют де

Трасі) та підпорядкував всі заклади вищої освіти країни єдиному «Імператорському університету». У майбутньому університети та філософська освіта були відновлені «у правах», але до середини ХХ ст. зберігалися традиції їх відокремлення від наукових досліджень та орієнтації на виховування духу лояльності до уряду.

Особливість французької системи освіти – викладання філософії у старшій трирічній школі загально-гуманітарного профілю – ліцеї. Зазначена практика була започаткована ще в ХІХ ст. і була спрямована на збереження закладених ще у середньовіччі традицій навчання на «молодшому» факультеті вільних мистецтв як передумові вступу на «старші» факультети медицини, юриспруденції та теології. Власне, розуміння основного призначення ліцею як форми підготовки (в тому числі, філософської) до вступу і навчання у закладах вищої освіти зберіглося у Франції до нашого часу. Викладачі філософії для ліцеїв переважно готувалися в елітарній Вищій нормальній школі у Парижі і розглядалися, передусім, як державні службовці. Своєю чергою, ліцеїстами ставала менша частина французьких учнів, оскільки їх більша частина продовжувала навчання у професійно-технічних середніх школах, в яких викладання філософії не передбачалося. Традиційна дидактична модель філософських занять у ліцеї будувалася на огляді класичних філософських текстів, а система кваліфікаційних екзаменів була налаштована на забезпечення слідування консервативним інтелектуальним канонам. За дослідницькими оцінками зазначена система освіти «скоріше сприяла збереженню схоластичної класики, ніж інноваціям» (Коллінз, 2002: 985).

Схоластичність, ізолюваність від реального життя, відтворення авторитарних традицій врядування – всі ці риси французької системи освіти з часом починали викликати спротив дедалі більшої частини населення. У сфері вищої освіти проявом глибокої кризи стали студентські заворушення 1968 року, учасники яких виступили як проти практики відсторонення студентів від прийняття важливих рішень в освітній сфері (наприклад, щодо ліквідації університету Нантер), так і схоластичної форми та змісту викладання.

Як нерідко траплялося у світовій історії, неприйняття схоластики зумовлювало нігілістичне ставлення до філософії у цілому. На початку 1970-х міністром освіти Рене Хабі була ініційована реформа, метою якою було припинення викладання філософії у ліцеях. У відповідь розгорнувся громадський рух, спрямований на захист філософської освіти. У 1974 році була заснована громадська організація «Греф» (Groupe de Reserches sur L'Enseignement Philosophique), а в 1979 р. – Національна рада філософії (Etats Generaux de la Philosophie). У всіх цих інституціях одну з провідних ролей відіграв Жак Дерріда, який у зв'язку з цієї діяльністю видав дві збірки робіт під красномовною назвою «Право на філософію». По суті, йшлося про забезпечення права на філософію як рівного доступу громадян до можливості навчатися культурі автономної рефлексії у режимі захисту від загроз ідеологічної індоктринації.

Із цих позицій робився заклик зберегти філософську освіту в ліцеях (до речі цей заклик був почутий урядом і реформа Хабі не була реалізована) і водночас обґрунтовувалася необхідність її подальшого інституційного розвитку у форматі «прогресивності», що мало забезпечити філософію від доктринерських деформацій. Доводилася нагальність потреби забезпечення доступу до філософії для школярів початкових і середніх класів та «делокалізації» інституційних засад філософської освіти за допомогою: «деієрархізації, мобільності, викладацьких обмінів задля вивчення нових навчальних методик» (Дерріда, 2002: 113).

Зазначені пропозиції стали предметом палких громадських дебатів. Більша частина французьких викладачів філософії опонувала Ж. Дерріді, захищаючи традиційну модель філософської освіти (Пфайстер, Ріхтер, 2020). Водночас прискорення соціального розвитку, зростання складності французького суспільства, збільшення його мультикультурності – все це давало додаткові аргументи для визнання необхідності «розширення» філософської освіти на всі категорії учнів і студентів. У контексті терористичних атак в Парижі (2015 р.) та Брюсселі (2016 р.) дедалі більше усвідомлюється важливість раннього формування у молоді філософської культури критичного мислення та діалогу як форми згуртування суспільства, незважаючи на релігійні або ідеологічні відмінності. У будь-якому випадку 90-ті та 2000-ні стали періодом стрімкого розвитку програм «філософії для дітей» («P4C»), розрахованої на проведення філософських занять для дітей різних вікових груп: від малят до підлітків. Крім того, цей період відзначений реалізацією різноманітних проєктів неформальної або інформальної філософської освіти для дорослих («філософські кафе», мас-медійні програми та ін.).

Поряд із цим продовжився пошук новаторських педагогічно-дидактичних форм залучення учнів до філософствування як вільних і відповідальних суб'єктів. Приклад такого спрямування дають ідеї Мішеля Тоці щодо застосування компетентнісного підходу для конструювання моделі навчання філософствуванню. Для цього спростовується розуміння філософської освіти як простої передачі філософських знань (доктринальної або історичної парадигми), «оскільки філософське знання дає сенс лише суб'єкту, зацікавленому у філософствуванні у перспективі персональної філософської діяльності (проблемної парадигми)» [96]. Тим самим створюється основа для перегляду традиційних дидактичних методів у напрямку формування вміння усвідомлювати та артикулювати власні філософські проблеми, пошук рішень яких і повинний здійснюватися у під час вивчення класичних філософських текстів.

Підсумовуючи, підкреслимо, що парадигма права на філософію та практичний досвід її реалізації у Франції мають значний евристично-громадський потенціал для сучасної України. Йдеться про сукупність багаторівневих практик формування інституційної моделі філософської освіти на засадах громадянської автономії та відповідальності. Предметне вивчення цих прак-

тик та їх ідейного підґрунтя, на нашу думку, утворює значущу дослідницьку перспективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коллинз Рэндалл (2002) Социология философий. Глобальная теория интеллектуальных изменений. Новосибирск: Сибирский хронограф
2. Ткачук М. Л. та ін. (2011) Філософська освіта в Україні: історія і сучасність : Колективна монографія К.: ТОВ «Медіа Груп»
3. Derrida Jacques (2002) Who's Afraid of Philosophy. Right to Philosophy 1 Stanford California: Stanford University Press
4. Pfister Jonas, Richter Philipp (2020) Introduction: Michel Tozzi and the Didactics of Philosophy in France ?, Journal of Didactics of Philosophy 4 (2), 82–84. URL: www.philosophie.ch/jdph
5. Tozzi Michel (2020): A Competency-Based Approach in Philosophy?, Journal of Didactics of Philosophy 4 (2), 85–107. URL: www.philosophie.ch/jdph

CAREER VALUES IN LIFE DESIGN

Hanna Voronina

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

У статті розглянуто проблему підготовки молоді до професійної діяльності та викликів сучасного ринку праці. Особливу увагу приділено професійним цінностям, які є одним з важливих фактором конструювання життя. Визначено базові профорієнтаційні моделі та підходи до формування професійної перспективи, окреслено особливості побудови успішної кар'єри сучасної молоді.

The world of work is rapidly changing under the impact of globalization and information technologies, therefore most jobs are being modernized and transformed. The labor market introduces new requirements to professionals, and employers are updating the checklist of competencies for a particular position. In the process of lifelong professional development people start losing their inner guidelines and life values: in case financial or social reward does not bring the desired satisfaction anymore, a person feels constant oppression and anxiety. To deepen the understanding and find some clues to this situation psychologists address the problems of overcoming the internal conflict of the modern specialist.

The labor market is no longer a permanent phenomenon, it is rapidly changing and constantly transforming the list of requirements for candidates for certain positions expanding the range of skills and competencies required to obtain the desired job. Young people are trying to acquire the relevant competencies in order to be competitive nationally and internationally. However, school and higher education cannot provide students with such a portfolio that would guarantee successful employment in the future. That is why the problem of highly qualified psychological and pedagogical counselling for a conscious career choice and assistance for developing willingness to confront the challenges is on the focus of today's researchers and educators (Baker, 2014; Burnett, & Evans, 2016; Pope, Flores, & Rattinghaus, 2014; Robertson, 2013).

In recent years psychologists often refer to the concept of life design. According to the researches, this multifaceted phenomenon activates processes of adaptation to an unstable world and a changing society, which scientists view as a contribution to building a professional and personal life in accordance with one's own values, needs and interests. When deciding on future career path, it is vitally important to take into account these components, since their combination allows creating a happy life puzzle (Burnett, & Evans, 2016). Moreover, understanding life and work values makes it possible to satisfy one's needs through the lens of interests.

Career values are important pointers that guide humans' activities, influence their decisions, and encourage certain actions. They are relatively stable goals that people wish to achieve at their work. Career interests, needs and values are key elements that create motivation, which in turn triggers the mechanisms of human activity directly influencing individuals' well-being. Career values are divided into internal and external ones that include independence, helping others, risk taking, creativity, prestige, material benefits, security, collaboration, diversity, career opportunities and working conditions (Pope, Flores, & Rattinghaus, 2014).

Finding a job for young people in a modern world is complicated by a number of factors that are lack of relevant experience, unwillingness and unreadiness to make a career choice, which leads to the inability to fulfil one's potential in a professional life. Lack of opportunities for mastering practical skills for successful career, mismatch between employers' requirements and future specialists cause a large percentage of youth unemployment. That is why the first step in building successful career and therefore designing a happy life is to become aware of one's career values.

Educational process in a modern school or university is constantly criticized in terms of preparing students for adulthood, but finding answers and formulation of particular steps to solving these questions requires careful analysis. During the past decades researchers of career guidance supported the matching model that involves three stages: 1) investigation of personality characteristics; 2) review of requirements for a particular career; 3) matching personality and career which requires certain qualities, characteristics, skills, etc.

However, later finding one's career destination required the development of a new model that would allow making a career choice not as a one-time solution but as a long-term process. The further model was developed by a team of scientists who suggested to consider a career choice as a process of gradual improvement of professional characteristics of an individual. As a result of long-term study of the components of career maturity, a new version of a career guidance model was developed that introduced a new concept of career time perspective as a reflection of professional experience on a desired future career.

One important point is exploring the prerequisites for building a successful career. A focus on future career and life planning greatly facilitates the process of further employment. In this context, particular attention is paid to the problem of career perspective, a construct which promotes professional development and helps the effective career counseling.

Career perspective is extremely important to attain professional maturity and career development. The ability to design one's life, to pursue professional growth, and to be optimistic about future plans are important components of a successful career. In addition, personal career perspective can be modified experimentally. The other modern career guidance model focuses on the development of career resilience, career growth and career happiness.

Still there is no relevant answer whether a modern student can define long-term life goals and formulate a career goal that could be practically fulfilled. Psychologically any person can only succeed in case of planning a positive result. It explains why today a large number of educators emphasize the urgent need not only to rethink the education system, but also to ensure appropriate psychological climate in the classroom to fill the learning environment with a welcoming attitude towards every participant of this process. It is worth mentioning that a positively and creatively thinking future specialist equipped with all the necessary competences will be able to build successful career and become a professional.

Thus, the ability to set achievable short-term and long-term goals and the positive life planning are important factors for achieving career well-being. Not only knowledge and skills have to be provided to future specialists, it is vitally important to create an optimistic and hopeful image of a future career path since it triggers motivation, helps understand career values and life goals.

REFERENCES

1. Baker, K. (2014). *The Skills Mismatch*. London: Edge Foundation.
2. Burnett, B., & Evans, D. (2016). *Designing your life*. NY: Borzoi Book.
3. Pope, M., Flores, L., & Rattinghaus, M. (2014). *The Role of Values in Careers*. NC: Information Age Publishing.
4. Robertson, P. (2013). The well-being outcomes of career guidance. *British Journal of Guidance & Counselling*, 41, 254-266.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПИ

Тетяна Винарчук

<https://orcid.org/0000-0001-5642-2753>

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

Europe continues to pursue a digital transformation agenda that addresses a wide range of socio-economic and environmental issues. The digital age requires historians to have a profound knowledge of digital technology. One of the ways to train historians with profound knowledge of both: history and digital technologies, is the implementation of specialized educational programs «Digital History».

Успішна реалізація європейського вектору розвитку України вимагає від усього суспільства колосальних зусиль, однак незважаючи на труднощі, зовнішній тиск, складні соціально-економічні умови, ми маємо помітні досягнення, зокрема, у сфері вищої освіти. Водночас, загальносвіткові тенденції розвитку науково-технічних технологій, посилення глобалізації ринку та конкуренції, старіння населення, екологічні проблеми ставлять нові завдання перед європейським та українським освітнім простором. Європейське суспільство пов'язує прогрес із поглибленням та прискоренням цифрової трансформації в усіх сферах життєдіяльності. У період 2010-2020 рр. концептуальні засади, завдання та напрями широкого запровадження та ефективного використання цифрових технологій визначала програма «Цифровий порядок денний для Європи» (2010). У березні 2021 р. Колегія Єврокомісії ухвалила нову програму «2030 Цифровий компас: європейський шлях до цифрового десятиліття» (2021). В Україні підтримка інформатизації на урядовому рівні бере початки від Закону України «Про національну програму інформатизації» (1998). Орієнтація українського суспільства на європейські цінності та стійкі наміри євроінтеграції обумовили необхідність у узгодженні та найголовніше оновленні відповідно до викликів сучасного цифрового світу законодавчої бази та концепції урядової політики, що забезпечують процес діджиталізації України. Вже у 2018 р. уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації. Європейські та українські програми діджиталізації містять багато спільних пунктів, в них значну увагу приділено розвитку цифрових навичок у громадян, відзначено важливу роль освіти в успішній цифровій трансформації суспільства.

Служба науки та знань Європейської комісії запропонувала систему цифрових компетентностей DigComp 2.0, що визначає 5 сфер компетентностей: інформаційна та інформаційна грамотність; комунікація та співпраця; створення цифрового вмісту; безпека; вирішення проблем. Ці компетентності є

основою для розробки національних освітніх програм. Загальноєвропейські документи лише визначають загальну концепцію, цінності, завдання, основні напрями їх досягнення, натомість конкретні заходи та форми реалізації обирають уряди країн.

Як реалізовується на практиці завдання цифрової трансформації, зокрема, у сфері вищої історичної освіти? Наприклад, у Франції в Університеті Париж VIII Венсан Сен Дені на бакалавраті з історії обов'язковим є курс з цифрових компетентностей PIX. Через Бюро підтримки цифрової освіти (BAPN) студенти записуються на один із курсів з інформаційних технологій відповідно до спеціальності. По завершенню курсу PIX студенти складають незалежне тестування, за результатами якого отримують державний сертифікат цифрових навичок. Варто пояснити, що PIX це публічний онлайн сервіс, який пропонує усім громадянам незалежно від віку та освіти курси з інформаційних компетентностей та підсумкову сертифікацію. Цей ресурс створений за підтримки міністерства національної освіти та молоді та міністерства вищої освіти, науки та інновацій.

В Україні студенти спеціальності 032 «Історія та археологія», як правило, вивчають курс з інформаційних технологій, що також дає можливість набути основні інформаційні компетентності, що необхідні історикам в науковій роботі, пошуку інформації, а також у викладанні історії у школі. Наприклад, на історичному факультеті ЗНУ студенти під час вивчення дисципліни «Інформаційні технології в історії» ознайомлюються із особливостями наукової комунікації, наукометричними базами даних Web of Science, Scopus, цифровими каталогами та фондами наукових бібліотек, архівів. Опановують роботу із референс-менеджерами, цифровими інструментами для взаємодії у роботі вчителя, використання хмарних сервісів у викладанні, платформами для відеоконференцій тощо.

Однак історія в сучасному інформаційному світі потребує якісно нового рівня володіння цифровими технологіями. Українські архіви та бібліотеки активно продовжують оцифровувати фонди, створювати великі бази даних наукових робіт та історичних джерел. Українські музеї потребують спеціалістів істориків із володінням інформаційними технологіями для створення віртуальних експозицій, оцифрування фондів з метою розширення доступу для дослідників, реконструкції та оприлюднення артефактів для широкого загалу. Завдання збереження історико-культурної спадщини України, її оцифрування для популяризації, забезпечення якісно нового рівня наукових досліджень також вимагають істориків із розширеною підготовкою з ІТ технологій. Історики за допомогою сучасних діджитал технологій мають можливість реконструювати втрачені пам'ятки архітектури, відтворити первинний вигляд храмів, або розробити 3D моделі зруйнованих за радянської влади споруд, знищених стихією дерев'яних церков. Цифрові навички мають також сферу застосування археологами. Випускник спеціальності 032 «Історія та археологія» із знаннями технології e-learning забезпечать освітні заклади якісними

сучасними цифровими продуктами для навчання, або створюють освітні програми, альтернативні традиційним формам навчання у державній школі, що сприятиме конкуренції у сфері освіти.

Цілком зрозуміло, що в межах одного невеликого курсу «Інформаційні технології в історії» неможливо дати історичну ґрунтовну цифрову підготовку. Очевидно паралельно із традиційними програмами навчання істориків у вищих навчальних закладах є потреба запроваджувати освітні програми, що поєднують фундаментальну історичну освіту із широкою підготовкою з інформаційних технологій. Таким першим прикладом може стати освітня програма «Діджитал-історія» за спеціальністю 032 «Історія та археологія» Запорізького національного університету. У навчальному плані, окрім традиційних дисциплін з історії, історіографії, джерелознавства, педагогіки та методики викладання передбачено курси, що забезпечують сучасні цифрові компетентності, зокрема, «Технології e-learning», «3D-графіка для істориків», «Комп'ютерна графіка для істориків», «Діджиталізація архівної справи: бази даних та оцифрування джерел», «Цифрові технології роботи історика з аудіо та візуальними документами» тощо.

Цифрова епоха ставить нові виклики перед історичною освітою. Цифрова трансформація Європи та України вимагає якісно нових висококваліфікованих істориків, що володіють, як ґрунтовними знаннями та компетентностями з історії, так і цифровими технологіями. Одним із напрямів забезпечення потреб суспільства в істориках із розширеними діджитал-компетентностями є запровадження спеціалізованих освітніх програм «Діджитал-історія» зі спеціальності 032 «Історія та археологія».

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України Про національну програму інформатизації (1998) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (2018) <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>
3. Цифровий порядок денний для Європи (2010) <https://eufordigital.eu/uk/library/a-digital-agenda-for-europe/>
4. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade (2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0118>
5. Bureau d'appui à la pédagogie numérique. Cours informatique <http://bapn.univ-paris8.fr/index.php/category/cours-informatique/>
6. The Digital Competence Framework 2.0 <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>
7. Université Paris 8. Licence Histoire. Soft Skills <https://www.univ-paris8.fr/-Licence-Histoire-601->

ЦІННІСТЬ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Інна Галецька, Марина Кліманська, Марія Перун

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Лариса Климанська

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

The academic motivation toward accomplishment is a reflection of self-realization - a leading humanistic value. Except its's expected relationship with involvement in the learning process, there were found a positive correlations with indicators of adaptation, preventive behavior, and emotional well-being in conditions of stress because of pandemic, and distance learning.

Європейські цінності апіорно сприймаються як запорука процвітання держави та гідного життя людини. Зазначені у преамбулі Хартії основних прав Європейського Союзу цінності-принципи наголошують демократію і принцип правової держави, рівність, солідарність, забезпечення прав і свобод людини з повагою до людської гідності. Визначаючи основні правила державних принципів і взаємного життя суспільства, наголошуючи права громадян на свободу, тим самим постулюється повага до суб'єктності особи, а самоздійснення людини трактується як цінність, водночас як чинник суспільного розвитку, підтримки і забезпечення реалізації європейських цінностей. Мотивація самоздійснення, як диспозиційна якість особистості, детермінує спрямованість траєкторії розвитку людини, відображаючись, зокрема, в академічній мотивації. Мотивація самовдосконалення, як компонент інтринсивної академічної мотивації, визначає не лише ефективність засвоєння знань і успішність навчання, а, будучи проявом суб'єктності, детермінує також самоздійснення та адаптацію до різних умов існування.

Метою нашого дослідження є аналіз впливу академічної мотивації у студентів на адаптацію до умов дистанційного навчання в ситуації карантину пандемії COVID-19. Дослідження було спрямоване на перевірку гіпотези, що інтринсивна академічна мотивація, як диспозиційна якість особистості, має сприятливий вплив на адаптацію до нових умов навчання та нової життєвої ситуації.

Дослідження проводилося в листопаді 2020 року під час дистанційного навчання. Це була друга фаза дистанційного навчання, перша відбувалася під час локдауну весною 2020 р. Дистанційне навчання під час карантину пандемії не є істинним дистанційним навчанням, яке свідомо вибирають, а є ситуативно зумовленим вибором без вибору. Дистанційне навчання восени

відбувалося в умовах карантину, а не локдауну, як це було навесні. Усі студенти мали досвід дистанційного навчання, а викладачі встигли освоїти великий спектр можливостей викладання та навчання онлайн. Тож, у більшості випадків, онлайн навчання давало можливості вивчення більшості дисциплін. Досліджено 448 студентів Львівських університетів віком 18-23 років. У дослідженні використано опитувальник ставлення до дистанційного навчання, розроблений І.Галецькою та В. Мушкетом, доповнений опитувальником поведінки в умовах дистанційного навчання, розробленим М.Кліманською та М.Перун, методику академічної мотивації Р.Валеранда (адаптація О.Захарко), опитувальник життя в пандемії Термометр COVID (І.Галецька, М.Кліманська), опитувальник афективного балансу ОПАНА (М.Кліманська, І.Галецька), коротку версію п'ятифакторного опитувальника С.Гослінга (адаптація М.Кліманська, І.Галецька), особистісний опитувальник Міні-мульт та шкала базових переконань Р. Янова-Бульмана.

За допомогою кластерного аналізу досліджуваних було поділено на два кластери залежно від рівня вираженості мотивації самовдосконалення та амотивації: 1) Самовдосконалення – високий рівень мотивації самовдосконалення та низький рівень амотивації, 293 студентів, 65,4%; 2) Амотивація – низький рівень академічної мотивації самовдосконалення та високий рівень амотивації, 155 осіб, 34,6%. Коректність кластеризації підтверджена дискримінантним аналізом і становила 97,7%.

Порівняльний аналіз на основі критерію Стьюдента виявив істотні відмінності низки психологічних характеристик залежно від переважаючої мотивації. Студентам обох груп в рівній мірі подобається навчатися дистанційно, а також не виявлено відмінностей щодо впливу дистанційного навчання на наявність вільного часу. Проте, особам з мотивацією самовдосконалення (подальший опис буде зосереджено на характеристиці особливостей цієї групи у порівнянні з групою з вираженою амотивацією) в більшій мірі подобається, як викладачі подають матеріали та якість організації дистанційного навчання, вони відвідують лекції і семінари та готуються до семінарів не менше, аніж раніше. Студенти з мотивацією самовдосконалення під час семінарів працюють з ввімкненою камерою, менше відволікаються і менше «сидять в соцмережах» ($p < 0,001$). Одержаний результат є цілком логічний, оскільки позитивний ефект для навчання інтринсивної академічної мотивації відомий, як і встановлено, що в умовах дистанційного навчання інтринсивна мотивація є ще більш важливою, оскільки зовнішній контроль навчальної діяльності студентів є обмежений. Проте було виявлено також інші позитивні ефекти мотивації Самовдосконалення в умовах пандемії та карантину. Студенти групи Самовдосконалення в більшій мірі схвалюють карантинні обмеження та дотримуються правил протиепідемічної поведінки ($p < 0,01$), що можливо зумовило нижчий відсоток осіб, які вже перехворіли на коронавірусну інфекцію в цій групі, порівняно з групою «Амотивація». Студенти групи

Самовдосконалення частіше зазначають, що карантин сприяв зближенню сім'ї ($p < 0,001$), їм притаманний вищий рівень задоволеності життям загалом та різними його сферами зокрема ($p < 0,001$), нижчий рівень переживання самотності, вищі рівні дружельності, добросовісності ($p < 0,001$) та відкритості досвіду ($p < 0,05$), водночас відсутні достовірні відмінності у рівні нейротизму (шкали короткої версії опитувальника п'яти факторів особистості), нижчі показники усіх шкал (методика міні-мульт) невротичних якостей ($p < 0,01$), менш виражені тривожність і депресивність ($p < 0,001$), а афективний баланс характеризується вищим рівнем позитивного та нижчим рівнем негативного афектів ($p < 0,001$). Відмінності показників базових переконань виявляються у вищих показниках переконань щодо доброзичливості світу та більш позитивному образі Я ($p < 0,05$), віри у справедливість світу ($p < 0,001$) та переконаності щодо можливості впливати на події свого життя ($p < 0,01$) за відсутності відмінностей віри в удачу.

Європейські цінності визначають мотиваційні цілі та є предиспозицією суб'єктності, резильєнтності і передумовою розвитку індивідуального потенціалу особи. Академічна мотивація самовдосконалення є відображенням цінності самоздійснення, як провідної гуманістичної цінності. Окрім логічно очікуваного зв'язку академічної мотивації самовдосконалення на залучення у навчальний процес, виявлено позитивний зв'язок з показниками адаптації, превентивної поведінки, емоційного благополуччя в умовах довготривалого стресу внаслідок пандемії, карантину та дистанційного навчання. Формування мотивації самовдосконалення є важливим завданням сучасної освіти з огляду на різноаспектний виражено позитивний вплив як особистісної предиспозиції до ефективної адаптації. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні зв'язків академічної мотивації самовдосконалення та індивідуальних цінностей, а також розробці і впровадженні в освіті різних рівнів програм формування академічної мотивації самовдосконалення як важливого чинника формування європейських ціннісних орієнтацій та особистого розвитку.

СФОРМОВАНІСТЬ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Тетяна Георгадзе

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

The author developed organizational and pedagogical conditions of formation of family values and analyzed the problem of upbringing for family life values among schoolchildren. Approaches to defining the essence of the concepts «family», «family values» are considered. The emphasis is made on the importance of the interaction between family and school as pedagogical factors influencing the formation of family values.

Сім'я займає центральне місце в нашому розумінні і досвіді людського існування. Більшість людей в усьому світі вважають сімейне життя найважливішим аспектом свого буття. Двома важливими аспектами будь-якої сім'ї є значення сімейних зобов'язань, почуття відповідальності молодого покоління за підтримку і повагу їх сім'ї. Всім добре відомо, що шлюб засновується на небесах і це святе, ніхто не має право щось змінювати між двома людьми які кохають один одного і повінчалися перед Богом і людьми. У сім'ї де однією із цінностей є віра, ніколи не говориться, навіть не згадується слово розлучення. Біблія говорить «4. А Він відповів і сказав: Чи ви не читали, що Той, Хто створив споконвіку людей, створив їх чоловіком і жінкою? 5. І сказав: Покине тому чоловік батька й матір, і пристане до дружини своєї, і стануть обоє вони одним тілом, 6. тому то немає вже двох, але одне тіло. Тож, що Бог спарував, людина нехай не розлучує!»(Біблія). Даний текст Святого письма повністю підтверджує авторське право Бога на сім'ю, його підтримку та благословення батькам, та свою непорушну думку на рахунок розлучень.

Говорячи про місце сім'ї, сімейних цінностей на ряду з освітою в житті громадян, то в Українській конституції передбачено: стаття 51: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка і жінки. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» (Конституція України). Сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства (Сімейний кодекс України. Ст.4пп.1,2,4).

Сім'я є соборною частиною суспільного організму; родина має у своїй основі духовне ядро; в основі сімейного виховання лежить сімейний аспект змісту

виховання. Сім'я володіє великими природними можливостями виховання. Традиційно стосунки в українській родині будувалися на визнанні християнських сімейних чеснот, серед яких головними були і, зрештою, залишаються подружня вірність і готовність піклування одне про одного до смерті, опіка над дітьми, над батьками і старшими в сім'ї, взаємна повага і любов батьків, гармонія стосунків поколінь, спільність духовних інтересів членів сім'ї; пошана до свого роду, до могил предків; працьовитість, гостинність, дотримання звичаїв; відкритість щодо суспільного життя; багатодітність, тощо; носієм і виразником сімейних цінностей є сама родина (Буковинський, 2011, с.233).

Сім'я є феномен, вид соціальної спільності, заснована на подружньому союзі і родинних зв'язках, тобто на багатосторонніх відносинах між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, братами і сестрами та іншими родичами. У сім'ї реалізуються різноманітні функції, серед яких однією з головних є функція первинної соціалізації особистості. Сімейне виховання в українській педагогіці є органічною частиною цілісного виховного процесу. Метою цього виховання є формування людини, як розкішної зовні і фізично здорової, що відрізняється високими моральними якостями. В основі цього процесу лежить розуміння єдності фізичного і духовного, тобто організація співробітництва та прагнення до ідеалу досконалої людини. Українські сім'ї як правило мають сильне почуття родинного зв'язку і підтримки, висока оцінка часу проведеного в сімейному колі, єдність сім'ї, сімейна соціальна підтримка і взаємозалежність. Особливо це очевидно під час пандемії COVID-19.

Зазначені цінності називаються сімейними зобов'язаннями, психологічний сенс що потрібно допомагати, поважати і вносити свій вклад в сім'ю. Діти 10-15-ти років приділяють більше уваги сімейним зобов'язанням, ніж їх однолітки з інших європейських країн, це особливо важливий аспект сімейних відносин між родинами. Значення сімейних зобов'язань пов'язані з поведінкою та наданням конкретної допомоги сім'ї, включаючи догляд за братами і сестрами, прибирання будинку, приготування їжі та ін.. У порівнянні з їхніми європейськими однолітками, молодь з України проводить майже в два рази більше часу, допомагаючи своїй родині кожен день і допомагаючи 5-6 днів на тиждень в середньому (Георгадзе, 2018, с.46).

На наш погляд, сімейні цінності - це визнана суспільством сукупність світоглядних уявлень і моральних установок про сім'ю, заснованих на традиційному розумінні інституту сім'ї, подружніх і батьківсько-дитячих взаємин в сім'ї, впливає на вибір сімейних цілей, способів організації життєдіяльності сім'ї і взаємодії її членів, забезпечує культурне та демографічне відтворення українського суспільства. Сформованість сімейних цінностей залежить від педагогічних умов. Під педагогічними умовами формування сімейних цінностей в учнів 5-9 класів, основної школи, ми розуміємо - сукупність взаємопов'язаних заходів, необхідних для створення цілеспрямованого освітнього процесу. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає нам підставу виділи-

ти сукупність необхідних, у процесі формування сімейних цінностей в учнів основної школи, наступних педагогічних умов: створення сприятливого інформаційно-насиченого середовища; формування потреби оволодіння духовно-моральною культурою; забезпечення мотивації до вивчення сімейних цінностей; здійснення моніторингу процесу формування сімейних цінностей; виховання потреби до постійного самовдосконалення. Отже, оволодіння молодим поколінням сімейними цінностями можна розглядати передумовою його підготовки до створення сім'ї і успішної життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія. Новий Заповіт. Євангеліє від Матвія розділ 19, вірш 4-6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.my-bible.info/biblio/ukrainskaya-bibliya/evangelie-ot-matfeja.html#g19>
2. Буковинський А. Й. Духовна культура в сім'ї //Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2011. – №. 45. – С. 228-234.
3. Георгадзе Т.О. Сім'я як джерело захисту і впливу на формування сімейних цінностей сучасної української молоді / Т.О. Георгадзе // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи Випуск 61: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 374 с. – С. 45-48.
4. Конституція України - Розділ II права, свободи та обов'язки людини і громадянина: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
5. Сімейний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135):[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

РОЗГЛЯД ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ ІНТЕРПРЕТАЦІЮ КОНФЛІКТУ МАТЕРІАЛЬНИХ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У КОРОТКОМУ ОПОВІДАННІ ГЕКТОРА ХЬЮ МАНРО «КОМІРКА»

Юлія Голуб, Олена Лужаниця

Запорізький національний університет, Україна

The given paper deals with the problem of upbringing, which is conveyed through the conflict of material and spiritual values presented in a short story «The Lumber-room» written by Hector Hugh Munro. Particular emphasis is laid on the role of a work of fiction in the value-oriented approach to Teaching English as a Foreign Language.

«Практичний курс першої іноземної мови (англійської)» належить до циклу фундаментальних, професійно-орієнтованих дисциплін. Метою вивчення цього курсу є не тільки набуття студентами навичок монологічного та діалогічного мовлення, але і розширення їх соціокультурних та лінгвокраїнознавчих компетентностей. Досягнення поставленої мети реалізується у взаємозв'язку з такими цілями навчання, як комунікативна, когнітивна, освітня, професійна, емоційно-розвиваюча та виховна.

Виховній цілі навчання присвячено чимало робіт як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (В. О. Сухомлинський, Г. В. Рогова, Л. Я. Рубіна, Д. В. Фатохов, І. М. Верещагіна та ін.). Важливим аспектом виховної складової процесу освіти є робота з текстами художніх творів, які виступають потужним джерелом загальнолюдських, зокрема європейських, цінностей. У зрозумілій та цікавій формі вони розкривають такі поняття, як свобода, справедливість, людська гідність, гендерна рівність, моральність, толерантність, гуманістичне мислення.

Один із розділів програми навчальної дисципліни «Практичний курс першої іноземної мови (англійської)» для четвертого курсу бакалаврського рівня присвячено темі виховання дітей. Ця тема розглядається на матеріалі короткого оповідання відомого англійського письменника Гектора Хью Манро «Комірка». І хоча події, що описуються в оповіданні, відбуваються в Едвардіанську епоху, представлений у ньому конфлікт матеріальних та духовних цінностей не втрачає своєї актуальності.

Перед читачами постає родина, в якій діти виховуються як солдати в армії або правопорушники у в'язниці. Про це свідчить використана автором військова (skilled tactician, sorties, sentry-duty, punitive expedition) та юридична лексика (offender, to debar, to forfeit, detention, prisoner, unauthorized intrusion). Головним героєм, який веде постійну війну з тіткою Августою, виступає Ніколас – талановитий хлопчик з поетичним мисленням. Саме він є

виразником духовних цінностей, протиставлених матеріальним задоволенням, які пропонує дітям тітка.

Конфлікт матеріальних та духовних цінностей проявляється вже у самій назві оповідання, адже через образ комірки розкривається внутрішній світ героїв твору. Для тітки комірка – це темне та вологе місце зберігання важливих речей: «The aunt-by-assertion was one of those people who think that things spoil by use and consign them to dust and damp by way of preserving them» [Munro 2000, с. 137]. Для Ніколаса – це незвідана земля та сховище неймовірних скарбів: «The door opened, and Nicholas was in an unknown land, compared with which the gooseberry garden was a stale delight, a mere material pleasure» [Munro 2000, с. 136]. «In the second place it was a storehouse of unimagined treasure» [Munro 2000, с. 137]. Різниця у сприйнятті комірки підкреслюється використаними автором метафорами.

Потрапивши до комірки, хлопчик милується чудовими речами, які знаходить там. Він здатен побачити їх красу під шаром пилу і бруду, він розуміє їх истинну цінність: «First and foremost there was a piece of framed tapestry that was evidently meant to be a fire-screen. To Nicholas it was a living breathing story; he sat down on a roll of Indian hangings, glowing in wonderful colour beneath a layer of dust, and took in all the details of the tapestry picture» [Munro 2000, с. 137]. Описуючи комірку, автор майстерно використовує епітети (wonderful, quaint, golden, unimagined, undreamed-of), метафори (a living breathing story, a whole portrait gallery of undreamed-of creatures), гіперболи (glowing beneath a layer of dust). Вищезазначені стилістичні засоби підкреслюють поетичне мислення головного героя, його натхненність та креативність.

Важливу роль у розумінні проблеми виховання дітей відіграє біблійна алюзія «forbidden paradise». Саме так автор називає аґрусовий сад, в який Ніколасу було заборонено входити: «The aunt had many other things to do that afternoon, but she spent an hour or two in trivial gardening operations among flowerbeds and shrubberies, whence she could keep a watchful eye on the two doors that led to forbidden paradise» [Munro 2000, с. 137]. Тітка Августа виступає тут у ролі змія-спокусника, через якого перші люди втратили можливість перебувати у раю. Це підтверджується подальшим розвитком подій, коли Ніколас розмовляє з тіткою, вдаючи, що розмовляє з дияволом: «You may be the Evil One tempting me to be disobedient» [Munro 2000, с. 139]. Евфемізм «the Evil One» допомагає краще зрозуміти, яким злом була тітка для дітей насправді, як шкодило їм виховання у гнітючій безрадісній атмосфері постійних заборон та покарань.

Але найбільш драматичним є усвідомлення того, що діти підсвідомо наслідують поведінку дорослих, і негативні риси, властиві батькам та вихователям, неодмінно проявляються в їх поведінці. Так, Ніколас міняється місцями з тіткою і з правопорушника перетворюється на її суддю у другій частині оповідання. Від нього залежить, чи допомогти тітці вибратися з цистерни для

дощової води, в яку вона впала, чи залишити її там. На жаль, рішення хлопчика свідчить про те, що неправильне виховання дає свої негативні результати. Дитина, що зростає в атмосфері брехні, сама з легкістю говорить неправду. Дитина, позбавлена любові, дружньої підтримки та розуміння з боку дорослих, сама не може виявити любов та співчуття. І це проявляється не тільки в ставленні Ніколаса до тітки, але й в його відношенні до братів і сестер.

Проблеми виховання дітей, представлені в оповіданні, яскраво проявляються при інтерпретації зображення на gobелені, знайденому Ніколасом у комірці: «A man, dressed in the hunting costume of some remote period, had just transfixed a stag with an arrow, ... four galloping wolves were coming in his direction through the wood» [Munro 2000, с. 137]. Хлопчик представлений тут у ролі мисливця, який вбив оленя, але для того щоб врятуватися від вовків (тітки та інших дорослих, відповідальних за виховання дітей) йому доведеться цим оленем пожертвувати. Вбитий олень символізує ті важливі цінності (любов, співчуття, дружню підтримку), яких позбавляється дитина через неправильну поведінку дорослих.

Аналіз оповідання «Комірка» створює підґрунтя для обговорення таких важливих тем, як дитяча жорстокість і булінг, психологічне і фізичне насильство у родині та в школі, ювенальна юстиція, інклюзивна освіта та інших. Студенти також готують доповіді про особливості відображення проблем виховання у інших художніх творах класичної та сучасної літератури.

Отже, інтерпретація короткого оповідання Гектора Хью Манро «Комірка» демонструє потужний потенціал текстів художніх творів як ефективного знаряддя ціннісно-орієнтованого підходу до вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Munro H. The Lumber-room. Практический курс английского языка. 4 курс / под ред. В. Д. Аракина. Москва : ВЛАДОС, 2000. С. 134-139.

ІМАГОЛОГІЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНИ: НОРВЕЗЬКА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОГО МИНУЛОГО В РОМАНАХ В. ГЕНРІКСЕН «КОРОЛІВСЬКЕ ДЗЕРКАЛО» ТА Т. ЕҒЕЛЛАНА «ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ЛЮЦИФЕРА»

Наталія Горбач

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

The subject of research is novels by V. Henriksen and T. Egeland, that declares the presence of Ukraine in European space and cultural life of other nations. The ethnic vision of our country is discovered as a metaphor of cultural diplomacy, and due to this, Ukraine «appears» on readers' mental map.

Особливе значення для втілення принципів політики мультикультуралізму, творення позитивного досвіду міжетнічних відносин, толерантного співіснування різних національностей, культур, релігій мають художні твори, що формують візію інших країн і народів як із погляду об'єктивної обумовленості – історичних, політичних, соціальних обставин, традиційних уявлень – культури, фольклору, релігії, міфології, так і через посередництво суб'єктивних чинників – авторських вражень, переживань тощо. Образи інших країн і культур у художніх творах сприяють їхньому «нанесенню» на ментальну карту читачів.

Образ України упредметнено в низці творів зарубіжної літератури, зокрема, в романах Марселя Тірі «Проїздом у Києві» (1927), Аскольда Мельничука «Що сказано» (1994), Марини Левицької «Коротка історія тракторів по-українськи» (2005), Лілі Хайд «Омріяний край» (2008), Анни Шевченко «Спадок» (2010) та ін. Предметом же нашої уваги в цьому дослідженні є імагологічний образ нашої країни в романах норвезьких авторів Вери Генріксен «Королівське дзеркало» (1980) та Тома Еґеллана «Євангеліє від Люцифера» (2009).

Українсько-норвезькі літературні контакти, якщо вести їх, наприклад, від перекладів творів нобелівського лауреата Б. Бйорнсона з кінця XIX століття, мають досить тривалу історію. Але тільки останнім часом ці контакти інтенсифікувалися – відбуваються спільні літературні заходи, започатковуються колекції української літератури в норвезьких бібліотеках, кілька українських видавництв друкують переклади з норвезької, що відкривають для нашого читача нові імена і твори.

Роман В. Генріксен «Королівське дзеркало» присвячено донці Ярослава Мудрого Єлизаветі – дружині уславленого норвезького правителя Гаральда Сіґурдсона Суворого. Загалом просторові образи є важливим засобом характеристики персонажа крізь місце. Коли ж ідеться про персонажа, котрий є носієм середньовічної свідомості, як Єлизавета-Елісів, то просторові координати зумовлюються наявністю в цій свідомості образів свого (рідного, безпечного) і чужого (незнаного, загрозливого) світів.

Центральним топосом рідного світу стає Київ – «місто небаченої краси» (Генріксен, 2002, 101), місто дитинства княжни, що має «сорок церков, вісім торговлиць, ... оточене довгим муром з численними ворітьми, одні з яких – золоті» (Генріксен 2002, 101). Вказівка на кількість місць для купівлі і продажу товарів відразу після культових споруд підкреслює значимість внутрішньої і зовнішньої торгівлі в тогочасній економіці. Своїм розквітом Київ завдячує, за словами Елісів, саме торгівлі: «Без торгівлі не було би Києва; на київські торговлиці возять товар звідусюди. Хутра й меди – з безкраїх північних лісів Київської Русі, зброю – із західних країв, вишукану одіж – з Константинополя, небачені овочі – з південних кресів, дивовижні прикраси – з далеких східних країн, яких і назви ми не відаємо!» (Генріксен, 2002, 101). Саме з точки зору товарного обміну описано в романі й головну водну артерію України: «Ріка Дніпро – найбільший торговий шлях... Щовесни у Києві збирається чималий флот купецьких кораблів. Багато лодій припливає з міст, розташованих по верхній течії Дніпра, деякі – аж із Новгороду... На початку літа вони готові до відплиття – навантажені товаром та рабами. Купці вирушають у далекий шлях вниз по Дніпру, до Константинополя» (Генріксен, 2002, 101). Манера опису просторів Київської держави в цьому фрагменті нагадує літописну, коли оповідач бачить їх ніби з високості і силою думки поєднує території, що знаходяться за тисячі верств одна від одної. У випадку з романом В. Генріксен, ця рухома карта демонструє не лише масштаби країни, але і її місце на шляху із варягів у греки.

У романі духовний зв'язок Елісів із батьківщиною акцентується через віру, тому й місто дитинства Київ у її спогадах маркується християнськими локусами – Києво-Печерський монастир, Десятинна, і, звичайно ж, Софія: «Високо над містом здійсмається київська митрополія, найбільший собор міста – церква Премудрости Богородиці – Свята Софія... Храм просторий всередині, а склепіння підпирають велетенські стовпи. Стіни там прикрашені чудовими картинами – деякі з них мальовані, а інші викладені з крихтних камінців фарбованого скла та золота. Згори, через великі вікна, сіються промені світла, пробуджуючи до життя кольори, змушуючи золото заяскріти небаченим блиском. Здається наче земля і небо з'єдналися воєдино під склепінням собору. Марія здійсмає руки до небес у молитві за нас смертних. Ісус Христос немов оживає на картинах і мандрує світом, а разом з ним – пророки і апостоли, святі та ангели. Високо вгорі, над усіма – Христос Пантократор...» (Генріксен, 2002, 101–102).

Ще одним зразком художньої рецепції образу України в норвезькій літературі став роман Т. Егеланна «Євангеліє від Люцифера». На відміну від В. Генріксен, у творі якої образ нашої країни втілений у традиційному для імагологічної репрезентації історичному наративі, Т. Егеланн продемонстрував кількісно і якісно інший підхід. Сюжет його інтелектуального детективу, який автор характеризує як «гру уяви в туманній зоні між фактами і вигадкою,

фантазією і міфологією» (Егеланн, 2013, 444), розгортається в різних країнах – Норвегії, Італії, Франції, Англії та різних часових площинах – 1970-х, 1996-х і 2009-х роках, об'єднаних логікою пошуку таємничого Євангелія від Люцифера. Початком же пригод норвезького археолога Бйорна Белте стає знахідка в стінах Києво-Печерської лаври найстарішого з тутешніх поховань, а в ньому – давнього манускрипту, що нагадує клинописні шумерські глиняні таблички. Незаконне вивезення головним персонажем пам'ятки, яка через брак коштів і бюрократичну байдужість не має перспектив для дослідження в Україні, відкриває низку карколомних пригод із переслідуваннями, викраденнями, ритуальними вбивствами, містичним жахом.

Образ Києво-Печерської лаври, де в «глибоких катакомбах..., побілених чернечих келіях і похоронних тунелях вічним сном спочивали ченці і святі» (Егеланн, 2013, 12), «золотом виблискували шпиль дзвіниці і цибулясті бані» (Егеланн, 2013, 17), в романі актуалізує не лише її роль релігійного осередку, до якого «щороку тисячі православних пілігримів приїжджають ... в надії відчувати дихання Господа» (Егеланн, 2013, 17), але й, на жаль, проблему ставлення до власної культурної спадщини в Україні.

Твори В. Генріксен та Т. Егеланна, в яких моделюється образ України, є важливим чинником поглиблення міжкультурного діалогу народів, формування мультикультурного художнього простору світової літератури, складником імагологічної візуалізації України у світі. Для нас же вони збагачують уявлення про зовнішній світ та місце власної культури в ньому, розширюють знання про спільні історичні ретроспективи, сприяють розумінню багатополарності світоустрою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Генріксен, В. (2002). Королівське дзеркало. Пер. з норв. Н. Іваничук. Літопис.
2. Егеланн, Т. (2013). Євангеліє від Люцифера. Пер. з норв. В. Верховня. Фоліо.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ: ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Олеся Горгота

*Вишгородська спеціалізована школа «Сузір'я» Вишгородської міської ради,
Вишгород, Україна*

Among the basic European values that have entered the system of Ukrainian education, in particular in the educational management, academic integrity value is important. This is not only a philosophical and ethical, but also a normative category that is prescribed in the Law of Ukraine «On Education». The fundamental values of academic integrity – honesty, trust, justice, respect, responsibility, courage - are endorsed by the Bucharest Declaration of Ethical Principles.

Сучасна шкільна освіта в Україні, яка проходить період реформування, потребує ціннісного обґрунтування своїх педагогічних основ. Адже напрямок науково-освітнього розвитку забезпечує цілісна світоглядна парадигма.

Велику роль у цьому відіграють знання та досвід країн Європейського союзу, які представляють власні досягнення в автономізації діяльності закладів загальної середньої освіти та наповненні її демократичним змістом.

Менеджмент освіти відповідає на два головні питання: яким має бути «керівник третього тисячоліття» та які механізми управління освітнім процесом. Ці питання апелюють до правової сфери й дотримання чинного законодавства про освіту, а також до визначення соціально-психологічної ролі педагога у взаємовідносинах між учасниками освітнього процесу.

Відповіді на ці фундаментальні питання виходять з аксіологічних принципів: чесності, відкритості, прозорості, ясності, демократичності. Також важливим є збереження наукових підвалин у будь-якій освітній діяльності. Усе це є сутністю такого поняття, як «академічна доброчесність».

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту», «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Дотримання академічної доброчесності передбачає: посилаання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність тощо. Серед порушень академічної доброчесності: фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилянь, або будь-яких інших наукових даних; обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно влас-

ної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи іншого наукового дослідження тощо.

У зв'язку зі змінами, внесеними до Закону України «Про загальну середню освіту», до викладання у школах допускаються не лише фахівці з педагогічною освітою, але також представники неурядових громадських організацій, які мають власні освітні проекти, навчальні програми. Вони мають відповідати вимогам чинного освітнього законодавства та наукового дослідження. Насамперед, це стосується питань академічної доброчесності та наукової обґрунтованості.

Щоб дослідити сутність академічної доброчесності, необхідно проаналізувати філософську літературу, здійснити історико-філософський аналіз.

Володимир Сацик розглядає академічну доброчесність як комплексне поняття, що що вміщує в собі фундаментальні цінності та конкретні механізми й інструменти, які їх забезпечують (Сацик В., 2017).

Елседеа Макінтайр «визначає поняття чесноти у термінах поняття морального принципу: «Чесноти – це почуття, тобто взаємопов'язані сукупності налаштувань і схильностей, що регулюються бажанням діяти згідно з моральними принципами» (Макінтайр Е., 2002, с.343).

Узагальнене визначення доброчесності знаходимо у «Новій філософській енциклопедії»: «фундаментальне моральне поняття, що характеризує готовність і здатність особи свідомо й твердо слідувати добру; сукупність внутрішніх, душевних й інтелектуальних, якостей, що втілюють людський ідеал у його моральній досконалості» (Шліхта Н., Шліхта І., 2019, с.9).

Утвердження академічної доброчесності в українській освітній системі «відбувається в контексті подолання радянської спадщини та впровадження сучасних стандартів в освіті» (Шліхта Н., Шліхта І., 2019, с.9).

Документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», розроблений у 1999 році Міжнародним центром академічної доброчесності, що діє при Університеті Клемсон (Південна Кароліна, США) називає чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність, мужність провідними у навчанні, викладанні, здійсненні досліджень (The Fundamental Values of Academic Integrity, 2014, p. 16).

У Бухарестській декларації етичних принципів вищої освіти в Європейському регіоні, укладеній у 2004 році, довіра визначається як «передумова для вільного обміну ідей, творчості та індивідуального розвитку» (п.2.4.), необхідність «законних, прозорих, справедливих, передбачуваних і об'єктивних критеріїв» в освітній та науковій практиці (п.2.5.), «відповідальності усіх членів академічної спільноти за (не)дотримання принципів академічної доброчесності» (Шліхта Н., Шліхта І., 2019, с.11).

Академічна доброчесність – це морально-правовий принцип, який має покладатися в основі діяльності кожного керівника закладу освіти. В управлінській сфері він допомагає формувати об'єктивну реальність, необхідну для

налагодження гармонійної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. Оскільки дозволяє сформулювати наукову та зрозумілу методику керування освітнім процесом.

Управлінська «професійна етика, норми та формування відповідальної позиції» (Довідник з академічної доброчесності для школярів, 2016, с.6) в освіті та науці мають стати рушійною силою освітніх перетворень в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник з академічної доброчесності для школярів. Х: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. Website. URL: <https://www.univer.kharkov.ua/docs/work/dovidnyk-SAUP.pdf>

2. Макінтайр Е. Після чесноти: Дослідження з теорії моралі. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2002.

3. Сацик В. (2017, березень, 16). Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? Website. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchojiosviti>

4. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. Website. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17275/Shlikhta_Vykhovuemo_akademichnu_dobrochesnist_v_shkoli_metodychni_vkazivky_dlia_vchyteliv.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. The Fundamental Values of Academic Integrity. 2014, березень, 29. Website. URL: <https://academicintegrity.org/wp-content/uploads/2017/12/Fundamental-Values-2014.pdf>

ДОВІРА В СИСТЕМІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: АСПЕКТ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТА

Тетяна Гребенюк

Запорізький державний медичний університет

The fundamental value of trust as a core of academic integrity as an axiological construct is considered within the context of formal assessment and control of student's academic achievements. It is stated that the matter of trust should be specifically outlined in course syllabi and other student-oriented documents regulating academic process.

Довіра, поруч із чесністю, справедливістю, повагою, відповідальністю й сміливістю, належить до переліку фундаментальних цінностей академічної доброчесності. У «Глосарії з академічної доброчесності», укладеному за підтримки фонду Erasmus+ та проєкту "European Network for Academic Integrity", подано таке визначення довіри: «Принцип, за яким усі учасники освітнього й наукового процесу можуть бути твердо переконаними в надійності, правдивості й чесності один одного і взаємодіяти виходячи з цього переконання. Отже, учасники можуть довіряти іншим і, своєю чергою, очікувати довіри від інших» [3].

Однак у контексті посилення уваги до проблем академічної доброчесності, зокрема, в процесі проходження студентами заходів контролю знань, постає питання співвідношення довіри до здобувача освіти й необхідності контролювати дотримання ним вимог якісної й чесної навчальної діяльності.

Бернард Вітлі й Патрісія Кейт-Шпігель, зазначаючи, що колізія між презумпцією довіри до студентів й очікуванням можливих шахраювань і порушень доброчесності з їх боку спричиняє некомфортний стан викладача, вказують на необхідність системи заходів постійного контролю й інформування про вимоги доброчесного навчання й конкретні процедури запобігання порушенням [2]. Адже у протилежному випадку освітня діяльність буде непродуктивною.

Можливі патерни поведінки при усвідомленні абсолютної довіри демонструє Джеймс Ланг у своїй книзі «Cheating Lessons» [1], наводячи дані про експеримент, проведений психологами в Північній Ірландії в 2010 році.

За умовами експерименту діти 5–9 років задля отримання солодощів повинні були виконати складне завдання: потрапити м'ячем у мішень, розташовану в них за спиною, на відстані семи кроків. Одна група дітей виконувала завдання в кімнаті, де була присутня жінка-спостерігач, друга – в кімнаті, де, крім них, нікого не було, а третя – в кімнаті, де нібито була присутня спостерігачка «Принцеса Еліс» (вигаданий персонаж). Як показало відеоспостереження,

діти з першої групи майже не шахраювали, діти з другої групи переважно шахраювали, а в третій групі шахраювали ті, хто не вірив у існування «Принцеси Еліс», а поводитися чесно ті, хто в нього вірив.

Тож Ланге робить висновок про те, що, незалежно від реального стану справ, віра здобувачів освіти в наявність контролюючої інстанції є запорукою вищого рівня їхньої чесності.

Проте, крім цього, варто звернути увагу на місце навчальної діяльності в структурі мотивації студентів. Зокрема, Антуанетта Вайбель і Фредерік Сікс у своєму дослідженні довіри в професійних стосунках «працівник–роботодавець», акцентують увагу на внутрішній мотивації працівника до діяльності як умові сумлінного виконання завдань, що дає роботодавцеві підстави для підвищення довіри до нього [4]. Цей механізм можна поширити й на навчальну діяльність, при якій внутрішня мотивація студента отримати знання, вміння й навички, що реалізуються у відповідних компетентностях, свідчить на користь більш сумлінного, відповідального й чесного виконання завдань. У випадку ж мотивації до отримання суто формальних результатів (високої оцінки, диплому про освіту) здобувач освіти не є зацікавленим у максимально добросовісному навчанні, а отже співпраця викладача з ним вимагає повного спектру заходів контролю.

У будь-якому випадку, процедури контролю адміністрації закладу вищої освіти й викладацького складу за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти мають обумовлюватися у відповідних внутрішніх регулюючих документах закладу (зокрема, в кодексах честі або їх відповідниках) і бути доведеними до відома студентів у силабусах із навчальних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lang James M. *Cheating Lessons*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts; London, England, 2013. 272 p.
2. Whitley Bernard E., Keith-Spiegel Patricia. *Academic dishonesty: an educator's guide*. L. Erlbaum, 2002. 169 p.
3. Tauginienė L, Gaizauskaitė, I, Glendinning, I, Kravjar, J, Ojsteršek, M, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Marino, F, Cosentino, M, Sivasubramaniam, S. *Glossary for Academic Integrity*. ENAI Report 3G. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/GLOSSARY_final.pdf
4. Weibel Antoinette, Six Frédérique. *Trust and control: the role of intrinsic motivation*. In: *Handbook of Advances in Trust Research*. Ed. Reinhard Bachmann, Akbar Zaheer. Edward Elgar Pub., 2013. P. 57–81.

ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД ЯК ЧИННИК СФОРМОВАНOSTI КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Тетяна Дуткевич

*Національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський, Україна*

The results of an empirical study show that future and beginning education managers are characterized by insufficient maturity of the conflict competence cognitive component. Most experienced managers have a high and medium level of conflict competence cognitive component. It proved the important role of this component for education managers' professionalization.

Проблеми конфліктологічної компетентності особистості висвітлено у працях психологів І.В.Ващенко, Г.В. Ложкін, Н.І. Пов'якель Є.М.Потопчука та ін.; педагогів І.О.Агалець, Є.А. Дурманенко, І. В.Козич та ін. Автори підкреслюють, що основу конструктивного вирішення особистістю міжособистісних конфліктів складають психологічна грамотність, розвинена самосвідомість, здатність бачити ситуацію не лише з власного погляду, але й з позицій інших людей. Відтак вихідною психологічною умовою у процесі залагодження міжособистісних конфліктів виступають когнітивні складові, а саме: їх якісний аналіз, що дозволяє чітко визначати особливості конфліктної ситуації та позицій її учасників (прагнення, бажання, цілі, очікування тощо) і планувати на цій основі ефективні заходи з вирішення посталих суперечностей. У свою чергу, практичне володіння менеджерами сприйманням та аналізом конфліктних явищ передбачає сформованість у них перцептивно-аналітичних умінь.

Метою дослідження стало з'ясування особливостей когнітивного компоненту конфліктологічної компетентності менеджерів освіти з різною тривалістю їх професійного досвіду.

В емпіричному дослідженні взяло участь 119 осіб. З них: 40 майбутніх менеджерів освіти (напряму підготовки 073 Менеджмент за освітньою програмою Управління навчальним закладом); 36 працюючих початкуючих менеджерів освіти (стаж керівної роботи до 5 років) та 43 досвідчених (стаж керівної роботи понад 5 років). Застосовано два критерії когнітивного компоненту. По-перше, перцептивний за показниками: розуміння функцій конфлікту і мотиваційного джерела конфлікту, розподіл відповідальності сторін за конфлікт, раціональність планування виходу з конфлікту, орієнтація на дотримання норм культури поведінки. По-друге, аналітичний за показниками: точність та глибина варіативність, оригінальність аналізу, продуктивність

пропозицій щодо розв'язання. Використано такі методи: незакінчених речень „Яким повинен бути конфлікт?“, контент-аналіз наданих досліджуваними описів конфліктів за запропонованою схемою, експертні оцінки результатів аналізу міжособистісних конфліктів.

Отримані результати дозволили визначити розподіл менеджерів освіти за рівнями сформованості когнітивного компоненту конфліктологічної компетентності (табл.).

Таблиця

Рівні когнітивного компоненту	Групи досліджуваних менеджерів (у %)		
	Майбутні (n=40)	Початкуючі (n=36)	Досвідчені (n=43)
Високий	15,0	22,2	32,6
Середній	37,5	44,5	53,5
Низький	47,5	33,3	13,9

Високий рівень сформованості когнітивного компоненту конфліктологічної компетентності продемонструвала незначна частина майбутніх менеджерів освіти (15,0%), дещо більше початкуючих (22,2%) та майже третина досвідчених (32,6%). Ці досліджувані розглядають конфлікт як засіб загострення і більш чіткого вираження своєї позиції, як інструмент її відстоювання, як вираз значущості для особистості певного стану речей, який вона захищає за допомогою конфлікту. Партнер сприймається як особистість, що заслуговує на повагу. Проявляється готовність стримувати свої емоції ворожості й агресивності; прагнення разом з партнером вирішити справу в інтересах обох. Спрямовані на дотримання моральних норм. Розподіляють відповідальність за виникнення конфлікту між двома його сторонами. Вважають, що у конфлікті не повинно бути ані переможців, ані переможених. Прагнуть, щоб розв'язання конфлікту призводило до вдосконалення взаємин між опонентами, до їх зміцнення.

Серед представників з низьким рівнем сформованості когнітивного компоненту конфліктологічної компетентності найбільше майбутніх менеджерів освіти, їх близько половини (47,5%), помітно менше початкуючих (33,3%), а найменше – досвідчених (13,9%). Вони розглядають конфлікт як засіб протидії, відсічі, протиставлення себе опоненту, можливість розправитись із ним. Партнер сприймається як особа, що не заслуговує на повагу, тому щодо нього можна порушити загальноприйняті правила культури поведінки. Вважають, що чим більш емоційною, насиченою проявами ворожості й агресивності буде поведінка індивіда, тим більшого успіху він зможе досягти у протиборстві. Характерне прагнення якомога глибше вразити опонента, дискреди-

тувати його, нанести йому максимальну шкоду. Спостерігається готовність відповідати на ворожі й аморальні дії опонента тим же. Ці досліджувані не схильні визнавати своїх помилок у ставленні до опонента, орієнтуються на пошук „правих” і „неправих”; одну сторону схильні виправдовувати, а іншу – засуджувати. Вважають, що конфлікт завжди призводить до того, що одна сторона перемагає, а інша буде покарана. Готові до розриву відносин з опонентом при виході з конфлікту.

У відносно більшій частині досліджуваних когнітивний компонент конфліктологічної компетентності виявився сформованим на середньому рівні, його продемонструвало більше третини майбутніх менеджерів освіти (37,50%), біля половини початкуючих (44,5%) та більше половини досвідчених (53,5%). У їх відповідях та інтерпретаціях присутні елементи, як високого, так і низького рівня сформованості. Ці досліджувані вміють чітко розмежувати причину і привід конфлікту, пропонують 2-4 варіанти інтерпретації причин конфлікту та пропозицій щодо його вирішення. Водночас, оригінальних пропозицій серед запропонованих варіантів було мало: лише 15,0% з них зустрічається у групі середнього рівня один раз. Тобто при забезпеченні варіативності пропозицій досліджувані орієнтуються більше на наслідування один одному, ніж на висунування власних ідей. Найбільшою продуктивністю відзначаються випробувані й перевірені (стандартні) пропозиції щодо виходу з конфлікту (відверто поговорити, переконати опонента; знайти посередника, який допоможе).

Отже, майбутні й початкуючі менеджери освіти відзначаються недостатньою сформованістю когнітивного компоненту конфліктологічної компетентності. Натомість, більшість досвідчених менеджерів мають його високий та середній рівні, що дозволяє стверджувати важливу роль когнітивного компоненту конфліктологічної компетентності для професіоналізації керівників освітніх установ.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ОДЕСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ірина Дружкова

Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, Україна

Proved by students' questionnaires and SWOT-analysis of distance learning by graduates, ONAFT positive experience in regulating distance learning process is considered as a successful practical case of highlighting the axiological aspects of distance education process, based on academic integrity, flexibility and trust.

Серйозні виклики глобальної пандемії підштовхнули українські ЗВО оперативно змінювати підходи до роботи. Ми стикнулися з новими ризиками, пов'язаними, зокрема, з показниками продуктивності праці. Змінюється і наш професійний досвід, формуються нові звички та очікування. Наразі маємо залишки старої системи освіти, іноземний досвід і проголошений курс на європейські цінності.

Є загальнолюдські цінності, серед ієрархії яких, звичайно, найвищою є загальне благо, однак при цьому ми живемо в змагальнісній цивілізації, де всі учасники змагаються, бажають досягти успіху. Тому Україна, не побудувавши власної системи освіти, запозичує елементи європейської, але з її проблемами, що фактично веде до того, що отримуємо проблеми в квадрати.

Проводилося анкетування здобувачів вищої освіти щодо позитивних і негативних моментів та SWAT-аналіз дистанційного навчання здобувачами вищої освіти Одеської національної академії харчових технологій (далі ОНАХТ – І. Д.). Досвід ОНАХТ є гарним прикладом реформи дистанційної освіти. ЗВО пройшов кілька етапів розвитку дистанційного навчання з 2012 року з метою впровадження найбільш відповідної моделі електронного навчання. Були створені спеціальні організаційні структури, необхідні для дистанційної освіти, на основі рішення Вченої ради закладу разом із наказами та вказівками ректора – Центр дистанційного навчання (ЦДН). Вищезазначений ЦДП неодноразово проводив семінари та тренінги для викладачів із заповнення контенту. Відповідно до концепції ЦДП, в ОНАХТ студенти можуть самостійно вивчати ряд дисциплін, що викладаються в закладі.

Усі охочі, а особливо студенти заочної форми навчання, можуть використовувати навчальні матеріали, що дозволяє їм, не витрачаючи час і кошти на відвідування ОНАХТ, через мережу Інтернет отримати робочі програми й конспекти лекцій із дисциплін, виконати практичні та лабораторні роботи, контрольні завдання й тести. Результатом навчання є атестація з відповідних дисциплін. Наразі там 2289 курсів, зокрема від кафедри соціології, філософії та права – 54. Більшість курсів містить необхідне методичне забезпечення на-

вчальної дисципліни, завдання для самостійної роботи студента, що мають вигляд тестів і проектів.

Паралельно працює система розкладу ОНАХТ, де, окрім розкладу, розміщені результати семестрового контролю, захисту навчальних модулів, представлені заняття з можливістю виставити оцінки за них або відмітити пропуск цього заняття, оцінити модуль та вивести підсумкову оцінку з датою. Основною проблемою, з одного боку, є захист від несанкціонованого втручання; інше питання, що стосується всіх цифрових варіантів відомостей, – електронний підпис викладача й безпека його використання. Після декількох спроб стороннього «зламу» сторінок ОНАХТ Академія використовує 2WAF – загальний багатoshаровий захисний сервіс з безпрецедентними метриками та звітами. Команда надає доступ до даних про виявлені та заблоковані атаки, зміни у файлах, проводить оцінку, прогнозування й розслідування інцидентів. Після цього нарікань у викладачів і студентів щодо роботи як розкладу, так і самої платформи дистанційного навчання ще не було.

У цій системі викладачі не звикли працювати, а іноді й просто не вміють спілкуватися зі студентами, а якщо точніше, не бачать у цьому сенсу. Інший аспект проблеми полягає в тому, що запропонована сучасна форма навчання не корелюється із засадничими принципами та методами нашої все ще в левовій частині незреформованої системи освіти.

Дистанційне навчання не є калькою офлайнової форми навчання й потребує нової структури організації процесу, оскільки увага і втома біля комп'ютера працюють геть інакше. Не менш очевидно й те, що сучасна дистанційна освіта виникла, сформувалася й розвивається на базі концепції, відома в нас як «перевернутий клас» (Sadeghi, 2019). Тобто людина перед заняттями самостійно опановує матеріал, як може, а час заняття використовується, щоб разом із викладачем з'ясувати те, що не зрозуміло, виправити помилки, якщо вони є, вирішити складні питання. Саме така система підтримує вміння вчитися самостійно. І зараз найкраща ситуація для того, щоб її починати опановувати.

Дистанційна освіта – це не перспектива, до якої повинна готуватися вища освіта, а реальність, що створює можливості та виклики для ЗВО; пропонує студентам розширити вибір, де, коли, як і в кого навчатися; робить освіту доступною для більшості людей. Факти про те, що кількість ЗВО, котрі пропонують програми дистанційного навчання, збільшилася, курси стали різноманітнішими, а кількість студентів, які застосовують ці програми, збільшується, ставлять питання про те, наскільки ця освіта є ефективною і наскільки вона могла б бути такою. Крім того, особи, які не змогли продовжити свою бакалаврську, магістерську або післядипломну освіту з будь-яких причин, сьогодні можуть це зробити за допомогою дистанційного навчання. Тому дистанційне навчання пропонує рівність можливостей для людей. А з березня 2020 року на дистанційну форму навчання перейшли всі ЗВО України, такою ж є ситуація для значної кількості країн світу.

Виховна робота, що раніше не асоціювалася з дистанційними формами, тепер є такою. Однак це має і позитивні моменти, тому що таких можливостей щодо онлайн-відвідування не було ніколи і більшість з цих заходів безкоштовні. У період з жовтня до грудня 2020 р. студенти 1, 3 та 5 курсів періодично відвідували on-line виставку «WIPO: AI and IP – A virtual experience», де ознайомилися із сучасним технологіями у сфері інтелектуальної власності, зокрема технологіями, пов'язаними зі штучним інтелектом.

Можна віртуально зазирнути всередину Національного музею Чорнобиля, хоча на його роботу (технічний аспект) бувають нарікання.

Негаразди були в основному технічного характеру. Особливості доступу до Інтернету в місті та селі були дуже різними: частина студентів була змушена виходити з мобільних телефонів, і тому робота була організована в Zoom, хоча й в обмеженому варіанті, крім того, використовувалися месенджери Telegram, Viber, WhatsApp. Проте з мобільного телефону було досить важко зайти та працювати на сайті дистанційної освіти ОНАХ, тому фактично в групах у Telegram інформація дублювалася. Для тих студентів, які опинилися за кордоном і не змогли вчасно приїхати в Україну через карантинні заходи, Viber, WhatsApp були зручнішими залежно від країни перебування.

Робота на дистанційній платформі для студентів була не новою, і це дуже допомогло. Хоча, звісно, легше за всіх було студентам-магістрам, тому що вони мали найбільший досвід. Дистанційне навчання може бути найкращим варіантом для працівників, які хочуть покращити своє резюме, здобувши вищу освіту та не заважаючи власній роботі. Студенти можуть продовжувати заробляти кошти для існування разом з підвищенням своєї кваліфікації, оскільки дистанційне навчання є сумісним із заробітком.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anderson, T., Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *International Review of Research in Open & Distance Learning*, 12(3), 80-97. URL: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v12i3.890> https://www.researchgate.net/publication/50888829_Three_Generations_of_Distance_Education_Pedagogy Accessed 20 July 2020
2. Brown, C. (2017). Benefits of distance learning. 2017 URL: <https://www.eztalks.com/elearning/benefits-of-distance-learning.html> Accessed 20 Mar 2021.
3. Faibisoff, Sylvia G., and Deborah J. Willis. (1987) "Distance Education: Definition and Overview." *Journal of Education for Library and Information Science*, vol. 27, no. 4, 1987, pp. 223-232. JSTOR. URL: www.jstor.org/stable/40323650. Accessed 20 Mar 2021.
4. Nagrale, P. (2013). Advantages and disadvantages of distance education. URL: <https://surejob.in/advantages-and-disadvantages-of-distance-education.html> Accessed 20 Mar 2021.
5. Sadeghi, M. A Shift from Classroom to Distance Learning: Advantages and Limitations. *IJREE*. 2019; 4 (1) URL: <http://ijreeonline.com/article-1-132-en.html> Accessed 20 Mar 2021.

ОСТАП ГРИЦАЙ: ПАЛАЮЧЕ СЕРЦЕ ПАТРІОТА

Ірина Жиленко

Сумський державний університет, Суми, Україна

Аналізується художньо-тематичний аспект публіцистичних матеріалів українського письменника-вигнанця Остапа Грицяя, надрукованих у 1930-х роках в еміграційному часописі «Розбудова нації».

Остап Грицай (1881–1954) успаився як письменник, критик, перекладач, популяризатор української літератури у світі й навпаки. Він був дописувачем багатьох еміграційних видань: «Ukrainische Nachrichten» (1915–1917), «Ukrainische Blätter» (1918–1919), «Воля» (1920–1923), «ЛНВ» (1920–1930), «Український скиталець» (1922–1923), «Свобода» (1926–1939), «Християнський голос», «Українське слово» та ін. Деякі з них стали предметом зацікавлення Любові Прими, яка дослідила діяльність Грицяя як інтерпретатора творчості Т. Шевченка та І. Франка на сторінках газети «Ukrainische Nachrichten», вивчила його доробок на сторінках «Волі» та «ЛНВ» [5].

Серед малодосліджених питань – художньо-тематичні аспекти публіцистичної спадщини Остапа Грицяя у виданні «Розбудова нації», у якому той виступив у 1930-ті роки як справжній патріот України й незламний борець за її свободу.

Часопис «Розбудова нації» містив «ідеологічні, філософічні, політичні, історичні, господарські, військові, літературні та ін. статті, спомини учасників української визвольної боротьби, огляди міжнародної політики, світового господарства, життя на усіх українських землях і життя українців на чужині та звідомлення з діяльності Організації Українських Націоналістів» [6].

Саме такій політиці видання відповідали публіцистичні роботи Остапа Грицяя. Сповнені патетичного вогню, перші дві його праці («Жорж Клемансо», «Гарібальді») змальовують життєві шляхи патріотів-романтиків. Держаний діяч, дипломат, публіцист і лікар Жорж Клемансо, якому культурний світ дав ім'я «Тигр», і справді мав у своїй душі щось хиже, прапервісне, що штовхало його до грізної боротьби за свою землю. Грицай ретельно аналізує діяльність французького патріота, який «домагається повної амністії для комунарів, повної свободи преси, зборів і товариств, реформи податків у користь суспільних низів» [Грицай, 1930, с. 127]. Автор схвально ставиться до Клемансо як поборника справедливості, активного учасника у «справі Дрейфуса». Грицай вважає, що цього «щирого оборонця прав і домагань робітників» ніщо і ніхто не в силі залякати, називає його «учителем для провідників усіх народів» [Грицай, 1930, с. 128].

Другий блок художньої публіцистики Грицяя присвячений суто українському дискурсу: «Два хлопці гинуть за Україну», «Палає пожаром серце моє», «Золоті стовпи», «Про три світла».

Світу дитинства – Кирилівці, «золотим стовпам визвольної думки» присвя-

чений філософський нарис, що має підзаголовок «В 120-ті роковини уродин Тараса Шевченка». Свята книга життя великого українця розкривається перед Грицаєм від дитинства поета з його бажанням бачити золоті стовпи з небом і ангелами по всій Україні до питання її незалежності. У притаманній авторові манері вишукано змальовано красу українського села. Ніжна любов відчутна у звертанні до батьківщини: «Світе тихий, краю милий, моя Україна!» [Грицай, 1934, № 3-4, с. 57]. На тлі чарівної природи у сонячному промінні змальований шестирічний Тарас, який покине рідну домівку і пуститься у мандри. Київ, Хрещатик з його «бальзамами Сходу», «сніжно-білим цвіттем вишень», пристрасні суперечки М. Костомарова, В. Гулака, В. Білозерського, «вольтеріянця Савича» про «злуку усіх словянських племен», «братню любов народу до народу» і про «інший шлях нового майбутнього України», що «наче проповідував з амвону» Куліш – усе це складає основну частину твору. Від імені останнього публіцист вказує на провідну роль Шевченка у цьому процесі: «... його спів став для нас во істину гуком воскресної труби архангела, в нас серця ожили, очі загорілись <...> коли воздався його голосний спів про Україну». Голос автора зливається з Кулішевим: «Шевченкові вірші для народу – це якесь об'явлення з небес, це пророче звання кобзаря кобзарів України...» [Грицай, 1934, № 3-4, с. 59–60]. Грицай погоджується з думкою великого Гете, який вважав, що мрії дитинства у творців – це не тільки гра рано пробудженої уяви, а перший відсвіт найглибших бажань душі Генія і перше прочуття його творчого посланництва тут, на землі. Публіцист благословляє Шевченка, називаючи його «ясновидючим віщуном свого невміручого подвигу», «революціонером думки, слова і чину». Остап Грицай проводить паралель з християнським світом, який спирається на Хрест Голгофи – так само уся Україна має опору на «золотий стовп у Шевченка, сяйво якого поведе нас в останній бій» [Грицай, 1934, №3-4, с. 61].

Нарис «Палає пожаром серце моє» присвячений Проводові, співробітникам і однодумцям визвольної революційної праці у п'ятиріччя існування ОУН. Улюблені засоби виразності у Грицяя – звертання і порівняння, у яких він використовує образи із християнської історії, міфології, згадує великі битви, героїв минулого України і сучасних борців за свободу. Ремінісценція зі «Словом у полку Ігоревім» відчутна у вигуках-звертаннях: «О українська земле!..». Щоб передати запал свого серця, Остап Грицай звертається до образів минулого – Ігоря Святославовича і Данила Галицького, Олега і Мономаха, Богдана Хмельницького і гетьмана Івана Мазепи – й запитує: «...Україно? де нині місники твої?». Публіцист проводить своєрідний екскурс у давнину, нагадуючи про «століття непомщеної зневаги», прославляє тогочасних лицарів, «Героїв революційного підпілля, Прометеевих поривів народу»: Дмитра Данилишина, Василя Біласа, Ольги Бесарабової, Юліана Головінського, Григорія Пісецького, Ярослава Любовича та інших, що «воїнами революції впали в нерівнім бою» [Грицай, 1934, №1-2, с. 1–3].

Остап Грицай наголошує, що однодумців у цих героїв поки що мало, «як колись і перших християн», натомість багато «тривожних боягузів», «премудрих хитрунів», «тихомирних підданців», «глумливих суддів», «прихвостнів і лакеїв ворога», «запроданців без сорому і честі», від чого й «палає люттю душа!». Автор вірить у перемогу Проводу, який «виковуватиме крицевий меч помсти» у вогні визвольних зусиль, у боротьбі України за «володарський престол, пишніший блиском, ніж усі престоли золотої Візантії і смарагдові престоли султанів». Він закликає: «Хай палають пожаром серця в усіх!» [Грицай, 1934, №1-2, с. 4].

Отже, художньо-тематична публіцистика Остапа Грицяя, вміщена на сторінках часопису «Розбудова нації» у 1930-ті роки, доводить його полум'яну позицію вірного борця української визвольної ідеї, вартої подальшої уваги дослідників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грицай О. Жорж Клемансо. Розбудова нації. 1930. № 4–5. С. 123–128.
2. Грицай О. Золоті стовпи. Розбудова нації. 1934. № 3–4. С. 57–61.
3. Грицай О. Палає пожаром серце моє. Розбудова нації. 1934. № 1–2. С. 1–4.
4. Грицай О. Два хлопці гинуть за Україну. Розбудова нації. 1933. № 1–2. С. 1–3.
5. Прима Л. Остап Грицай – Інтерпретатор творчості Т.Шевченка та І.Франка на сторінках газети «Ukrainische Nachrichten». Матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції «Німецька мова в сучасному світі» (1998). Дрогобич: ВФ «Відродження», 2000. С. 112–116; Прима Л. Прозові твори О.Грицяя на сторінках «Волі» та їхня ідейно-жанрова своєрідність. Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. Чернівці: Рута, 2000. Вип. 83. С. 47–52; Прима Л. Остап Грицай як дописувач на сторінках «Літературно-наукового вісника». Вісниківство: Літературна традиція та ідеї. Науковий збірник. Вип. 2. Дрогобич: Посвіт, 2012. С. 259–269.
6. Розбудова нації. Пара. 1933. № 1–12. 170 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1133/file.pdf>

МАЙБУТНЄ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ

Іванна Зінько

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

The article analyzes the possible impact of the coronavirus pandemic on the European identity. The struggle with the virus indirectly intensified the problems of EU solidarity, national sovereignty, perception of national traditions, culture, religion.

Боротьба з пандемією коронавірусу, до якої додалась зростаюча економічна криза та психологічно зрозумілене занепокоєння людей, пробудила в європейському суспільстві якісно нові проблеми, вирішення яких стане новим завданням всієї європейської спільноти.

Європейська ідентичність – це історична та цивілізаційна спільність, що характеризується визнанням множинності та водночас відмінності. Вона визначається на підставі географічного, лінгвістичного, історичного та культурного критеріїв. Європейську ідентичність досліджують з двох позицій. Перша з них полягає в розгляді її як такого типу колективної ідентичності, яка має (матиме) всі ознаки національної ідентичності та замінить собою національні ідентичності країн-членів ЄС. Така ідентичність є (буде) властивою громадянинів Європейського Союзу, оскільки ЄС все більше і більше набуває рис держави. Більшість європейських дослідників, до яких приєднуємось і ми, вважають, що про європейську ідентичність такого типу на сучасному етапі говорити немає рації. По-перше, для зникнення національних ідентичностей кожної з країн-членів повинні знову ж таки зникнути основні породжувачі національної ідентичності – кордони національних держав, а така перспектива видається малоімовірною. Можемо констатувати, що в ЄС зникли тільки економічні кордони, а про зникнення державних (національних та адміністративних), говорити зарано. По-друге, потрібна повна уніфікація соціокультурного простору ЄС – виникнення спільної історії, міфів, героїв, традицій тощо (як це відбувалося за часів становлення національних ідентичностей європейських націй в межах їх територій), що на даному етапі є неможливим навіть теоретично. Отже, поява єдиної європейської ідентичності, за взірцем національної, тобто такої, яка замінить існуючі в ЄС національні ідентичності, є неможливою. Такий тип європейської ідентичності, якщо і є теоретично ймовірним, то тільки в дуже віддаленому майбутньому.

Для європейської ідентичності коронавірус став переломним моментом, адже нові умови існування нашого суспільства хоча й вирішили певні проблеми, проте дали поштовх для формування ряду складних запитань.

Першим випробуванням європейської інтеграції був факт того, що солі-

дарність європейських країн між собою досягла апогею кризи. Швидке закриття кордонів між країнами ЄС, короточасна ліквідація Шенгенської зони ще довго нагадуватимуть про себе. Солідарність окремих країн ЄС стосовно керівних інституцій ЄС також зазнала змін в умовах коронавірусної кризи. Представники правої партії «Брати Італії – Національний альянс», наприклад, наприкінці березня 2020 року демонстративно забрали прапори ЄС зі своїх кабінетів в знак протесту проти політики Єврокомісії.

Другим важливим моментом є те, що національний суверенітет в кризовій ситуації виявився чимось більш досяжним та конкретним, ніж це було раніше. Навіть більше, відособлення держави в тяжкий період існування виявилось набагато ефективнішим за попередні методи з точки зору вирішення проблеми. Дії прем'єр-міністра Великобританії Борис Джонсон в час початку пандемії багато хто Євросоюзу назвав злочинними але оцінка його політики після закінчення пандемії може бути вже не такою однозначною.

Третім фактором було те, що національні традиції релігії культури, які на даний момент є базовими складниками ідентичності, стали більш значущими, так як загострилося сприйняття національної свідомості.

Отже, таке важливе суспільно-політичне явище як європейська інтеграція зазнала змін з приходом пандемії. Зміна ідеологічних та моральних парадигм вплинула й на політичне становище країн-членів ЄС: все більше чуємо про різнопланове відособлення гравців на європейській інтеграційній арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ham P. Van. Identity Beyond the State: The Case of the European Union // Copenhagen Peace Research Institute. – 2000. – June.
2. Zagar M. Enlargement – in Search for Identity // <http://www.jrc.es/projects/enlargement/FuturesEnlargement/Bled-01-11/Presentations/zagar.pdf>.
3. Fossum J.E. Identity-politics in the European Union. ARENA Working Papers // http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2001/papers/wp01_17.htm
4. Pombeni P. The European Identity. The International Spectator. 1/2003. // http://www.ciaonet.org/olj/iai/iai_janmar03/iai_janmar03_02.pdf.
5. Хесле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности // Вопросы философии.– 1994. – No 10.
6. Cronin B. Community Under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation. – Columbia University Press, 1998.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ І ВІЗУЛЬНИЙ СТЕРЕОТИП У МЕДІА

Анастасія Коваль

*Аспірант факультету журналістики
Запорізький національний університет, Україна*

Role of critical thinking in perception of visual stereotypes in media is being discussed in this thesis. Different approaches to understanding nature and significance of critical thinking in variety of situations, visual media in particular, of which visual communication is a part are given.

Одними із найбільш цікавих методів міжкультурної комунікації є візуальна комунікація та критичне мислення, а одним із найдоступніших інструментів поширення різних смислів та культурних кодів можна вважати медіа. Цікаво, що візуальні повідомлення можуть бути як джерелом інформації, ефективним інструментом комунікації на різних рівнях, так і способом позитивного чи негативного впливу на глядача, залежно від того як та за яких умов було декодоване візуальне повідомлення.

Критичне мислення для реципієнта візуального медіа можна вважати пасивним інструментом при роботі із візуальними повідомленнями, яким він або вона послуговується або не послуговується у тій чи тій ситуації. Причини цього варто шукати у самому визначенні критичного мислення.

Р. Стернберг говорить про критичне мислення як «сукупність ментальних процесів, стратегій та репрезентацій, що люди використовують задля вирішення проблем, ухвалення рішень та пізнання нового» [Стернберг, 1986, с. 1]. М. Ліпман додає: «ментальні процеси, застосовувані у процесі прийняття рішень, для прикладу, використовуються не тільки для того, щоб ухвалювати рішення, і діяльність, відома як критичне мислення, існує не лише для того, щоб вирішувати проблеми, ухвалювати рішення та дізнаватись нове. Більше того, існують способи ухвалення рішень, що не пов'язані із критичним мисленням». Поруч М. Ліпман наводить визначення Р. Енніса, згідно якого критичне мислення – це «виважене рефлексивне мислення, що спрямоване на вирішення того, чи вірити чомусь і чи робити щось». Науковець характеризує його як надто обмежене і нагадує, що критичне мислення використовується у найрізноманітніших сферах життя упродовж багатьох років існування людства. Крім того, доцільно розглядати критичне мислення як комплекс багатьох когнітивних процесів, які окремо можуть ніяк не впливати на те ж ухвалення рішень [Ліпман, 1987, с. 1-3]. Р. Пауль оригінально узагальнив визначення критичного мислення як «мислення про мислення, коли ви розмірковуєте з метою вдосконалити своє мислення» [Пауль, 1990, с. 20].

Критичному мисленню можна протиставити використання стереотипів у пізнавальній діяльності. Для медіа, авторів це означає, що вони створюють

свої тексти відповідно до уявлень про світ, що сконструйовані під впливом стереотипів. Для аудиторії медіа це може означати, що суспільство не використовує різні когнітивні методи для роботи із новою чи старою інформацією, а задовольняється тими образами, до яких звикло.

Становлення світогляду під впливом соціальних стереотипів, зокрема тих, що поширюють медіа, розглянула О. Блинова: «соціальний стереотип належить до буденних уявлень, і як правило, має неадекватну міру узагальненості ознак соціального об'єкту, їхній неповний або надмірний набір.» [Блинова, 2015, с. 60]. Дослідниця також наводить визначення Д. Мацумото: «Стереотипи – це наші узагальнені уявлення про групи людей, зокрема, про їх головні психологічні характеристики або риси особистості» [Блинова, 2015, с. 60]. і додає, що стереотипи, наділені радше експресивними елементами ніж логікою та відповідністю фактам, часто покликані компенсувати брак інформації стосовно об'єкта у будь-який спосіб, іноді такий, що провокує агресію та створює бар'єри у комунікації.

Стереотипу у візуальній комунікації властива різномірна природа, через що візуальні стереотипи можуть мати більше психологічне навантаження на реципієнта і сильніше викривлювати його картину світу. Створення медійного візуального стереотипу починається із стереотипу соціального, якщо такий існує. Якщо конкретно такого немає, то базою для нового візуального стереотипу може бути низка стереотипів, що вже побутують у суспільстві і можуть бути пов'язані чи не пов'язані між собою (згадаймо, що соціальні стереотипи можуть не мати жодного логічного чи фактичного підґрунтя). Конструюванням візуальних стереотипів у цьому контексті займається медіа, що дає підстави вважати, що його редактори та автори самі мислять відповідними стереотипами. Для створення стереотипного візуального образу, медіа використовує певний набір інструментів візуальної мови: розмір, колір, форму тощо, обмежуючись лише тими елементами, які здатні найточніше передати той смисл, який автори вкладають у образ. Вже на цьому рівні бачимо, що візуальний стереотип може не мати нічого спільного із реальністю, адже є так би мовити лише відображенням уявлень медіа, що, своєю чергою, базуються не на точних даних, а на стереотипах.

На рівні реципієнта, медійний візуальний стереотип може зазнавати ще більших змін. Уявімо, що реципієнт та медіа сприймають світ крізь призму одних і тих же соціальних стереотипів, адже перебувають в одному інформаційному просторі. За таких обставин, візуальний стереотип зчитуватиметься реципієнтом достеменно так, як це від нього очікується. Проте, якщо зумовлена соціальними стереотипами картина світу реципієнту трошки відрізняється від тої, яка є в авторів медіа, слід очікувати бодай незначної семантичної зміни візуального стереотипу у свідомості реципієнта. Зазначимо, що це в жодному разі не означає, що візуальний стереотип для конкретного реципієнта стане більш наближеним до реальності, адже, по-перше, ми сказали, що реципієнт

сам мислить стереотипами, а по-друге – візуальний стереотип пройшов шлях трансформацій, що навіть не дозволяє верифікувати його будь-яким відомим способом.

На відміну від стереотипів, виражених у вербальній формі, візуальний стереотип утворюють інші засоби, пояснити які об'єктивно неможливо, адже вони покликані впливати на людину виключно емоціями. Так, ми можемо знайти у вербальному тексті експресивні характеристики, прибрати їх і зрозуміти, чи змінилася від цього суть повідомлення. Із візуальним текстом ми так зробити не можемо, адже колір, техніка виконання, розташування та інші є невід'ємними атрибутами візуального повідомлення, без яких воно може набути зовсім іншого змісту.

Підсумовуючи, можемо сказати, що при використанні критичного мислення у роботі із медійними візуальними стереотипами має бути задіяний максимально широкий спектр когнітивних процесів. Візуальні стереотипи конструються на різних рівнях, а тому, якщо ми прагнемо досягнути їх, аналізу лише на якомусь одному рівні буде недостатньо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинова О. Роль соціальних стереотипів у становленні світоглядних орієнтацій особистості. (2015) Психологія і особистість.. (2(1). С. 58-70.
2. Lipman M. Critical thinking: What can it be? (1987). Analytic Teaching. 8p.
3. Paul R. Critical Thinking: What every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World. (1990). Center for Critical Thinking and Moral Critique Sonoma State University. 575 p.
4. Sternberg R. Critical Thinking: Its Nature, Measurement, and Improvement. (1986) 37 p.

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ

Світлана Коваль

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Черкаси, Україна*

The article focuses on the peculiarities of the formation of skills in working with digital tools of students-journalists of the Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy. Features of application of different types of such tools are described: for work with photo, video, audio, for creation of podcasts, infographics, interactive visualizations, long reads, landings, chat bots, messengers, social media, etc.

У сучасному інформаційному світі цифрова компетентність – не тільки очевидна вимога для працівників медіасфери, а й відчутна перевага на ринку праці. За спостереженнями науковців (Наливайко, 2019, с. 207), «нові професії журналіста вимагають нових технологій його професійної підготовки, найпоширенішими з яких нині є інформаційно-цифрові».

Необхідність продуктивної інтеграції інноваційних інструментів до викладання журналістських дисциплін стала засадничим принципом діяльності кафедри журналістики, реклами та PR-технологій із 2012 року, коли викладачі долучилися до проекту «Digital Media for Universities». У межах фахового підвищення кваліфікації викладачі опановували вміння й навички з написання текстів для інтернет-видань, роботи з пошуковими системами та базами даних, з аудіо-, відео- й фото в інтернеті, із дотримання основних принципів інфографіки та бізнес-моделей сучасних медіа тощо. Продовжуючи постійне консультування з роботодавцями та досліджуючи потреби професійного ринку, кафедра періодично змінювала навчальні плани. Цьому також сприяла участь у міжнародному проєкті Erasmus+ KA2 «DESTIN – Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм», що нині триває в університеті. Відповідно до сучасних вимог, додані курси «Сучасні цифрові медіа», «Новітні медійні формати», «Сторителінг», «Візуалізація в медіа», «Робота журналіста в соціальних мережах» тощо, а також удосконалені модулі в межах інших дисциплін.

Формування більшості фахових цифрових навичок і компетентностей у курсі «Сучасні цифрові медіа» відбувається за допомогою залучення digital-інструментів із платформ <http://webjournalist.org/topics/tools/> чи <https://digitalstory.tools/>. Усі безкоштовні застосунки апробовані під час практичних занять, а результати розміщені на студентському сайті <https://mediastudent.online>. Основні інструменти, до яких студенти виявляють найбільшу зацікавленість, можна згрупувати за типом контенту (Шевченко, 2017, с. 17), що створюють за їхньою допомогою.

Зокрема, для виготовлення й редагування фотоконтенту в процесі навчання застосовують такі інструменти: <https://www.canva.com/>, <https://pixlr.com>, <https://crello.com/>, «Adobe Photoshop» тощо. Формуванню навичок продукування аудіального контенту сприяє створення подкастів у програмі <https://www.audacityteam.org/> чи «Adobe Audition» (запис аудіо та його редагування). Для розміщення готового продукту навчаються оперувати стримінговими сервісами, на зразок «SoundCloud» або «MixCloud» (<https://bit.ly/2PkrK6f>). Готові подкасти також презентовані в розділі «Аудіо» на студентському сайті. Наприклад, подкаст О. Лісогор «Фемінізм. Жінки в суспільстві» (<https://bit.ly/39reeEB>) чи подкаст І. Кіреєвої про гру «Sims3» та журналістику (<https://bit.ly/3dkX0da>).

Сучасний відеоконтент представлений у форматах відеоскрайбінгу й caption video, що нині досить продуктивні в соціальних медіа, оскільки є короткими за хронометражем та легкими для сприйняття аудиторією. Відеоскрайбінг виготовляють у програмах <https://www.powtoon.com/> або <https://www.videoscribe.co/en/>. Наприклад, промовистим вважаємо відеоскрайбінг студентки С. Небилиці про професію журналіста (<https://bit.ly/2O27lCa>). Caption video створюють як за допомогою спеціалізованих сервісів, на зразок <https://www.kapwing.com/>, так і в «Adobe Premiere» (наприклад, цикл коротких відео А. Бондар про студентське життя –<https://bit.ly/3w9hQ83>).

Навички створення візуального контенту у вигляді інфографіки формують у процесі аналізу різноманітної статистики даних, відкритих баз даних, застосовуючи доступні інструменти статичної інфографіки: <https://www.canva.com>, <https://www.easel.ly/>, <https://piktochart.com>, <https://visual.ly/> тощо. Наприклад, серія «Корисностей для студентів» <https://bit.ly/3tZtKPO>. Крім того, доцільні у використанні інструменти інтерактивної візуалізації: <https://infogr.am/>; <https://www.datawrapper.de>; <https://public.tableau.com/s/>; <https://storymap.knightlab.com/>; <http://www.jolicharts.com/>; <http://www.dataviz.org/>; <https://live.amcharts.com/>; <https://quartz.github.io/Chartbuilder/> тощо. Прикладом слугує візуалізація «Робота над інтерв'ю» К. Вертипорох (<https://bit.ly/3m6S7IH>).

Одним із цікавих інтерактивних інструментів є тайм-лайн – спосіб ілюстрації розгортання події чи ситуації в часі. Такий тип контенту можна генерувати за допомогою платформ: www.tiki-toki.com, www.timetoast.com, <https://timeline.knightlab.com/>. Наприклад, тайм-лайн про історію «PlayStation», підготовлену студенткою Д. Мателегою (<https://www.timetoast.com/timelines/2202270>) чи про відомого американського «чарівника» сучасної рекламної індустрії Девіда Огілві (автор – Ю. Канцуренко, <https://www.tiki-toki.com/timeline/entry/1388438/David-Ogilvy/>).

Інтерактивні презентації – можливість для вдалого представлення результатів дослідження чи викладу теоретичного матеріалу не лише у вигляді зміни слайдів у «PowerPoint». До прикладу, альтернативний спосіб розпові-

ді про диджитал-тренди 2020 року запропонований А. Лисак (<https://prezi.com/p/50czt0jwmrch/2020/?present=1>) чи про тенденції графічного дизайну в презі (автор – Д. Луценко, <https://prezi.com/view/VbCQdj5rFoVahMhPcJwy/>).

До виготовлення такого мультимедійного формату, як лонгриди, варто переходити після ознайомлення з усіма іншими інструментами, оскільки сторителінг синтезує всі попередні навички крос-платформної роботи на <http://tilda.cc/>, <https://shorthand.com/>, <https://exposure.co/>, <https://stampsy.com/>, <https://readymag.com/>, <https://atavist.com/>, <https://www.wix.com/>, <https://www.getmural.io/> тощо. Яскравими прикладами студентських лонгридів можна назвати лендинг про кав'ярню «Білий кролик» Т. Козловської (<https://makeinua.wixsite.com/beliykrolik>), портретний нарис про Ларису Івшину, про ведучу «UA: Крим» від К. Авер'янової (<http://project1752768.tilda.ws/>, <http://project995810.tilda.ws/>), розповідь про бюджетний туризм на Черкащині О. Гуржій (<https://bit.ly/3wfJfoY>).

Отже, нині студенти-журналісти повинні мати універсальні професійні навички виробника різнотипного контенту, який вартий уваги вибагливої аудиторії та майбутніх роботодавців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наливайко, О. О., Манченко, О. Ю., Рудченко, О. Ю. (2019). Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців журналістики. Наукові записки кафедри педагогіки, (44), 201–212.
2. Шевченко, В. Е. (2017). Мультимедійний контент: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет». 239 с.

ПИТАННЯ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ У РОМАНІ А. МЕЛЬНИЧУКА «ЩО СКАЗАНО»

Ганна Костенко

*Національний університет «Запорізька політехніка»,
Запоріжжя, Україна*

The object of research is the historical and mythological world of A. Melnychuk's «What Is Told», which is considered the first «equal» «Ukrainian» work. The paper studies the functioning of different types of artistic thinking created on the basis of Ukrainian literary tradition and influenced by the idea of self-identification.

Явище мультикультуралізму і його відображення в літературі – дуже актуальні питання для сучасного світу, оскільки відображають зміни поглядів на культуру в цілому і на літературу зокрема. Це явище характерне для тих країн, де спостерігається співіснування різних культур, які не пішли по шляху асиміляції, а зберегли і продовжують культивувати свою самобутність та унікальність. В останні роки змінилося ставлення до літератури так званих етнічних меншин. Вона стала відігравати значну роль у загальному літературному потоці. Крім того, мультикультуралізм призвів до перегляду всього літературного канону в цілому. Безліч різних культур, про існування яких раніше не знали, або ж вони були приховані в рамках основного канону, отримали можливість створити свій особливий культурний простір, а в літературі етнічних меншин мультикультуральна парадигма призвела до створення своєї системи персонажів.

Незаперечним є той факт, що концепція мультикультуралізму з моменту своєї появи і до сьогодні нерідко є об'єктом запеклого протистояння. Науковці розглядають як позитивні, так і негативні риси мультикультуралізму в сучасних полікультурних державах. До переваг мультикультуральної політики відносять, насамперед, збереження культурного плюралізму, визнання та захист різноманітних меншин, не тільки расових, етнічних та регіональних угруповань, а ще й гендерних та сексуальних, відмову від ксенофобії, шовінізму, расових упереджень. Водночас така політика призводить до низки недоліків, які проявляються в етнізації соціальних відносин, посиленні меж групової і міжрасової недовіри, ігноруванні ліберального принципу пріоритету прав індивіда, послабленні єдності політичної нації.

Мультикультуралізм ставить собі за мету боротьбу з дискримінацією і расизмом і використовується расовими меншинами як засіб включення в культурне і політичне життя країни. Необхідно пам'ятати, що введення законодавства проти дискримінації є можливим, але насадити любов за допомогою законів неможливо. Проте, мультикультуралізм приносить більше користі, ніж шкоди, тому що дозволяє суспільству піднятися на вищий ступень роз-

витку. У широкому плані «мультикультуралізм» використовують для позначення відношення не тільки щодо етнічних, але й мовних, регіональних, гендерних, сексуальних і інших культурних відмінностей. На сьогодні є чимало досліджень, що засвідчують успішний розвиток мультикультурального письменства. Мультикультуралізм є явищем, що представляє творчість письменників етнічних меншин.

На межі ХХ–ХХІ ст. із актуалізацією національно-соціальних рухів зростає зацікавлення історією в наукових колах. Основне питання, яке турбує дослідників сучасного літературного процесу, полягає в тому, наскільки точно має автор відтворювати події минулого і сучасного, чи взагалі потрібно в літературі дотримуватися хронології, чи необхідно достеменно відтворювати перебіг подій, давати точну характеристику героїв, оскільки це суперечить основним постулатам постмодернізму – сприйняття світу як хаосу. Важливість питань етнічної ідентичності тієї чи іншої нації були і залишаються актуальними для науковців з України та представників української діаспори. Всі українці й особи українського походження становлять український етнос, хоча кожний із його складових притаманний різний ступінь етнічної самосвідомості.

Вагомий внесок у висвітлення долі української сім'ї в Америці було зроблено Аскольдом Мельничуком. Роман «Що сказано» – перший «український» роман Аскольда Мельничука. Оповідання в цьому творі розвивається в двох напрямках: перша тема в романі – українська, друга – еміграційна, діаспорна. Роман Мельничука, який належить до етнічної літератури, є романом сімейним з елементами історичної прози.

Мельничук в романі «Що сказано» зачіпає найважливіші сторінки української історії ХХ століття. Перед нами масштабна, але спрощена, картина українського минулого – перша світова війна, спроби національного визволення, національний рух в Польщі, голод в Радянській Україні. Розповідаючи про голодомор, Мельничук, немов підкреслюючи всю глибину трагедії, описує те, що українці були вимушені їсти людське м'ясо, відмовлятися від власних дітей: «Небажаних дітей селяни лишали в Кіровограді на площі. Вдома їх нічим було годувати» [Melnyczuk 1995, с. 42]. Але і в такій ситуації Україна залишається для нього старою Батьківщиною. Роман Мельничука став спробою привернути увагу західного англомовного читача до української трагедії в ХХ столітті, коли українці намагалися визволитися з-під впливу сусідів – Росії, Австрії і Польщі та зберегти чистоту рідної мови.

Історія України в описі Мельничука багаторівнева: він знайшов місце і для національних прагнень українців, і для того щоб пригадати про те, що багатьом його сучасникам згадувати незручно і неприємно – про співпрацю деяких українців з німцями під час другої світової війни: «У 1942 році Зенон Забобон, шістдесятирічний, лисіючий, але жвавий, мав чимало приятелів серед нацистів» [Melnyczuk 1995, с. 47], Мельничук не ідеалізує українську історію, демонструючи читачу правду як вона є [Кирчанов 2008, с. 26].

Текст твору Аскольда Мельничука містить низку історичних та літературних алюзій. Так, князь Тур є явним прототипом давньоруського князя Володимира часів хрещення Русі. Кирило й Маркіян, як вже згадувалося, є прототипами християнських просвітителів Кирила й Мефодія, а Ольга, дружина Тура – прототип княгині Ольги. Становлення християнства, описане у романі у формі легенди, є алюзійним відображенням історичних подій українського народу.

В цілому, роман демонструє нам колонізовану українську реальність, яку автор намагається деколонізувати. В українських імігрантів чітко бачимо прагнення до збереження своєї історії для наступних поколінь. Українська тема, історія, ментальність, доля – все спрямоване на висвітлення проблеми самоідентифікації особистості в тому мультикультуральному середовищі, яким є сучасний світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирчанов, М. В. (2008). *Ukraine vs. Україна : дискурсы Родины в интеллектуальной традиции украинской диаспоры*. Воронеж : Изд-во ВГУ.
2. Melnyczuk, A. (1995). *What Is Told*. Boston ; L.: Faber & Faber.

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК АКАДЕМІЧНА ЦІННІСТЬ

Ірина Крашеніннік, Сергій Конюхов

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна*

Some results of sociological studies of the structure of value orientations of the Ukrainian society are presented. The approaches to the definition of academic values are considered. Personalization of education is characterized as one of the values of higher education.

Університетам як освітнім інституціям з давньою історією належить провідна роль у формуванні та поширенні фундаментальних загальнолюдських цінностей. Нині надзвичайно важливо зберегти це значення з огляду на процеси, що відбуваються в суспільстві та зокрема в освітній галузі. Окрім того, необхідно забезпечити гармонійне поєднання традицій вітчизняної університетської освіти та цінностей Європейського простору вищої освіти.

Вивчення структури ціннісних орієнтацій проводиться шляхом соціологічних досліджень. Наприклад, світове дослідження цінностей 2020 в Україні виявило, що ціннісно-культурне поле українського суспільства є суперечливим та повільно відходить від пострадянських орієнтацій, що певною мірою перешкоджає декларованому європейському шляху розвитку нашої країни (Акуленко й ін., 2020, 13). Уявлення громадян України про європейські цінності та механізми формування цих уявлень вивчалися у процесі дослідження, проведеного 2017 року Інститутом Горшеніна разом з Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта. Зокрема було виявлено, що в українців на першому місці знаходяться цінності особистого благополуччя (здоров'я, успіх, рідше – інтелектуальний і особистісний розвиток й ін.), на другому – цінності патерналістського спрямування (якісні та безкоштовні освіта і медицина, гідні пенсії, соціальні виплати, забезпеченість робочими місцями тощо) і лише на останньому ті, що прийнято вважати «європейськими» (верховенство права, демократія, свобода слова, чесність/прозорість, прагнення надати рівні можливості усім громадянам тощо) (Українське суспільство та європейські цінності, 2017, 13). Цікавим є також висновок, що українці підтримують європейські цінності здебільшого гіпотетично, а на практиці втілюють їх вибірково (там же, 19).

Дослідженню академічних цінностей, їх структури, значення для досягнення цілей і розвитку вищої освіти присвячено праці багатьох науковців. М.В. Гриценко (2018) зазначає, що академічні цінності є невід'ємною складовою європейської системи забезпечення якості освіти й утворюють основу культури якості у вищій освіті. Дослідниця виділяє чотири основні академічні цін-

ності: академічна свобода; автономія; соціальна відповідальність; академічна доброчесність (Гриценко, 2018, 281).

Всі названі цінності є предметами окремих наукових досліджень, зважаючи на їхню складність та вагомий вплив на різні аспекти суспільного життя. Зокрема Міжнародний центр академічної доброчесності визначає шість фундаментальних цінностей, дотримання яких є уможливлення створення доброчесної освітянської спільноти і сприяє посиленню громадянської культури суспільства загалом, а саме: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага (Fishman, 2012, 14-15).

Етапи формування системи академічних цінностей в межах Європейського простору вищої освіти від укладення в 1988 р. Великої Хартії університетів до підписання в 2018 р. Паризького комюніке проаналізовано в працях А.О. Вітченко (2019) та І. Регейло (2018). Узагальнюючи результати аналізу, І. Регейло зазначає, що за цей період базовий перелік академічних цінностей (академічна свобода, інституційна автономія, нероздільність викладацької та дослідницької діяльності, збереження традицій європейського гуманізму) було розширено і додано зокрема участь студентів і викладачів у врядуванні, дотримання академічної доброчесності, демократії, прав людини, оцінювання якості вищої освіти й ін. (Регейло, 2018, 13).

Деякі настанови щодо аксіологічних імперативів вищої освіти сформульовано А.О. Вітченком (2019). Науковець зазначає, що в основі суб'єкт-суб'єктного підходу до навчання знаходяться аксіологічні принципи рівності всіх учасників, діалогічної комунікації, взаємодії, партнерства між викладачами і студентами тощо. Також на його думку реалізація компетентнісного підходу зумовлює необхідність введення цінностей до складу всіх результатів навчання, а не виділення їх в окремі важко вимірювані позиції (Вітченко, 2019, 58).

У процесі виконання НДР «Адаптивна система для індивідуалізації та персоналізації професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах змішаного навчання» ми розглядаємо персоналізацію навчання як одну з академічних цінностей, що сприяє як максимальному урахуванню індивідуальних особливостей та освітніх потреб здобувачів вищої освіти, так і формуванню активної особистості, яка відповідально ставиться до навчання, майбутньої професійної діяльності, самоосвіти і самореалізації, загальнокультурного розвитку.

Як зазначають С. Граф і Кіншук, персоналізоване навчання передбачає адаптацію освітнього процесу до актуальних характеристик і потреб студентів для досягнення ними найкращого навчального прогресу та набуття особистого навчального досвіду. Персоналізоване навчання може включати персоналізацію освітніх програм, навчального матеріалу, методів та засобів навчання (Graf, Kinshuk, 2012).

Враховуючи це, нами проводиться вивчення особистих освітніх запитів здобувачів вищої освіти з метою надати їм навчальний матеріал у найбільш зручній для сприйняття формі з використанням засобів інформаційно-

комунікаційних технологій, зокрема системи керування навчанням Moodle. Програмою передбачено також вивчення розуміння майбутніми фахівцями цінностей Європейського простору вищої освіти та їх готовності до персоналізованого навчання, важливим елементом якого є активність суб'єкта та відповідальне ставлення до інших учасників освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко, Л., Балакірева, О., Волосевич, І., Дмитрук, Д., Костюченко, Т., Лациба, І., Павлова, Д., Шуренкова, А. (2020). Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Київ: Український центр європейської політики. Взято з http://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
2. Вітченко, А.О. (2019). Аксіологічні виміри вищої освіти в сучасній Україні. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2(89), 52-64.
3. Гриценко, М.В. (2018). Академічні цінності як основа культури якості у вищій освіті. *Гілея: науковий вісник*, 128, 280-286.
4. Рєгейло, І. (2018). Фундаментальні цінності Європейського простору вищої освіти (2010 – 2018 рр.): пріоритетні орієнтири діяльності науково-педагогічних працівників. *Педагогічний процес: Теорія і практика* (Серія: Педагогіка), 4(63), 7-17. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.4.717>
5. Українське суспільство та європейські цінності. Звіт за результатами соціологічного дослідження. (2017). Інститут Горшеніна у співпраці з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі. Взято з http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/JEvropeiski_cinnosti_tables_and_diagrams_MR_.pdf
6. Fishman, T. (Ed.). (2012). *The Fundamental Values of Academic Integrity*. International Center for Academic Integrity, Clemson University, USA. Retrieved from https://www.chapman.edu/academics/academic-integrity/_files/the-fundamental-values-of-academic-integrity.pdf
7. Graf, S., Kinshuk. (2012). Personalized Learning. In Seel, N.M. (Ed.). *Encyclopedia of the Sciences of Learning*. Boston, MA: Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1428-6_151

ЦІННОСТІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Олена Лахтадир, Олександра Дзюба

Київський університет Бориса Грінченка

Україна, Київ

The article reveals the positive influence of physical culture and sports on the formation of human values. Physical culture and sports harmoniously develop moral and physical qualities of the person, promote formation of the person both morally and physically.

В умовах сьогодення чітко постає питання, як зберегти здоров'я людини, виховати повноцінну та гармонійну особистість. Які знання, вміння повинна опанувати людина для того щоб стати особистістю. На нашу думку освіта у сфері фізичної культури і спорту сприяє формуванню особистості, розвиває фізично, духовно, соціально. За допомогою фізичної культури та спорту формуються ціннісні орієнтації, людина самовиховується та самовдосконалюється. У цінностях втілена значимість предметів і явищ соціального середовища для людини та суспільства. Вони існують незалежно від конкретної особистості як елемент культури і стають елементами духовної культури особистості, важливими регуляторами поведінки в тій мірі, наскільки освоюються цінності даної культури [4].

Фізична культура та спорт мають потужний вплив на духовний світ людини, морально-етичні норми, фізичне вдосконалення та цінності людини [2].

Фізична культура представляє собою один з основних видів власне людської культури, специфіка якого полягає головним чином у тому, що цей вид культури профільований в напрямку, що приводить до оптимізації фізичного стану і розвитку індивіда в єдності з його психічним розвитком на основі раціоналізації та ефективного використання його власної рухової активності у поєднанні з іншими культурними цінностями.

Фізична культура це – складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості.

Основними завданнями фізичної культури слід вважати, створення систем матеріальних та духовних цінностей та створення умов для оволодіння ними людини на основі задоволення її потреб. Тому однією з основних проблем є формування ціннісного ставлення суспільства і особистості до фізичної культури, рухової активності та спортивного стилю життя [3]. Фізична культура має свої цінності. Цінності-цілі, цінності-знання, цінності-засоби, цінності-відносини, цінності-якості. Ця система цінностей є основою і критерієм прийняття або неприйняття особистістю нових або раніше вироблених цінностей.

Чим багатше світ цінностей людини, тим ефективніше йдуть відбір і приращення нових цінностей, їх перехід в мотиви поведінки та діяльності.

Найсуттєвішим результатом повноцінного використання фізичної культури є виховання готовності взяти відповідальність за свій фізичний стан та здоров'я. Лише при гармонійному розвитку моральних і фізичних якостей людини стає морально зрілою і повноцінною особистістю.

Потреба руху в людині є вродженою. Фізична культура і спорт удосконалюють людей, привчають нас до дисципліни та відповідальності, викликають у людей повагу один до одного, здорову конкуренцію. Фізична культура та спорт, є органічною частиною всієї людської культури, виховання і освіти.

Освоєння цінностей фізичної культури озброює молоду людину розумінням складності життя, допомагає виробити духовно-етичні критерії самооцінки особистості [1]. Це у свою чергу, вимагає формування і розвитку здібностей до загальнокультурного самовираження, що на практиці означає формування потреби в культурній інформації і знаннях, уміння розпізнавати істинні культурні цінності.

«Спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності» (стаття 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт») Спорт є ефективним засобом фізичного виховання. Його цінність визначається стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення, і в цьому плані спорт має міжнародне значення Але він не зводиться лише до фізичного виховання. Спорт має самостійне загальнокультурне, педагогічне, естетичне та інші значення.

Спорт, відзначає, А. Подольський є елементом пошуку вищих цінностей. Спорт - це активність людини, виконує роль місії, якщо характеризує її цілісність і гармонія життя. Може бути носієм піднесених людських і духовних ідеалів, коли керується установленими правилами. Потенціал, прихований в спорті, робить так, що стає він особливим інструментом загального розвитку людини [5].

Висновок. В цілому фізична культура і спорт веде людину до вдосконалення та розвитку. Фізична культура виступає як один із важливих засобів вирішення найбільш загальних завдань людства – збереження себе, як природи, заощадження та підтримку життя людей. Фізична культура і спорт формують загальні цінності, сприяють освіті та пронизують усе суспільство, поширюючись на різні верстви населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальсевич В.К. Физическая культура: молодежь и современность // Теория и практика физической культуры / В.К. Бальсевич, Л.И. Лубышева. 1995. – №4. – С. 2-8.

2. Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості. Збірник статей за матеріалами IV Міжнародної науково-вопрактичної онлайн-конференції / гол. ред. Пристинський В.М., 2017. Т. 1, 2..
3. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". – К.: 1994. – 22 с
4. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта. М., 1982.
5. Podolski Adam., Wielowymiarowość sportu w życiu człowieka. Naukowe czasopismo Narodowego Pedagogicznego Uniwersytetu. Seria №15 «Naukowo--pedagogiczne problemy fizycznej kultury/fizyczna kultura i sport» Zbiornik naukowych prac. Kijów 2011. Wypuszczenie 13. - S.777 - 781.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОДНА З КЛЮЧОВИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ВИВЧАЄМО, НАВЧАЄМО, ПОДІЛЯЄМО

Ольга Ленківська

ЛНУ ім. Івана Франка, Україна

The importance and influence of academic integrity as one of the key academic values for the learning process and students future

Говорячи про Європейські цінності, потрібно насамперед охарактеризувати дві ключові речі: перш за все, що входить у саме поняття Європейські цінності, та друге, чому потрібно втілювати їх і, зокрема академічну доброчесність, в українській системі освіти та, в Нову українську школу. Дослідники визнають певну розмитість і нечіткість терміна «європейські цінності» [1]. Понад те, на перший погляд, сама наука як суспільна цінність і асоційовані з нею цінності не входять до «європейського» переліку [2]. Дійсно, за результатами соціологічних опитувань, «на першому місці серед ідеалів для опитуваних у 27 країнах ЄС виявилися права людини (37 %), потім у списку – мир (35 %), демократія (34 %), верховенство закону (22 %), повага до інших культур (17 %), солідарність (15 %), повага до життя людини (14 %), рівність (13 %), особиста свобода (11 %), толерантність (10 %), самовираження (4 %), і на останньому місці у переліку цінностей – релігія, яка виявилася важливою для 3 % опитаних. Щоправда, 5 % респондентів не знали, що відповісти на запитання, чи, можливо, вважали, що (спільних) європейських цінностей не існує». Отже, до поняття європейські цінності важливість академічної доброчесності нівельується? Насправді, це зовсім навпаки. Інші цінності, які зазначили опитуванні настільки добре працюють, що академічна доброчесність вважається прийнятим явищем, яке в певній мірі залежне від інших цінностей.

Саме «Європа вперше створила феномен емпіричної і теоретичної науки, тобто систему критеріїв, за якими певні припущення приймаються спільною як істинні або відкидаються як хибні, знання будуються на абстрактних об'єктах, набувають форм логічно організованої внутрішньо несуперечливої наукової теорії та інтерпретуються на даних експерименту і спостереження» [3, с. 3]. Оскільки, українська система освіти перейняла свої фундаментальні поняття та цінності від Радянського союзу, є безліч речей та фундаментальних понять, які суперечать європейським цінностям. Безумовно, потрібно це змінювати та імплементувати починаючи з раннього віку, коли учень вперше сідає за парту.

Прагнучи відійти від пострадянської ідеології, українська влада включила в нормативно-правові документи низку європейських принципів щодо освіти та науки в цілому. Зокрема, в Конституції України закріплені верховенство

права, рівність перед законом і відсутність будь-якої дискримінації. Законом України (далі - ЗУ) «Про освіту» проголошується верховенство права, людиноцентризм, гуманізм, демократизм, академічна свобода, заборона дискримінації та інші цінності [4]. Важливим принципом відповідно до ЗУ «Про вищу освіту» визначено, зокрема, академічну доброчесність [5]. Указом Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»» зазначено, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти. [6]

Нова українська школа має давати не тільки теоретичні знання, але і спонукати учня до пошуків себе, це має бути середовище, де стимулюють до навчання, де розвивається повага до інших, де немає булінгу та учні вчаться надавати конструктивну критику іншим студентам. Відповідно документи були прийняті, тож зараз залишається справа за імплементацією цих процесів та послідовною перевіркою. У ЗУ «Про вищу освіту» є зазначена академічна доброчесність, цей фактор певною мірою визначає якість навчального процесу та засвоєння інформації студентами. У випадку, якщо учні не дотримуються академічної доброчесності, виникає нівелювання знань. Скажімо, один учень відмінно засвоїв матеріал та склав тест на А, якщо інший учень до тесту не готувався, але теж склав на А, бо скористався забороненими нотатками, тоді в першого учня пропадає мотивація вчитись. У наших навчальних закладах дефініція академічна доброчесність є ще не таке звична, як скажімо, у наших європейських колег. Проте, без неї неможливо розвивати чесну та прозору систему освіти. Навчальна програма може бути надзвичайно інтерактивна, з використанням сучасних технологій, але, якщо серед учнів не буде розуміння справедливості та поваги до інших, то результату не варто очікувати. Отже, ми знову повертаємось до фундаментальних європейських цінностей таких як рівність та справедливість. При відсутності академічної доброчесності руйнується процес послідовного розвитку людини, а в подальшому це може переростати в недоброчесність не тільки в академічному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гервас С. Європейські цінності: між ідеалом, дискурсом і реальністю. <http://rethinkingdemocracy.org.ua/themes/Ghervas.html>.
2. Arts W., Halman L. (eds). *European Values at the Turn of the Millennium*. – Leiden: Brill, 2004; Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи. – К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2013. http://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf.
3. М. Попович та ін.; відп. ред. М. Попович; Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ: Наукова думка, 2014/Вимір раціональності як чинник європейської інтеграції України

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-УШ. иКЕ: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556^11. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

6. Сахань Олена Миколаївна, Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого № 4 (39) 2018 <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/151215>

ПРАВА ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ОСВІТИ

Юлія Любченко, Павло Мірошниченко

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

Journalism education is actively implementing value-oriented approaches today. It is the key to the development of a Ukrainian democratic society. The authors explore the recent changes in the faculties of journalism in this paper. In particular, it is a question of introduction of new modules and courses devoted to observance of human rights, human rights journalism, creative projects on sensitive subjects, etc.

Революція Гідності та події останніх років в Україні актуалізували вимогу до журналістської спільноти усвідомлювати свою місію, а саме дотримуватися професійних стандартів, уникати мови ворожнечі, порушувати у власних матеріалах не тільки трендові, але й важливі теми, формувати відмінний від масового порядок денний. Ці професійні засади мають формуватися, серед іншого, й у закладах освіти. Зокрема, йдеться про «орієнтацію на фундаментальні загальнолюдські цінності: права людини, права національних меншин, свободу пересування, свободу отримання освіти будь-якого рівня тощо, що є атрибутом громадянського демократичного суспільства» (Сидорчук, 2007, 45). Мета нашої розвідки – з'ясувати, як модернізувалась журналістська освіта, зважаючи на впровадження ціннісно-орієнтованих підходів.

Наприкінці 2020 року були оприлюднені результати третьої хвилі загальнонаціонального дослідження «Що українці знають та думають про права людини: оцінка змін (2016–2020)», яке провели Фонд “Демократичні ініціативи” імені Ілька Кучеріва в співпраці з Центром прав людини ZMINA за підтримки Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні. Дослідження показало, що «серед ціннісних пріоритетів українців надалі залишаються свобода (84 %), справедливість (72 %) та безпека (63 %). Утім порівняно з 2016 роком, важливість безпеки для українців як основоположної цінності знизилася на 8 %. Натомість на 6 % зросла кількість громадян, які вважають толерантність основоположною цінністю, адже у 2020 році її обрала третина опитаних українців» (Результати соціологічного дослідження, 2020). Українці оцінили рівень дотримання прав людини в країні як нижчий за середній і найбільш ефективним способом захисту прав людини вважають звернення до засобів масової інформації (23%) (Результати соціологічного дослідження, 2020). Ці результати є додатковим свідченням того, що журналістська освіта має сьогодні формувати фахівця, який орієнтований на європейські цінності, який готовий говорити на теми, що замовчуються в рейтингових медіа, здійснювати просвітницьку функцію, займатися правозахисною журналістикою тощо.

Першими говорити про порушення прав людини в українських медіа почали громадські й правозахисні організації, які стали своєрідними центрами неформальної освіти спочатку для журналістів і журналісток, а потім і для викладачів факультетів журналістики (Центр прав людини ZMINA, Українська Гельсінська спілка з прав людини, Програма розвитку ООН в Україні, Український інститут медіа та комунікації). Варто наголосити, що ініціативу столичних організацій досить потужно підхопили регіональні активісти. Наприклад, у Запоріжжі активну освітню діяльність здійснюють організації «Гендер Зед», «Взаємодія», «Інсайт», які проводять тренінги, задіяні в роботі різноманітних освітніх програм, що зазвичай фінансуються міжнародними донорами.

Потужним освітнім проектом всеукраїнського рівня стала “Академія з прав людини для журналістів і журналісток”, ініційована Інститутом журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, підтримана Програмою розвитку ООН в Україні й іншими поважними інституціями. Вперше цей практично орієнтований тренінговий проєкт зібрав викладачів журналістики з різних вишів України під час 2017/2018 навчального року. За підсумками річної навчально-пошукової роботи було підготовлено Збірник конспектів лекцій “Права людини та мас-медіа в Україні”, матеріали якого відзначаються актуальністю тем і проблем, чіткістю погляду на плюси й мінуси журналістської практики з висвітлення питань захисту прав і свобод людини. Нині триває вже третя “Академія з прав людини для журналістів і журналісток”, коло учасників якої суттєво розширилося, що свідчить про зростання попиту на правозахисну журналістику, усталення адвокаційного підходу до висвітлення конфліктно-чутливих тем. Цікавим і вкрай важливим доповненням до проєкту “Академії” став захід “Праволюдність: Медіафест” — щорічний Всеукраїнський фестиваль студентів і викладачів, що сприяє підвищенню кваліфікації в правозахисній журналістиці, зокрема у сфері виготовлення медійного продукту на засадах інклюзивності.

На факультеті журналістики Запорізького національного університету періодично переглядаються навчальні плани освітніх програм, наповнення нормативних дисциплін, оновлюються спецкурси. Випускники Академії з прав людини вводять окремі модулі до дотичних дисциплін («Журналістська етика», «Медіаметрія»), в навчальних планах з’явилися спецкурси «Суспільствознавча журналістика», «Конфліктно-чутлива журналістика», студенти-радіожурналісти створюють цикл передач «Неумовно», в яких розповідають історії про людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, учасників АТО і ООС та ін. Цілком імовірно, що завдяки впровадженню таких курсів у навчальний процес уперше з-поміж обраних варіантів відповіді на питання про джерела інформації про права людини чимала частина опитаних назвала “вивчали в школі, вищому навчальному закладі” (Результати соціологічного дослідження, 2020).

Зараз кафедра журналістики ЗНУ реалізує ще один масштабний проєкт Еразмус+ напрямом Жана Моне «Європейські медійні стандарти і цінності

незалежної журналістики в еру пост правди/ EU-INDY». У межах цього проєкту для студентів викладається курс «Європейські медіастандарты та цінності», один із модулів якого присвячений саме конфліктно-чутливій журналістиці. Результатом вивчення цього курсу має стати журналістський матеріал на вразливу тематику.

Публікація здійснена в рамках проєкту EU-Indy «Європейські медійні стандарти і цінності незалежної журналістики в еру постправди» (номер проєкту 620745-EPP-1- 2020-1-UA-EPPJMO-MODULE), що реалізується за підтримки програми Європейського Союзу Еразмус+ за напрямом Модулі Жана Моне. Ця публікація відображає погляди лише її автора. У свою чергу програма Європейського Союзу Еразмус+ не несе відповідальності за використання цього матеріалу.

This publication is done within the project EU-Indy “European Media Standards and Values for Independent Journalism in Post-Truth Era” (project No. 620745-EPP-1-2020-1-UA- EPPJMO-MODULE) under Erasmus+ Jean Monnet Modules Action. The European Commission’s support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сидорчук Н.Г. (2007). Університетська педагогічна освіта в контексті євроінтеграційних процесів. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Вип.33. С. 45 – 49. <http://eprints.zu.edu.ua/1402/1/10.pdf>
2. Права людини в Україні: результати соціологічного дослідження. (2020). <https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/12/dani-opytuvannya-dlya-zhurnalistiv-final-konvertyrovan.pdf>

СТАТУС ТА ФУНКЦІЇ РЕКЛАМИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ПРОСТОРІ: ЦІНІСНИЙ ВИМІР

Ольга Македонова

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

The article is devoted to the analysis of modern advertising as a socio-cultural phenomenon in the English communicative space. The article highlights the status of the advertising message as a reflection of social traditions and values of society. The article also defines a list of manipulative functions of advertising, which transmits certain socio-cultural information about goods or services, and reflects the existing social relations in a particular society.

Нові тенденції розвитку лінгвістики XXI століття, швидка зміна наукових парадигм впливають на те, що в сучасному, насиченому інформацією світі поняття комунікації в цілому, і реклами зокрема, стрімко змінюється, стає більш складним і набуває мультимодального характеру. Урізноманітнення способів передачі інформації, пов'язане з удосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій, тотальною комп'ютеризацією суспільства, ініціює появу нових стратегій і тактик індивідуалізації та диференціації, прагматична ефективність яких є результатом поєднання мовних засобів різних рівнів мови.

Сьогодення сучасного суспільства не можливо уявити без рекламного фону, що є важливим елементом масової культури, активно проникає у життя кожної людини і є потужним засобом впливу на індивідуальну свідомість. З огляду на це, дискурс сучасної англійськомовної комерційної реклами, до якої ми звертаємося, репрезентує не лише інформацію про певні товари й послуги, але й про суспільні норми, традиції, ідеали, цінності, стереотипи, що склалися в англійськомовному суспільстві на сучасному етапі його розвитку.

Лінгвісти все частіше звертаються до феномену реклами, яка є одним з найяскравіших відображень людської комунікації у сьогочасному суспільстві, що зазвичай зазнає масштабного впливу мас-медіа, провідну роль у яких відіграє саме реклама. Увага вчених спрямована на технології, здатні переконати споживачів у потребі придбати нові товари чи скористатися послугами. Враховуючи той факт, що реклама є "динамічним" явищем, яке дуже швидко застаріває і стає неефективним, технології її впливу регулярно замінюються і поповнюються більш інноваційними, запроваджуються нові засоби переконання, тому наразі реклама потребує подальшого дослідження з погляду інноваційних мовних та позамовних засобів маніпулювання людською свідомістю споживача у такий спосіб, щоб спонукати до придбання рекламованого товару (послуги).

З метою більш повного розуміння статусу реклами у сучасному культурно-комунікативному процесі необхідно висвітлити її функції, важливість яких важко переоцінити. Реклама інформує населення про нові товари та послуги, активно впливає на формування нової ціннісно-нормативної системи населення, пропагує певні стереотипи життєвої поведінки. У якості потужного інструмента комунікативної діяльності, вона створює своєрідну міфологізовану модель світу, яка фактично змінює картину навколишньої дійсності. В той же час, доведено, що реклама виконує функції формування національної свідомості.

Зазначимо, що реклама також виконує економічну функцію (сприяє процесу виробництва та споживання), соціальну та ідеологічну (диференціює потреби певних шарів населення). До того ж, рекламні комунікативні технології сприяють впровадженню інновацій у повсякденне життя [Соловйов, 2006, с.125]. Враховуючи той факт, що, хоча реклама відноситься до масової комунікації, в той же час, вона характеризується своєю специфікою. По-перше, реклама призначена для певної частини людської спільноти і є необхідною для підтримки його життєдіяльності і міжособистісного спілкування окремих індивідів. По-друге, вона має соціальний характер тому, що поширювані знання, цінності, моральні, правові норми завжди пов'язані з інтересами певної соціальної групи. По-третє, рекламі притаманний "семіотичний характер", тобто вона є процесом передачі та сприйняття вербальних та паравербальних знаків. Вважається, що реклама є організованим спілкуванням, яке здійснюється за допомогою різних каналів комунікації, метою якої є не тільки інформування аудиторії, але й здійснення психологічного і соціального впливу [Keller, 2012, с. 67].

Досліджуючи такий складний феномен сучасності як реклама, слід відзначити, що його необхідно розглядати не лише як віддзеркалення соціального устрою та споживчих тенденцій того чи іншого суспільства, але й як здатність якісно змінювати суспільні структури.

Науковці підкреслюють, що реклама здатна впливати на ціннісні орієнтації в суспільстві, формувати почуття "неповноцінності" в аудиторії, що є адресатом реклами. Вчені вважають рекламу не тільки засобом пропонування товарів й послуг, але й причиною певних процесів у суспільстві, адже, говорячи про сильний вплив якогось явища, необхідно завжди пам'ятати, що він може бути як позитивним, так і негативним [Ogilvy, 2012, с. 98].

На сучасному етапі розвитку суспільства рекламу можна вважати однією з найбільш "агресивних" форм спілкування. Така "агресивність" зумовлена зростанням ролі паралінгвального компонента в англійськомовних рекламних повідомленнях і "силовим" використанням впливу реклами на аудиторію. Невипадково, що зазвичай рекламне повідомлення багаторазово повторюється, тим самим не залишаючи адресату можливості критично його осмислити й оцінити [Келлер, 2012, с. 69].

Попри те, що суспільні інститути певною мірою стежить за рекламною діяльністю, регулюють й удосконалюють її за допомогою законів, підтримуючи соціально-корисні й обмежуючи деструктивні тенденції [Gudykunst, 2005, с. 134]. Нагадаємо, що за допомогою суб'єктивно-оцінних засобів мови може "викривлятися" істина, відбуватися маніпулювання суспільною думкою. Тим самим, виникають тексти, що базуються на сугестії, гіпнозі, нейролінгвістичному програмуванні [Бацевич, 2004, с. 239]. Тому, для уникнення або обмеження деструктивних тенденцій у суспільстві, реклама, як продукт і як процес, має бути законодавчо врегульована і повинна відповідати морально-етичним нормам соціуму.

Можна констатувати той факт, що на сучасному етапі розвитку реклама набула статусу соціокультурного інституту, яка має значний потенціал позитивно впливати на окрему особистість і на суспільство загалом. Ми розуміємо явище реклами у поєднанні економіко-інформаційного та культурно-комунікативного підходів у вигляді комунікативної діяльності, що передає певну інформацію соціокультурного характеру про товари або послуги, і в той же час, фактично віддзеркалює існуючі соціальні відносини у певному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. (2004) Основи комунікативної лінгвістики. Академія.
2. Соловйов С. Г. (2006) Пряма і прихована реклама у сфері популяризації науки. Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. Вип. 27. С.124 - 131.
3. Gudykunst William B. (2005) Theorizing about intercultural communication. N.Y. : Sage Publications.
4. Keller K. L. (2012) Strategic Brand Management : Building, Measuring and Managing Brand Equity. Prentice Hall.
5. Ogilvy D. (2012) Confessions of an Advertising Man. Southbank Publishing.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИКЛАДАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ КУРСІВ

Олеся Нестеренко

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
Черкаси, Україна*

The article focuses on the coverage of storytelling as a methodological tool for the formation of information and communication competencies of applicants for higher education in the specialty "Journalism". The theoretical content of the course "Storytelling" is structured, the tasks involving the reproduction of material and production of own stories are outlined, the software and special platforms for production of longreads are defined.

Викладання медійних дисциплін потребує застосування новітніх методів представлення інформації. Навчальний матеріал, поданий у вигляді мультимедійної історії, сприяє розвитку особистісних якостей студентів і дає змогу виявити креативність. Поняття «сторителінг» (від англ. story telling – розповідання історій) має широкий спектр значень, тому складно окреслити його межі [1]. Сторителінг кваліфікують як спосіб передавання інформації, інструмент для оформлення сайту, залучення аудиторії, для просування бренду, роботи з персоналом чи для навчання. Як метод його успішно застосовують у різних сферах діяльності людини: журналістиці, маркетингу, рекламі, копірайтингу, бізнесі, коучингу, психотерапії, ораторській майстерності, роботі з персоналом, а нещодавно він став інновацією і в освіті.

З огляду на окреслену проблему, у сфері онлайн-журналістики потребують вивчення задіяні в початковому процесі мультимедійні формати, номіновані як онлайн-сторителінг, лонгрид, мультимедійна історія тощо. Поняття сторителінгу обґрунтовує А. Сімонс. Дефініцію мультимедійний лонгрид пропонують Ю. Булаєва, А. Галустян та Д. Кульчицька. Мультимедійні історії як формат візуалізації контенту досліджує О. Градюшко. А. Сумська структурно описує лонгрид і лендинг як нові типи медіатекстів (докладніше див.: [2]). Уважаємо за доцільне кваліфікувати поняття мультимедійна історія і лонгрид як різновиди медіатексту, а термін сторителінг використовуємо в контексті опису процесу створення медіатексту в крос-платформному середовищі.

Актуальність теми дослідження визначена потребами сучасного українського освітнього процесу й основними програмними документами щодо реформи вищої освіти, які прогнозують подальше вдосконалення системи навчання студентів-журналістів, пошук шляхів формування й розвитку таких компетентностей, як здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел та формування навичок використання інформаційних і комунікаційних технологій. З огляду на це цифровий сторителінг постає методич-

ним інструментарієм для формування інформаційно-комунікаційних компетентностей.

У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 06 Журналістика спеціальності 061 Журналістика до блоку вибіркових внутрішньогалузевих дисциплін уведено предмет «Сторителінг». Мета курсу – поглиблення знань студентів про явище сторителінгу в медійному просторі; укладання корпусу термінологійних одиниць для номінації мультимедійного формату; вивчення найефективніших технік сторителінгу; ознайомлення з популярними онлайн-інструментами для виготовлення лонгридів; вироблення навичок продукування мультимедійних історій.

З огляду на задекларовані програмні результати навчання (використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення; створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення; планувати свою роботу, спрямовану як на генерування інформаційного контенту, так і на створення медіапродукту, а також його промоцію; розміщувати оперативну інформацію про свій медіапродукт на доступних інтернет-платформах) вибудовано систему роботи зі студентами.

Теоретичне наповнення курсу структуровано за темами: «Передумови виникнення сторителінгу та аспекти його вивчення», «Типологія сторителінгу», «Сторіоміка», «Особливості продукування сторителінгу». Практичний складник охоплює завдання, що передбачають формування спеціальних (фахових) компетентностей, зокрема здатності створювати й ефективно просувати медіапродукт. Запропоновано завдання, що передбачають відтворення опрацьованого матеріалу (прочитати історії відомих сторителерів: Любка Дереша, Євгена Станісеви́ча, Ольги Пахолок, Катерини Бабкіної, Володими́ра Єрмоленка, Ярослава Сердю́ка, Андрія Башто́вого, Олександра Михеда, підготуватися до обговорення розповідей) та створення власного продукту (написати невелику історію). Студентка Ірина Кіреєва створила цікаву «Історію про появу історії», героями якої стали хлопчик Сторі й дівчинка Теллі. Вони посадили на галявині зернятко й, щоб воно зійшло, розповідали одне одному історії. Цікавою є кінцівка розповіді: «Через десять років на тому місці виросло міцне велике дерево, а Сторі і Теллі теж подорослішали. Він зробив напис на табличці й поставив біля дерева. Там було написано «СторіТеллі» – місце історії. Сьогодні туди приходить багато дітлахів та дорослих, які відпочивають на галявині. Усі спілкуються й слухають історії, як це колись робили хлопчик із дівчинкою. На межі початку і кінця Землі».

Деякі завдання передбачають комбіновані формати, зокрема: обрати найбільш прийнятне визначення сторителінгу або запропонувати власне; використовуючи інтерактивні формати, підготувати повідомлення про одну з історичних чи сучасних постатей сторителерів (Марк Лівін, Богдан Логвиненко,

Роберт Мак-Кі, Валерій Примост, Сергій Притула); запропонувати власну добірку книг, важливих із погляду фаховості для журналістів («Must read: книжки для сторителерів»), додати короткий огляд зі своїми рекомендаціями. Для створення лонгридів студенти використовують спеціальні контентно-орієнтовані платформи («Shorthand», «Tilda Publishing», «Atavist») та програмне забезпечення («Adobe Premiere Pro», «Adobe Audition», «Adobe Photoshop»).

Підсумкове практичне завдання передбачало створення мультимедійної історії на актуальну тему за допомогою методу сторителінгу в одному з форматів (текстова публікація, фото, відео чи лонгрид) та розміщення її на студентському сайті «mediastudent.online» (<https://mediastudent.online>). Заслугують на увагу такі студентські інформаційні продукти: комерційний лонгрид «It's all about atmosphere» (І. Іванова), особиста історія «Шлях до журналістики» (І. Кіреєва), фотоісторія «Орбіта: місто-примара» (Т. Долошицька), лендинг «Онлайн-магазини завойовують прихильність українців» (В. Бабенко), тест-драйв «Королева надійності» (А. Лепьошкін), success story «Френк Лемпард. Історія про людину з мрією» (О. Мойсієнко), соціальний лонгрид «Війна. Така далека, така близька» (А. Половинка).

Отже, формування інформаційно-комунікаційних компетентностей здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Журналістика» забезпечують внутрішньогалузеві дисципліни, зокрема курс «Сторителінг», покликаний ознайомити студентів із техніками сторителінгу й популярними онлайн-інструментами для виготовлення лонгридів та сприяти виробленню навичок продукувати мультимедійні історії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Королева Л. Что такое сторителлинг? URL : <http://shkolazhizni.ru/school/articles/64936/>.
2. Нестеренко О. А. Поняттєві сфери термінів для номінації нових медіаформатів. Держава та регіони : наук.-виробн. журнал. Серія : Соціальні комунікації. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. № 4. С. 80–86.

ТЕМА МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ ЛЮДЕЙ У ПЕРІОД СТАЛІНІЗМУ В РОМАНІ С. ТАЛАН «РОЗКОЛОТЕ НЕБО»

Валентина Ніколаєнко

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

A research object is the S. Talan's novel «The Split Sky». A subject is the author's literary model of understanding the tragic page of Ukrainian history – Holodomor 1932–1933. The paper focuses on human behavior under the dominance of the policy of total destruction, the ways of implementing the author's literary aim and its specifics.

Тема масового знищення людей у період сталінізму сьогодні набула особливого значення в мистецькій і соціогуманітарній сферах. Актуальність цього напрямку дослідження набуває все питомішої ваги у зв'язку з потребами суспільства відновити історичну правду, досягнути питання пам'яті й пост-пам'яті, травми й посттравми, їх функціонування й наслідків, які накладають свої відбитки на існування сучасного суспільства. Тому в контексті осмислення тоталітаризму особливе місце належить Голодомору 1932–1933 рр., що панував на території України й був «витіснений як з її офіційної історії, так і з пам'яті переважної більшості громадян на десятиліття.

У літературознавстві різні аспекти теми Голодомору в українській літературі студіювали С. Журба, Ю. Логвиненко, І. Набитович, О. Пухонська, В. Пахаренко та ін. Проте об'єкт цього дослідження – роман С. Талан «Розколоте небо» – ще неосягнутий науковою спільнотою, хоча вже й маємо кілька публікацій (Ласкава 2016; Пухонська 2016).

Події твору, що розгортаються впродовж 1929–1933 р., розпочинаються ідилічною картиною нічної Підкопаївки, мешканцями якої є герої роману С. Талан «Розколоте небо» – члени заможної й шанованої в селі родини Чорножукових. Крізь призму зображення історії голодних поневірянь цієї сім'ї авторка, змальовуючи шлях села до «нового світлого майбутнього», в яке влада заганяє українців залізною рукою, відтворює і долю Луганщини, до якої територіально належить село, і всієї України.

Хронологічно описувані події охоплюють роки найбільших випробувань, які випали на долю України, тож підкопаївцям загрожує колективізація, лягаючи важким каменем на душі господарів у передчутті невідворотних змін. Тим паче, нова влада вже на перших зборах, намагаючись «донести до свідомості людей, що прийшли нові часи, коли треба... створити... спільне... господарство» (Талан 2015, 35), обіцяючи нове щасливе життя, заявила про готовність вживання радикальних заходів, які не забарилися у зв'язку із прискореним курсом партії на суцільну колективізацію й оголошенням ліквідації куркульства як класу, що ставав на заваді створенню суспільної власності.

Селяни, для яких земля є засобом існування, геном духовного єства і сенсом життя, не бачать жодних перспектив у колективному господарстві, що позбавить їх не лише власних наділів, а й волі, яку вони знаходять у вільній праці на своїй землі. Тому кожен із них по-своєму боронить право бути незалежним (див. Пухонська 2016, 94). Так, Федір і Оксана Чорножукови за категоричну відмову вступати в колгосп розкуркулені й репресовані; Гордій Чорножуков, надавши перевагу смерті перед покорою, згорить у власній хаті разом зі своєю сім'єю тощо.

Наступним кроком, що був і логічним продовження колективізації, став Голодомор. Авторка прямо чи опосередковано оперує законами, постановами, указами за порушення чи невиконання яких селянам загрожують конфіскація, позбавлення волі чи розстріл, щоб оприyamнити всю глибину антигуманних дій влади, котра буде світле майбутнє злочинними методами й обґрунтовано продемонструвати цілеспрямованість знищення найпотужнішої соціальної верстви – селянства – голодною смертю.

Лютий голод виявляє глибини людської сутності кожного індивіда. Відчайдушне прагнення вижити штовхало людей на зради, підступи, крадіжки, вбивства і навіть канібалізм. Суцільна недовіра до інших, страх і голод керують людськими вчинками, тож головною фігурою у творі є жертва, котра позначена як універсальними, так й індивідуальними рисами.

У мешканців села рейд за рейдом вилучаються залишки хліба, а згодом й інші продукти харчування ("Хліб забирали... і у колгоспників, і у одноосібників, і у старих людей, і у хворих. У кожній хаті знали, що прийдуть..." (Талан 2015, 201)).

Мати і дитина – ця проблема постає в романі надзвичайно гостро й болюче, оскільки кожній жінці доводилося боротися за життя своїх дітей, часом приймаючи вкрай складне рішення. Так, Ольга Чорножукова чотирирічну Оксанку залишає під стінами дитбудинку, коли побачила як дитина видовбує недоїденого сухарика з рота мертвої баби і їсть тощо. Проте авторка виводить не лише образ відчайдушної сильної жінки, здатної взяти гріх на свою душу. Поруч із Ольгою Чорножуковою постають жінки тонкої душевної організації: Варя, на відміну від сестри, так і не змогла залишити свого сина під сиротинцем; Улянида, збожеволівши від голоду, вбиває свого нещодавно народженого сина й готує з нього страву.

У ході осмислення трагічної сторінки історії С. Талан констатує: "селянами правив страх, вони страждали мовчки, знаючи, що вже ніяка сила не зупинить розгульних швидьків..." (Талан 2015, 225), тож великого опору, на її думку, вдалося уникнути, час від часу завбачливо пом'якшуючи утиски на початкових етапах упокорення українського населення, остерігаючись селянської війни, а ослабивши колись потенційно найпотужніший суспільний клас, завершити розпочату акцію.

Отже, роман С. Талан "Розколоте небо", цілком відповідаючи критеріям тво-

ру, в якому осмислюються травматичні сторінки історії українського суспільства, репрезентує візію затяжної суспільної кризи, характерною рисою якої була дезорієнтованість мас, що спричинилася до руйнування старих ідеалів, поширення ідеї соціальної рівності й утвердження тоталітаризму. Селянство, підпавши під категорію “особливо небезпечні”, підлягало ліквідації, що стала пріоритетним питанням радянської влади, яке вирішувалося жорстокими методами: розкуркуленням, репресіями, вбивством голодом. Наслідки “вирішення” цього питання резонують ще й досі не лише на фізичному, але й на моральному та ментальному рівнях. Тож, як із мистецької, так і наукової точок зору потребує подальшого вдумливого осягнення й вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ласкава, Ю. (2016). Голодомор українського народу в романі С. Талан “Розколоте небо”. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. № 2. Запорізький національний університет. С. 127–131.
2. Пухонська, О. (2016). Втеча в несвободу, або Народження масової людини (за романом Світлани Талан “Розколоте небо”. Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки. № 8. Київський університет імені Бориса Грінченка. С. 94–98.
3. Талан, С. (2015). Розколоте небо. Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”. Харків.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СКЛАДОВА КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧАСТИНА НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Богдана Носова

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут журналістики, м. Київ, Україна*

Our research is devoted to studying of journalism education improvement ways. Communication with employers has opened up the problem of intellectual staff lack. The students survey showed their willingness to have a quality modern education. Distance learning has accelerated the study programmes and curricula renewal. Teachers at many universities that train journalists have shown the ability to reform academic discourse, to bring it closer to the current media demands. The implementation of the international project Erasmus + KA2 DESTIN «Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism» helps them to do it in a European format.

Про необхідність концептуальних змін у науковому дискурсі щодо інтелектуалізації освітніх програм точаться розмови на різних фахових конференціях та нарадах викладачів журналістики і комунікаційних студій. Іноді свої претензії висловлюють роботодавці, коли йдеться про неякісну інтеграцію молодого журналіста в колектив медіа. У нашому дослідженні йтиметься не про вміння триматися перед камерою чи користуватися мікрофоном і навіть не про майстерне володіння різними жанрами. Віддаємо належне підготовці відповідальних фахівців, які добре розуміються на повному технологічному спектрі професії. Але нинішній час потребує ще й інтелектуалів суспільної комунікації. Той, хто готується працювати в різних медіа й відділах комунікації органів державного управління має добре орієнтуватися у політичних меседжах, природничій, економічній, культурній та соціальній ситуаціях в суспільстві, а також глобальних міжнародних подіях.

Наше дослідження зосереджене на темах, що насичують, наприклад, загальні компетентності навчального плану інтелектуальним змістом. Потребують якісного оновлення й вибіркові освітні компоненти, покликані розвивати індивідуальні досягнення студентів. Орієнтиром для повноцінного вирішення наукового завдання є Закон України «Про вищу освіту», «Європейська хартія свободи преси» (Зілгалов, 2009), монографія «Досвід участі Київського національного університету імені Тараса Шевченка в розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Україні» (Бугров, Гожик, Губерський, 2018), а також теоретичні напрацювання міжнародного освітнього проєкту Еразмус+ KA2 DESTIN «Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм». Усі його матеріали є у вільному

доступі – зібрані на офіційному сайті проєкту: <http://www.destin-project.info/>. Проєкт Еразмус+ KA2 DESTIN спрямований на оновлення освітніх програм із журналістики, що ґрунтується на європейській моделі освіти медійників. Співпраця у його межах поєднала партнерів із багатьох університетів для розробки якісно нових навчальних орієнтирів. Заняття за оновленими програмами сприятиме міжнародній академічній мобільності, а також відкриє додаткові можливості студентам-журналістам для майбутнього працевлаштування (destin-project.info, 2021).

Коли йдеться про філософське підґрунтя організації інтелектуальних дискусій у студентському середовищі, тоді варто звернути увагу на постулати комунікативної філософії Юргена Габермаса. За висновком Сергія Квіта «Ідеї комунікативної філософії можуть бути продуктивними для масово-комунікаційної галузі, з одного боку, як продовження цінних традицій критичної теорії, а з другого – через їхню співвіднесеність із філософією як такою» (Квіт, 2018, 314).

Автори сучасного німецького підручника з журналістики зауважують про відсутність «фонових знань» у журналістів та їх невміння користуватися «методами наукової роботи». Вольф Шнайдер, Пауль-Йозеф Рауе вважають, що «навколо рясніє журналістами, які не знають, чим живе світ. Так само кишить журналістами, які свої приватні прозріння плутають з поворотними моментами в світовій історії і проголошують це у своїх передовицях» (Шнайдер, Рауе, 2014, 37).

Аналізуючи українську нішу Інтернет-контенту для виявлення інтелектуальної складової, звернули увагу на пошанування видатних українців у їх ювілейні дати. На державному рівні є певний ритуал, що проявляється запізнаним рішенням/постановою та прискореним виконанням. Медіа приєднуються до висвітлення певних подій, пов'язаних із урочистим вечором на честь ювіляра. І надзвичайно мало є локальних ініціатив у розповідях журналістів про діяльність/творчість знаменитості. Репортажі з музеїв, виставок хибують на убогу інформативність. Журналістам через відсутність «фонових знань» про історичну особистість не вдається цікаво комунікувати з музейними працівниками, вченими, дослідниками. Іноді інтелектуали ініціюють певні заходи, що посилюють інформаційні приводи медіа. До прикладу, письменниця Оксана Забужко, отець і глава Української греко-католицької церкви Блаженніший Святослав Шевчук, «Живе телебачення» ініціювали обговорення книги «Апокриф. Вибране. Чотири розмови про Леся Українку» (Леся Українка, Забужко, Шевчук, 2020), яка вийшла у видавництві «Комора». Книга містить драматичні твори Лесі Українки (й ті, що були заборонені цензурою і російською церквою в радянські часи) з філософським діалогом Оксани Забужко і Блаженнішого Святослава, що надало, крім богословського аналізу, нових літературознавчих акцентів, нового перепрочитання світських і релігійних мотивів драматургії європейського зразка. У соцмережах Український ПЕН і

часопис «Тиждень» проводили відеофлешмоб «#Українка150», де українські митці, вчені, письменники читали улюблені рядки з віршів і прози Лесі Українки. Інтерактивною онлайн-дискусією «Що сьогодні промовляє до нас Леся Українка і що б сказала Лариса Косач-Квітка?» за участі літературознавиці Тамари Гундорової, співачки Галі Тельнюк, філософа і письменника Володимира Єрмоленка та інших літераторів відзначилася Facebookсторінка PEN Ukraine і часопису «Тиждень».

Серед українських медіа – надзвичайно мало якісних друкованих видань, соціальних програм культурологічного спрямування та історичної тематики на радіо й телебаченні. Розпочливе звернення одного із посадовців у соціальній мережі звучить ще й виразом усім, хто не цікавиться інтелектуальними ЗМІ: «... які в Україні найкращі щоденні газети? Типу *Suddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Die Welt* тощо. (...) такі, щоб щоденні..., якісні, розумні, з репутацією. Такі, щоб обов'язково читала еліта/істеблішмент». Ця дискусійна тема отримала своє продовження на сторінках газети «День» (Чадюк, 2021).

Коли обговорюється питання якісних медіа, то з'являється й проблема інтелектуальних кадрів. Велика кількість факультетів і кафедр журналістики в українських вишах ще не свідчать про рівень поза технологічної підготовки. Роботодавці також акцентують на тому, щоб молоді фахівці були добрими і слухняними технічними виконавцями редакційних завдань. Інша проблема полягає у бракові статистичних даних про те, скільки людей на творчих посадах не мають журналістської освіти.

Хто і як готує журналістів – над цими питаннями замислилися не тільки державні заклади вищої освіти, але спільнота об'єднана Українським інститутом медіа і комунікації (УІМК, 2021). Їх незалежний аналітичний центр у співпраці з державними вишами уже кілька років реалізовує грантові проекти удосконалення журналістської освіти. Громадські організації грантовою активністю стимулювали процес змін. Але бракує завершеності цих проєктів. Які інноваційні напрямки з'явилися у новому формуванні наукового дискурсу? Чи зникли вже застарілі методи викладання і яким чином викладачі оновили свої лекції та практичні заняття?

Дистанційне навчання спонукало до оновлення технічного забезпечення кафедр і викладачів. Пандемія COVID-19 примусила розширити онлайн комунікацію. Разом із цим відчутною є проблема фінансування вишів, що з кожним держбюджетом скорочується, а, отже, постає питання оптимізації кадрового забезпечення, звужуються перспективи включення у міжнародний контекст, знижується мобільність викладачів і студентів. Ці питання потребують додаткового вивчення і посиленої комунікації з урядовцями, парламентарями для напрацювання законодавчих ініціатив, що сприятимуть цілеспрямованій світоглядній підготовці майбутніх журналістів.

Інтелектуальна складова комунікації як частина наукового дискурсу по-різному інтерпретується науковцями вишів та активістами громадських орга-

нізацій, що вивчають медійні проблеми. Але доброю ознакою є відкритість дискусій про те, що ж важливіше – універсальні знання з інтелектуальним світоглядним гуманітарним підґрунтям чи практичні навички володіння сучасною технологічною базою поширення інформації? Отже, є поле для продовження досліджень.

Публікація здійснена в рамках проєкту DESTIN «Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність і професіоналізм» (номер проєкту 598964-EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-CBHE-JP), що реалізується за підтримки програми Європейського союзу Еразмус+ за напрямом KA2 – зміцнення потенціалу вищої освіти. Ця публікація відображає погляди лише її автора. У свою чергу програма Європейського союзу Еразмус+ не несе відповідальності за використання цього матеріалу.

This publication is done within the project DESTIN “Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism” (project No. 598964-EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-CBHE-JP) under Key Action 2 CBHE. The European Commission’s support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугров, В., Гожик А., Губерський, Л. (2018). Досвід участі Київського національного університету імені Тараса Шевченка в розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Україні. Монографія. ВПЦ «Київський Університет».

2. Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм, (2021). Офіційна вебсторінка проєкту Erasmus+ KA2 DESTIN <http://www.destin-project.info/>

3. Зілгалов, В. (2009). Журналісти ухвалили в Гамбурзі «Європейську хартію свободи преси». Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/1740062.html>

4. Квіт, С. (2018). Масові комунікації. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

5. Леся Українка, Забужко, О., Шевчук. С. (2020). Апокриф. Вибране. Чотири розмови про Леся Українку. Видавничий дім «Комора». Український інститут медіа та комунікації, (2021.02.09). Яких знань та навичок потребують викладачі журналістики. Опитування. Journalism Teachers’ Academy. <https://www.jta.com.ua/trends/potreby-vykladachiv-zhurnalistyky/>

6. Чадюк, М. (2021). Зменшити «кут відхилення». Як «День» нагадує Україні про норму та чому декому це не до вподоби. День. <https://day.kyiv.ua/ru/article/den-ukrainy/zmenshiti-kut-vidhilennya>

7. Шнайдер, В., Рає П.-Й. (2014). Новий посібник з журналістики та онлайн-журналістики. Центр Вільної Преси, Академія Української Преси.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ДО НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

Ольга Піддубцева

*Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
Дніпро, Україна*

The article opens the concept of readiness of students of agricultural institutions of higher education for German-speaking professionally oriented communication. The structure of readiness for German-speaking professionally oriented communication is analyzed; it consists of motivational, content and communicative components. The main point and characteristics of each readiness` criterion are described in detail. The levels of the formation of readiness for German-speaking professionally oriented communication are determined.

Key words: readiness, components, criteria, characteristics, levels.

Процес євроінтеграції актуалізує проблему покращення якості іншомовної підготовки за професійним спрямуванням в закладах вищої освіти. Результатом цієї підготовки повинна бути сформована готовність до професійно орієнтованого спілкування, зокрема німецькою мовою. Через це виникає потреба в додатковому дослідженні структури готовності студентів-аграріїв до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування.

Попри той факт, що дослідженням структури готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування займалися різні науковці (О. Можаровська, Ю. Ніколаєнко, О. Резунова, В. Смелікова, М. Сотер, К. Якушко), це питання не можна вважати повністю вивченим.

Метою дослідження є проаналізувати компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Термін «готовність» стоїть на розі багатьох наук, тому існує велика кількість підходів до трактування цього поняття. З філософської точки зору «готовність» розглядають як цілісну інтегральну характеристику суб'єкта діяльності, прояви якої пов'язані з широким спектром суб'єктивних сил. В педагогіці «готовність» розуміють як «складне багаторівневе утворення, якому притаманна усталена структура якостей та здібностей особистості, що реалізується в діяльності» (Ковальчук, 2017). Першочерговим завданням професійної підготовки студентів у виші стає формування професійної готовності, до складу якої входить й готовність до іншомовного професійно орієнтованого спілкування. Її трактують як «інтегровану якість особистості, яка охоплює відповідні знання, вміння, навички, якості та цінності, позитивну мотивацію

та налаштованість на міжкультурну взаємодію, що у комплексі забезпечують повноцінне, ефективне виконання професійних обов'язків через продуктивну комунікацію, побудовану на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, співпраці, толерантності, емпатії, мобільності поведінки, відсутності етноцентризму, відкритості, готовності до діалогу, вмінні сприймати і розуміти інші культурні позиції і цінності» (Сотер, 2018). В свою чергу під готовністю до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування ми розуміємо здатність особистості використовувати набуті знання та вміння з німецької мови для здійснення успішної німецькомовної професійно орієнтованої комунікації.

Аналіз наукової літератури дає змогу стверджувати, що структура готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування є доволі складним утворенням, яке має в своїй структурі взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти. Ознайомившись з різними підходами та концептуальним положенням щодо розуміння вищезазначеного явища, ми виокремили мотиваційний, змістовний та комунікаційний компоненти в структурі готовності до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування студентів-аграріїв.

Для їх оцінки ми розробили критерії та конкретизували показники сформованості готовності до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування. Поняття «критерій» та «показник» є доволі дискусійними. Під критерієм ми розуміємо «деякого роду стандарт, відповідно до якого щось оцінюється» (Немов, 2007), а показник – це «явище або подія, за якими ми можемо судити про динаміку певного процесу» (Семенова, 2009). Слід зазначити, що поняття «критерій» ширше за поняття «показник». Один критерій може об'єднувати у собі велику кількість показників, які тісно взаємопов'язані. Розглянемо докладно критерії та показники сформованості готовності до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування у студентів-аграріїв.

Мотиваційно-професійний критерій знаходить своє віддзеркалення в мотивах студентів, які спонукають їх до вивчення та вдосконалення своїх навичок та умінь в німецькомовному професійно орієнтованому спілкуванні. Серед показників цього критерію слід виокремити зацікавленість та відповідальне ставлення студентів до оволодіння німецькою мовою за професійним спрямуванням

Змістовно-когнітивний критерій відображає наявність систематизованих знань, а також їх повноту та дієвість для адекватної організації німецькомовного професійно орієнтованого спілкування. Серед характерних показників змістовно-когнітивного критерію ми виокремили: 1) знання з граматики та синтаксису, що є необхідними для вираження, розуміння і продукування широкого кола текстів у професійній діяльності аграрія; 2) лексичні знання, що включають в себе знання термінів, аббревіатур та фразеологічних конструкцій для вільного німецькомовного спілкування з колегами; 3) знання комунікативних тактик та стратегій для подолання комунікативних бар'єрів з метою налагодження ефективної взаємодії зі співрозмовниками.

Діяльнісно-комунікативний критерій проявляється у сформованості комунікативних умінь студентів, рівні самоконтролю та володінні мовними нормами під час німецькомовного професійно орієнтованого спілкування з представниками інших культур. Діяльнісно-комунікативний критерій має такі показники: 1) здатність розрізняти різні стилістичні реєстри в усному та писемному спілкуванні; 2) вміння швидко та чітко сприймати важливу інформацію під час особистих бесід, дискусій та лекцій; 3) вміння ініціювати та підтримувати ефективну комунікативну взаємодію, пристосовуватися до змін, що можуть трапитись під час розмови чи дискусії, використовуючи базові засоби зв'язку для поєднання висловлювань у чіткі та логічно об'єднані міркування.

Завдяки означеним критеріям та показникам нам вдалося виокремити високий, достатній, задовільний та низький рівень сформованості готовності до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування студентів-аграріїв.

Отже, структура готовності до німецькомовного професійно орієнтованого спілкування студентів-аграріїв складається з мотиваційного, змістовного та комунікаційного компонентів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці рівнів сформованості готовності за допомогою означених критеріїв та їх показників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук, М.О. (2017). Формування готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі. Житомирський державний університет ім. Івана Франка, Житомир.
2. Немов, Р.С. (2007). Психологический словарь. Москва: Владос.
3. Семенова, А.В. (2009). Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія. Одеса: Юридична література. с. 15-24.

ЦІННІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО: ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Людмила Підкамінна

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

Scientific research is devoted to the analysis of the peculiarities of value-oriented education in Ukrainian higher education institutions. Social and political processes in Ukraine have necessitated the implementation of European values, their integration into higher education. An effective means of implementing such a task is interdisciplinary connections.

Вища освіта в Україні, як і в усьому світі, є складовою соціально-економічного та культурного розвитку держави. Україна прагне стати частиною Європейського Союзу, тому активно долучається до засадничих принципів та цінностей сучасної Європи. Демократизація, студентоорієнтованість освітнього процесу, навчання впродовж усього життя – основні напрями розвитку сучасної вищої освіти в Україні. З огляду на це, інтеграція європейських цінностей в освітню діяльність є актуальною проблемою, вирішення якої потребує широкого спектру досліджень.

Ціннісно орієнтоване навчання є об'єктом вивчення багатьох сучасних науковців: Александрової О., Козаченко С., Мацько Д., Семенюк О., Танько Т., Тарак Н., Теплої О. тощо.

Сучасна програма нової української школи теж ґрунтується на ціннісному підході, тому нині школа вже потребує фахівців, здатних забезпечувати таку навчальну діяльність, що зумовлює переорієнтацію університетської освіти.

Також учені вже давно звернули увагу, що «міждисциплінарні знання краще, ніж знання, отримане з однієї дисципліни» [5]. Зокрема Волобуєва О. зазначає, що закономірно вивчати гуманітарні науки у взаємозв'язку, наголошує на позитивному ефекті міждисциплінарного підходу [1, 34].

Однак ціннісно орієнтоване навчання з огляду на європейські цінності із реалізацією в міждисциплінарних зв'язках раніше ніколи не вивчалось, що й зумовило обрання теми цієї наукової розвідки.

Мета дослідження – проаналізувати особливості ціннісно орієнтованого навчання в українських ЗВО як способу формування європейських цінностей засобами міждисциплінарних інтеграцій.

Ціннісні орієнтації – відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем значущості для людини. Терміни «цінність», «ціннісні орієнтації» були введені у філософський обіг у ХІХ ст. німець-

кими вченими В. Віндельбандтом та Г.Ріккертом [3, с.12], а нині активно використовуються в галузі освіти.

У травні 2018 року міністри Європи в Парижі сформували цінності Європейського простору вищої освіти: академічна свобода, інституційна автономія, участь викладачів та студентів у врядуванні, академічна доброчесність.

Українські ЗВО активно долучаються до європейських стандартів освіти та цінностей: використовують програми академічної мобільності, впроваджують нові стратегії розвитку університетів, керівництво ЗВО надає дедалі більше повноважень педагогічному колективу та студентському самоврядуванню. Такі дії зумовлені розумінням, що процес навчання-викладання є колегіальним, передбачає широку співпрацю усіх учасників освітньої діяльності.

Зважаючи на нові освітні виклики, дієвим засобом формування компетенцій сучасного фахівця стає ціннісно орієнтоване навчання, пов'язане з міждисциплінарним підходом. Міждисциплінарні інтеграції навчального матеріалу вже давно стали інструментом якісної підготовки фахівця, тому варто їх використати і для імплементації європейських цінностей в процес навчання.

Дослідити механізми такої діяльності пропонуємо на прикладі філологічних дисциплін. Академічна практика дозволяє викладачеві інтегрувати знання студентів із різних предметів: наприклад, вивчаючи риторику, варто використовувати набуті знання з культурології, історії, лінгвістики; викладання текстознавства можна поєднати з дискурсологією, історією культури, медіалогією; під час вивчення історії мови використати елементи таких наук, як країнознавство, історія, культурологія тощо. Важливим елементом у цьому процесі є збирання відгуків студентів про викладання курсу. Це дає можливість динамічно реагувати на навчальні потреби, вдосконалюючи навчальний матеріал.

Такий підхід не лише дає майбутньому фахівцю цілісне уявлення про світ, а й забезпечує формування ціннісних орієнтирів: знання про вплив європейської культури на розвиток риторики в Україні, про сучасні європейські практики дослідження тексту й дискурсу, про європейські особливості вивчення й функціонування мов обов'язково сформують у студента ціннісні орієнтації, дадуть уявлення про європейські цінності, допоможуть йому краще розуміти принципи та засади сучасної об'єднаної Європи. У процесі такої різнобічної освітньої діяльності формуються й професійні ціннісні орієнтири майбутнього фахівця.

Диджиталізація освітньої діяльності внаслідок пандемії COVID-19 значно посилила глобалізаційні процеси у світі й відкрила нові можливості для навчання. Нині викладачі ЗВО з різних країн можуть проводити спільні лекції дистанційно, реалізуючи міждисциплінарні зв'язки й формуючи в такий спосіб ціннісні орієнтири. Багато європейських університетів надає доступ до своїх навчальних матеріалів, що сприяє подальшим інтеграційним процесам. Українські студенти мають змогу долучитися до європейського освітнього

простору, комунікувати з європейськими студентами, прослухати відеолекцію викладача з європейського університету, навчатися дистанційно у ЗВО Європи, брати участь у європейських проєктах.

Отже, український освітній простір активно долучається до європейських стандартів. ЗВО все частіше і ґрунтовніше у своїй діяльності керуються принципами академічної доброчесності, поваги до думки студента, сприяють усебічному розвитку як педагогів, так і студентів, запроваджуючи програми академічної мобільності. Суспільно-політичні процеси в Україні зумовили необхідність імплементації європейських цінностей, їх інтеграцію у вищу освіту. Подальше вдосконалення цього процесу передбачає впровадження інноваційних методів навчання й викладання, забезпечення учасників освітньої діяльності можливостями впливати на розвиток ЗВО та освіти в цілому, обмін досвідом з європейськими колегами та закладами освіти для вдосконалення навчального середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волобуєва О.Ф. (2015) Міждисциплінарні (міжпредметні) зв'язки під час підготовки майбутнього фахівця: психологічний аспект // 36.наук.праць Національної академії прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки. С.26-40. [https:// URL: file:///C:/Users/GIGABY~1/AppData/Local/Temp/znprnarv_pn_2015_1_5.pdf](https://URL: file:///C:/Users/GIGABY~1/AppData/Local/Temp/znprnarv_pn_2015_1_5.pdf)
2. Габович О. (2016) Українська фундаментальна наука і європейські цінності [Текст] : наук. монографія / Олександр Габович, Володимир Кузнєцов, Надія Семенова. 2-ге вид., допов. Київ : Києво-Могилянська академія. 282 с.
3. Дубасенюк О.А. (2008) Психолого-педагогічні чинники ціннісно орієнтованої підготовки майбутніх учителів / О.А.Дубасенюк // Ціннісні орієнтації навчальної діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у контексті сучасних вимог до освіти: наук.-метод. зб. / [за заг. ред. О.А.Дубасенюк, В.І. Слінчук]. Житомир, Житомир. держ. ун-т ім.І.Франка. С. 11-19.
4. Пірен М. І. (2016) Європейські цінності - детермінанта змін в сучасній Україні [Текст] : навч. посіб.- практикум / М. І. Пірен ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Буковин. держ. фінанс.-екон. ун-т. Чернівці : Друк Арт. 255 с.
5. Jerry,A.Jacobs and Scott Frickel (2009) Interdisciplinarity: A critical assessment // Annual Review of Sociology, 2009. No 356, pp. 43-65.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ СТУДЕНТАМ-МЕДИКАМ)

Тетяна Подкупко

Одеський національний медичний університет, Одеса, Україна

European values, especially basic ones, have always been important in the historical development of Ukrainian lands, culture, customs and traditions. Classes and educational events dedicated to significant events in the history and culture of Ukraine foster respect and understanding of the importance of implementing the basic European values in the life of every Ukrainian.

Європейські цінності, перш за все базові, завжди були вагомими в історичному розвитку українських земель, культури, звичаїв, традицій. Під час навчання в медичному виші студенти знайомляться, поглиблюють свої знання складних перепитів українського державотворення та культурного розвитку. Акценти на заняттях робляться на поясненні ментальних особливостей українців, на історичному формуванні в суспільстві основних цінностей, правил, традицій.

Специфіка медичного вишу наклала певний стереотип сприйняття непрофільних предметів, у тому числі Історії України та української культури. Після навантаження з заучуванням величезного об'єму інформації, назв, термінів, часто латинською мовою, гуманітарні предмети починають бути святом, відпочинком для душі та мозку. Величезна кількість студентів із задоволенням долучаються до творчих завдань, цікавих проєктів. Це стосується не лише молоді з гуманітарним складом світосприйняття, а й структурованих «технарів». Навіть ті студенти, що в шкільні роки всіляко уникали театральних, музичних, культурологічних гуртків виявляють ініціативу до участі в різноманітних проєктах і флешмобах саме мистецького характеру. А студенти, які з дитинства захоплювались вишивкою, плетінням, складанням віршів, малюванням, писанкарством створюють шедеври (і не тільки в альбомах з гістології, чи анатомії). Найкращі роботи можна побачити на кафедрі: оформлення стін, стенди, вишивки, картини, які створили студенти-медики. Це сприяє розвитку таких цінностей і якостей як особистий і інтелектуальний розвиток, тяжіння до заasad поваги та любові до культури та традицій (3, с. 136-138).

Для вітчизняних студентів історія України знайома Клію ще аж з п'ятого класу, дехто ретельно готувався до здачі ЗНО, і в пам'яті свіжа інформація та факти. Українські студенти є носіями вітчизняної культури та традицій (свідомо, або підсвідомо). Серед них поважне місце займають і основні європейські цінності, особливо особистого благополуччя.

Щодо студентів-іноземців, то дуже часто Україна для них – Terra incognita. Визначні події, явища, особистості діячів – для них це абсолютно нова ін-

формація. Ще одна проблема для студентів-іноземців – це мова посередник. Лише одиниці вільно володіють мовою, легко розуміють про що йдеться в підручнику, чи методичній розробці. Тому щоб донести багатство української культури та історії за роки викладання зібралась ціла колекція фото, відео, аудіо матеріалів. Зокрема, коли зі студентами проводили зимові цикли свят з колядуванням, щедруванням, або свято «Колодій», або «Вечорниці» тощо робили фото. Першокурсники на знімках впізнавали своїх друзів, знайомих, викладачів. Це спонукало і самим провести подібне, а то і краще свято. Якщо в звичайному режимі роботи всі ці знахідки яскраво прикрашали лекції, то під час дистанційного навчання – стали знахідкою! (2, с. 297-301).

З ентузіазмом сприймалися домашні завдання з перегляду історичних фільмів (інколи вони є з субтитрами, або дубляжем рідною мовою студента), а потім обговорення і аналіз - де художній вимисел, а де повна відповідність історичним фактам. Українська екранізація подій Визвольної війни середини XVII ст. під проводом Б.Хмельницького, через фінансові обмеження, мала певні неточності. Костюм «Літучих гусарів» прикрашали пір'я не для краси, а під час швидкого руху верхи на конях утворювався пронизливий звук. В батальній сцені в фільмі тодішня найсильніша в світі польська кіннота по полю бою пересувались пішки. Було несподівано приємно почути аргументовану критику з уст іноземних студентів, і висновок: «Режисер двієчник, не вчив історію».

Як показало дослідження, яке було проведено Інститутом Горшеніна у співпраці з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі, сьогодні у свідомості українців досить часто домінують цінності особистого благополуччя, такі як: здоров'я, успіх, достаток, щаслива сім'я, відсутність стресів, рідше – інтелектуальний і особистісний розвиток.

На другому місці опинилися пов'язані із ними цінності патерналістського спрямування: якісні та безкоштовні освіта і медицина, гідні пенсії, соціальні виплати, забезпеченість робочими місцями, співмірні отримуваним доходам ціни, стабільність.

І в останню чергу учасники згадують цінності, які регулюють співжиття у суспільстві, умовно «європейські цінності»: верховенство права, демократія, свобода слова, чесність/прозорість, прагнення надати рівні можливості усім громадянам тощо (1).

Результати дослідження (молодіжної вікової групи) демонструють і настрої та світосприйняття наших студентів-медиків.

Саме на заняттях та різноманітних виховних заходах присвячених визначним подіям в історії та культурі України виховується повага і розуміння важливості впровадження в життя кожного українця основних європейських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут Горшеніна (2018). Українське суспільство та європейські цінності. URL: http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/JEvropeiski_cinnosti_tables_and_diagrams_MR_.pdf
2. Дистанційне викладання під час карантину «Історії України та української культури» в Одеському національному медичному університеті (2020) // Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка – Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 409 с.- С. 297-301.
3. Подкупко Т.Л. (2019). Педагогічні інновації у викладанні історії України та української культури в Одеському національному медичному університеті // Філософські обрії сьогодення. Збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції 21-22 листопада 2019 року. – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. - С. 136-138.

ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ

Олена Полянничко, Юлія Бублик

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

The article highlights the issues of the main ethical values of freelance students. The most important ethical values for students studying sports are identified. Respect is the most important value of students from different countries and different specialties.

Протягом тривалого періоду часу університети, як центри викладання та проведення досліджень залишалися європейським культурним, економічним та політичним осередком. Завдання університетів щодо поширення знань серед нових поколінь передбачає значного внеску в подальшу освіту. Університети повинні давати майбутнім поколінням освіту і виховання, поважати гармонію навколишнього середовища та самого життя.

Європейські університети прагнуть забезпечити якість результатів навчання на основі компетенцій (АНЕКА, 2013, С. 20) і поглибити розвиток навчання, в тому числі на основі компетенцій студентів. Формування компетенцій майбутніх тренерів за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт починається з першого року навчання. Ми погоджуємось з вченими з Університету Валенсії R. G. López, I. V. Peleato, V. Vázquez, які на XII Міжнародному конгресі зазначили, що навчання цінностям громадянської етики має бути обов'язком в університетах, але воно не буде життєздатним, якщо не буде прийнято безпосередньо відповідальними викладачами, які працюють зі студентами (R. G. López, I. V. Peleato, V. Vázquez, 2011). Студенти, які вивчають спортивні науки, повинні не тільки знати цінності спорту, але й нести ці цінності у суспільство. Деякі етичні цінності більш універсальні для будь-якої професії, в той час як інші більше пов'язані з професійними цінностями. У цьому сенсі різні автори зосереджують свої роботи на дослідженні того, які цінності студенти вважають найбільш важливими для свого професійного життя.

Таким чином, ми знаходимо, що повага, чесність, навчання та постійне вдосконалення, відповідальність, справедливість, лідерство, напористість у досягненні цілей (перемоги), та інше, є провідними у студентської молоді. Олімпійський девіз «Citius, Altius, Fortius!» відомий кожному у Світі закладає цінності ідеалу спортивної боротьби, а ось неофіційний девіз ігор: «Головне - не перемога, а участь» вже має інший смисл.

Одним із найважливіших завдань викладача, як вважають кубинські вчені, є спонукання студентів до придбання звички постійно вбирати в себе основні цінності, особливо в свою діяльність, виходячи з моделі професіонала, що відповідає вимогам епохи нашого суспільства (Hodelín Tablada R., Fuentes Pelier D., 2014). У дослідженнях чилійських вчених спостерігалися дивні роз-

біжності між цінностями, пріоритетними для вузу, і цінностями, пріоритетними для студентів. Достатню увагу в науковій літературі приділяють розвитку етичних принципів студентів медичних наук, напевно тому, що це довгий шлях, який триває протягом усього професійного життя спеціаліста. Так, наприклад, у 2007 році Buxarrais M.R., Mellen T. було проведено дослідження з метою розробки етичного профілю студентів іспанських університетів. У дослідженні вивчалися установки студентів, які вивчали медичні науки, в трьох основних аспектах моральної особистості: побудова себе, спільне життя і соціально-моральне відображення (M. R. Buxarrais, F. Esteban & Teodor Mellen, 2015).

Натомість в нашому дослідженні брали участь студенти (240 осіб) які вивчають спортивні науки і отримані результати досліджень дозволяють нам провести аналіз і порівняння отриманих даних з результатами іспанських колег. В цілому можна зазначити, що як українські так і іспанські студенти, не дивлячись на те, що спеціальності їх підготовки відрізнялися, але відповіді на запитання анкети сходні в наступних параметрах: студенти відзначили важливість поведінки майбутніх спеціалістів, яка передбачає допомогу іншим, щедрість або ввічливість, а також солідарність і чуйність до того, що вони називали «складними випадками». Студенти також вказали, що співчуття, вміння вислухати іншого і терпіння у відносинах вважаються важливими в студентському середовищі. Студенти також відзначили, що етичні цінності взаємопов'язані з хорошим самопочуттям і емоційним балансом людини.

Повага є найважливішою цінністю студентів з різних країн та різних спеціальностей. Як зазначається в словнику української мови: «Повага - почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чийх-небудь заслуг, високих позитивних якостей когось, чогось». В українській мові є синоніми такі як віддавати повагу, засвідчувати повагу, шанувати. Повага одної людини до іншої, до самого себе, навчання, університетського середовища, викладача до студентів і навпаки засвідчує культуру і виховання, рівень суспільного здоров'я.

Ми підтримуємо думку вчених, які вважають що робота зі студентами над етичними цінностями повинна базуватись на їх власному досвіді, що дозволить виявити найбільш значущі якості для розвитку етичних цінностей у молоді. Деякі педагоги вважають, що освіта - це процес включення цінностей в власне існування, і викладачам здається логічним працювати з цінностями, якими має оволодіти студент. Логічним є той факт, що сам педагог має бути носієм цих цінностей і відповідати критеріям професійності. Протягом усього періоду освіти студенти осмислюють суспільні цінності в ході набуття професійних компетенцій, що закладає основу їх моральності. В ході набуття університетського досвіду студенти отримують навички, які дозволять їм у майбутньому визначити свою особисту мету в житті.

Як це не парадоксально, але в деяких країнах встановлено, що чим вищі показники забезпечення населення вищою освітою, тим менша якість навчального процесу (Білецька В.В., Полянничко О.М., Комоцька О.С., 2018). Тому ми

усвідомлюємо необхідність розробки ефективної основи для академічного управління якістю, яка є не лише інституційною та національною, а й регіональною та глобальною, особливо у впровадженні етичних цінностей у формуванні компетенцій майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. ANECA. (2013) Guía de apoyo para la redacción, puesta en práctica y evaluación de los resultados del aprendizaje: ANECA; 2013 [01.03.2018]. http://www.aneca.es/content/download/12765/158329/file/learningoutcomes_v02.pdf.
2. R. G. López, I. V. Peleato, V. Vázquez (2011) Por qué es necesario trabajar la sizesión ética en la docencia? XII Congreso Internacional de Teoría de la Educación, Barcelona.<https://docplayer.es/6033350-Por-que-es-necesario-trabajar-la-dimension-etica-en-la-docencia.html>
3. Hodelín Tablada R. Fuentes Pelier D. (2014) El profesor Universitario en la formación de valores éticos. 2014. 28 (1): 115–26. <https://media.iese.edu/research/pdfs/OP-0172.pdf>
4. Maria Rosa Buxarrais, Francisco Esteban & Teodor Mellen (2015) The state of ethical learning of students in the Spanish university system: considerations for the European higher education area, Higher Education Research & Development, 34:3, 472-485, DOI: 10.1080/07294360.2014.973835
5. Білецька В.В., Полянничко О.М., Комоцька О.С. (2018) Тенденції розвитку вищої освіти в країнах Європейського Союзу, «Молодий вчений» № 4.3 (56.3) квітень, 2018 р. С.10-14. http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4.3_56.3_2018.pdf

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ В ДИСЦИПЛІНАХ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ ЯК ПРОФЕСІЙНІ ОРІЄНТИРИ

Тетяна Рогова

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

The author analyzed creative tasks from professional disciplines for students majoring in television journalism of the 3rd to 4th years of study. The necessity to deliver values-based messages while involving the students into professional activities role simulations is highlighted, thus positioning ethical code as an important part of professional behavior of future journalists.

Навчання майбутніх журналістів давно виокремилося з виключно філологічної площини. Команда гарантів освітніх програм особливий акцент робить на розробці завдань, що формують професійні компетенції, а реальні умови навчання, у тому числі в дистанційному чи змішаному форматах, вимагають не забувати про творчу складову. Паралельно звернемося до контенту, що пропонують сучасні інформаційні чи інформаційно-розважальні редакції: уже протягом 2-х років спостерігаємо за тенденцією, коли редакція програми «Сніданок з 1+1» готує святкові відеоролики – рекламно-розважальні матеріали як прев'ю до різдвяно-новорічного періоду, використовуючи гумористичний акцент святкування у великому місті (2019), або акцентуючи на камерності, домашній атмосфері свята (2020), що особливо актуально у період карантинних обмежень, викликаних Covid-19. Подібний досвід ще раз підтверджує важливість упровадження в робочі програми дисциплін спеціалізації творчих завдань для отримання навичок роботи з таким контентом та налагодження комунікації у команді. Окрім того, він вказує на те, що подібні спеціалізовані курси є крос-секторіальними.

У рамках дисципліни «Телебачення. Спеціалізація. Інформаційне телебачення», яка викладається для студентів денної форми 3 курсу освітньої програми «Журналістика» У Запорізькому національному університеті пропонується індивідуальне завдання створення римейку на різдвяно-новорічні фільми. Під час його виконання студенти самостійно обирають, яку саме з творчих ролей будуть виконувати: продюсер, режисер, автор сценарію, відеооператор, режисер монтажу, звукорежисер, при цьому багато з них також залучені у зйомках як актори. Жанрова форма обрана з урахуванням того, що римейк є не тільки популярною екранною формою переосмислення дійсності, а жанровим міксом, де на основі презентованого раніше контенту створюється схожий, але абсолютно новий авторський телевізійний продукт, як його часом називають «обробка», «переробка». На думку метамодерніста У. Еко: функція римейку: «...полягає в тому, щоб розповісти заново історію,

яка мала успіх» (Еко, 1996). В українському телевізійному досвіді зустрічаємо римейк на голлівудський фільм «Один вдома» (1990 р.) у вигляді роботи «1+1 удома. Операція “Новий рік”» («1+1», 2014 р.). Новорічний мюзикл створений разом зі студією «Квартал 95».

У рамках викладання дисципліни щороку з’являються нові переосмислення популярних кінострічок: від вже згаданого вище «Один удома» до «Різдвяної історії». Це можна пояснити «омолодженням сюжету», який на думку М. Загидулліної є особливістю римейку-модернізації «перетворенням дій сюжету в сучасну епоху автора» (Загуділлїна, 2004, с. 25). Творча група додає не лише характерних святкових елементів, зокрема засобами відеоряду (постановочні кадри з прикрашання ялинки, загортання подарунків, створення традиційних смаколиків тощо), але не забуває про студентську лінію у сюжеті – підготовка до сесії, виконання завдань, які часто накопичуються до завершення семестру. Подібне свідчить про зацікавленість, бажання виконувати дещо нестандартні роботи. Про важливість подібних форм у навчанні говорить дослідниця О. Беляк: «психологічну основу успішного засвоєння інформації становлять ... мотивація, пошук інформації, розуміння ... запам’ятовування, застосування ... та її зміст» (Беляк, 2014, с.13).

Дослідниця культурологічних питань та публіцистка М. Загидулліна додає, що римейк хоч і почав аналізуватися у літературознавстві з позиції «авторський переклад», зазнав змін у зв’язку із кризою літератури, поступово отримав нові переосмислення, але при цьому він цікавий саме тим, хто знайомий з оригіналом (Загуділлїна, 2004, с. 26). Зазначимо: усі підготовлені телевізійні студентські роботи транслюються у рік підготовки в ефірі каналу навчальної лабораторії телевізійної журналістики на YouTube, на базі якої і відбуваються лабораторні заняття.

Подібні роботи формують творче портфоліо студентів, що презентується наприкінці 4 курсу; у подальшому воно може бути використано як частина резюме для працевлаштування у ТБ-редакції. Творчий контент демонструє можливість працювати у різних професійних ролях, вагомість накоплених компетенцій, важливість знань щодо актуальної ситуації на медіаринку, необхідність акторських навичок і навіть почуття гумору. Дослідниця з Литви Анастасія Беловодська ще у 2006 році наголошувала на тому, що римейк може стати проявом пародії. Різниця між жанровими формами, на її думку, полягає у тому, що «пародія на відміну від римейку є іронічною переробкою окремого твору, аналізується з точки зору певного типу мовленнєвого акту (ігрового) і його перлокутивної функції» (Беловодська, 2006, с. 102). Примітно: у рамках дисципліни «Ведучий на телебаченні», що викладається для студентів 4 курсу денної форми освітньої програми «Журналістика» ЗНУ передбачено завдання: необхідно здійснити запис підводки, копіюючи манеру ведучих із загальноукраїнських телеканалів. Як показує досвід, завдання досить позитивно сприймається аудиторією, до його реалізації студенти підходять

творчо, не лише копіюючи манеру мовлення: темпоритм, характерні наголо-си, але усталені вербальні лексеми: «Нехай проблеми на незгоди не роблять вам в житті погоди» (М. Луценко, ведучий «Миколиної погоди», ICTV), «Я вас вітаю. Мене називають Микола Вересень» (Микола Вересень, ведучий «Табу» та «Без Табу», «1+1»), дещо змінюючи ці вирази, але не втрачаючи сенсу та характерної манери поведінки у кадрі.

Подібні завдання можна виконати навіть в умовах дистанційного навчання, з яким зіштовхнулась освітня система України та Європи у березні 2020 року. Отримати консультації, поради від викладача можна у онлайн-режимі, месенджерах. На важливості подібних завдань зауважує К. Доценко, зокрема під час кредитно-модульної системи навчання та, спираючись на думки теоретиків та практиків-освітян, вказує, що вища освіта «... стає студентськоцентричною, а її суть – у формуванні світогляду» (Доценко, 2019, с. 75).

Вважаємо, що творчі завдання у рамках викладання дисциплін спеціалізацій, зокрема, присвячених телебаченню, є важливим важелем у формуванні професійних компетенцій журналіста-універсала, ведучого, режисера, сценариста, які працюють у епоху дифузії жанрів та екранних форм. Викладачі мають постійно працювати над підбором відповідних форм, але при цьому не применшувати важливість класичних завдань (реферування статей, пошуки визначень понять), форм контролю (усне опитування, тестові питання). Це важливий аспект на шляху крокування української вищої освіти у напрямку європейських цінностей, можливість формувати широкий кругозір на основі академічних, професійних та загальнолюдських знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Эко У. (1996) Инновация и повторение. Между эстетикой модерна и пост-модерна. Минск: Красико-принт. <https://textarchive.ru/c-2015762.html>.
2. Беловодская А. (2006) Пародия в эпозу римейка. *Respectus Philologicus*. №. 21 (26). С.101–108.
3. Беляк О. М. (2014). Структурування навчальної інформації як складова підготовки студентів немовних спеціальностей. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. № 3. С. 12–15.
4. Доценко К.О. (2019). Специфіка викладання спецпредметів на факультеті журналістики ЗНУ в контексті викликів сучасного світу. *Мова. Суспільство. Журналістика*. Збірник матеріалів XXV (ювілейної) міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування та розвитку мови. Київ. С. 72–77.
5. Загидуллина М. (2004). Ремейки, или Экспансия классики. *НЛО*. № 69. <http://old.magazines.russ.ru/nlo/2004/69/za13-pr.html>.

ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Дмитро Сабадаш

*Національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський, Україна*

Stress affects teachers' relationships quality, thus influencing pupils' development. The article considers the experience of group training based on ZUBR method that consists of four blocks i.e. occupation, preferences, brand, routine. The method allows to balance the positive and negative components in teachers' personal space and to increase their stress resistance.

Сьогодення спричиняє значне поширення стресових станів у людей, що викликають у них важкі переживання, знижують працездатність, руйнують спілкування та взаємини. Несприятливі емоційні стани ведуть за собою безліч захворювань, які отримали красномовну класифікацію «хвороб стресу».

Стрес можна поділити на два різновиди – еустрес і дистрес. Еустрес здійснює на людину позитивний вплив, мобілізує її, поліпшує увагу, реакції, психічну діяльність, підвищує адаптаційні можливості організму. При дистресі фізіологічний стан організму у людини погіршується, а це викликає падіння виробничих показників, ефективності діяльності.

Дослідники відзначають, що глибинною причиною стресу є біосоціальна природа людини (Beasley, 2003, 81). Факт її включення у різноманітні і численні зв'язки з суспільством, з іншими людьми, постійне перебування під впливом соціального контролю та обмежень з боку сім'ї, керівників, законів, вимог є потенційно стресогенним чинником і переживається як тиск, пригнічення, загроза. На ці переживання накладаються часові, інформаційні та інші навантаження, що призводить частину людей зі зниженою стресостійкістю до ескапізму – прагнення втекти від соціального тиску і обмежень у формах постригу в монастир, алкоголізму, наркоманії, комп'ютерної залежності, бандитизму, самогубства тощо (Барабой, 2013, 115). Наукові дані красномовно свідчать про важливість дослідження проблеми підвищення стресостійкості особистості.

Метою публікації є висвітлення можливостей методики ЗУБР для підвищення стресостійкості педагогів закладу загальної середньої освіти.

У педагогічній діяльності стресорами слугують тривале емоційне напруження, ситуації численних перевірок, постійне відчуття нестачі часу, хронічна втома, порушення режиму праці і відпочинку, відсутність взаємодопомоги і взаєморозуміння з навколишніми тощо. Зниження стресостійкості частіше виникає в осіб, для яких властиві такі риси характеру, що посилюють нервову напругу (конфліктність, нетерпимість, невпевненість, агресивність, тривожність тощо) (Трошин, 2007).

Керівник закладу освіти, який працює у тісній співпраці з педагогами, повинен бути комунікативним лідером, майстерно володіти комунікативними навичками, вміти адаптувати їх до складних ситуацій педагогічної діяльності. Отже, управління закладом освіти може зазнавати значних випробувань, якщо стресостійкість керівника є недостатньою.

Стрес накладає відбиток на якості взаємовідносин та взаємодії педагогів, а від цього залежить загальний розвиток та успішність учнів. У педагогічних колективах, де панує розуміння, довіра, підтримка, справедливість, командна взаємодія, вчителі є стресостійкими, тобто вони більш адаптовані до підвищеного нервово-психологічного напруження своєї професії та спрямовані на досягнення загального успіху в житті. Відповідно учні будуть краще та легше засвоювати навчальний матеріал, а їх взаємини також будуть позитивними (Томчук, 2014, 167).

У своїй практичній роботі під час групового тренінгу з підвищення стресостійкості педагогів закладу освіти було використано методику ЗУБР (Стрільчик, 2007), яка утворена з чотирьох блоків: 3 – заняття, У – уподобання, Б – бренд, Р – рутина, джерело негативу, напруги. Методика дозволяє урівноважити позитивні і негативні складові в особистісному просторі педагога й таким чином досягти підвищення його стресостійкості.

За блоком «Уподобання» педагоги виконують вправи, згадуючи і називаючи свої улюблені справи, що супроводжується позитивними переживаннями. Також відбувається планування приємних подій, учасники обговорюють свої мрії та цілі. Нариклад, про море, гори, чи подорож під час відпустки, або розповідають про життєві цілі придбати авто чи нову квартиру тощо.

Під час виконання вправ типу «У» у педагогів піднімався настрій, учасники згадували приємні події свого життя, ніби повторно занурюючись у них і відключались від потоку важких думок, що дозволяло «перезавантажити мозок». Спільна робота у тренінговій групі дозволяє педагогам краще дізнатись один про одного, а також виявити спільні інтереси та знайти однодумців.

Працюючи над блоком «Бренд», у педагогів актуалізуються уявлення про свої «сильні сторони», про приклади свого успіху. Наприклад, учителі відзначали свої особливо виразні позитивні риси характеру (відповідальність, чесність, відкритість, ініціативність, комунікабельність, креативність, ерудованість, авторитетність, порядність, почуття гумору), або здатності (знання англійської мови, написання цікавих текстів, віршів, малювання, фото та відео монтаж, публічні виступи, організаторські здібності, робота з документами, технічні навички), а також досягнення і перемоги (грамоти, виставки, вчений ступінь).

Важливим є не просто усвідомлення кожним свого «бренду», своєї унікальності та неповторності, а те що це дозволяє підвищити самооцінку та значущість педагога в очах своїх колег та керівників. Інформація про сильні сторони своїх підлеглих є дуже важливою для керівника, оскільки дає можливість

ефективно розподілити ділянки роботи в тих конкретних напрямках, де педагог має вдалий досвід, наприклад, в організації дозвіллевих заходів, розробці методичних матеріалів, їх презентацій.

Те, чого педагог прагне позбутись зосереджується у блоці «Рутини». Педагоги називають і обговорюють такі негативні прояви, як: брехня, підступність, чутки, чвари, наклепи, критика, крик, біль, перевірка, контроль, публічні виступи, прибирання, готування їжі, відрядження, комп'ютер, гучні компанії.

Визнання учасниками тренінгу своєї рутини є дуже важливим етапом, що дозволяє подолати свої неприємні переживання, продуктивно поставитись до таких ситуацій, що викликають стрес.

Отже методика ЗУБР дозволяє покращити самопочуття педагогів, позбавитись негативних переживань, що є однією з умов підвищення їх стресостійкості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабой В. А., Резніков О. Г. (2013). Фізіологія, біохімія і психологія стресу : монографія. Інтерсервіс.
2. Стрильчик В. (2007). Баня для мозгов или смотри на жизнь сквозь пальцы. Бизнес партнер.
3. Томчук С.М. (2014). Особливості профілактики та корекції посттравматичних стресових станів в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. "Наука і освіта", № 11, с. 161-165.
4. Трошин В.Д. (2007). Стресс и стрессогенные расстройства: диагностика, лечение, профилактика. МИА.
5. Beasley M., Thompson T., Davidson J. (2003). Resilience in response to life stress: the effects of coping style and cognitive hardiness. *Personality and Individual Differences*. Vol. 34. № 1. P. 77–95.

ФАКТЧЕКІНГ І ВЕРИФІКАЦІЯ В МЕДІА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У КУРСІ ERASMUS+ МОДУЛЮ ЖАНА МОНЕ «EU-INDY»

Катерина Сірінюк-Долгарьова

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

Teaching fact-checking and verification of mass media information based on international fact-checking platforms (EJTA's EUfactcheck, Poynter, Politico) has been considered within the context of European media studies. The experience of teaching Erasmus+ Jean Monnet Module EU-Indy serves as a case study for assessing the most effective teaching practices.

Українська вища журналістська освіта нині переживає ґрунтовні якісні трансформації, поштовхом до яких стали масштабні європейські проєкти за програмами Еразмус+ напрямком KA2 «Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм» (DESTIN) і спільний проєкт «Академія викладачів журналістики» від Deutsche Welle Academie і ГО «Український інститут медіа та комунікації» (JTA, 2021).

У Запорізькому національному університеті, який є учасником обох згаданих проєктів DESTIN і JTA, логічним кроком реформування журналістської освіти стало викладання Європейських медійних студій, що стало можливим завдяки реалізації проєкту Еразмус+ напрямку Жана Монне «Європейські медійні стандарти і цінності незалежної журналістики в еру постправди / EU-Indy» з 2020 по 2023 роки.

«EU-Indy» (повна назва курсу – «Європейські медійні стандарти і цінності») є серед шести інноваційних курсів з європейських студій у ЗНУ. Це новітня навчальна дисципліна, яка складається з п'яти навчальних модулів і націлена на просування європейських цінностей і стандартів незалежної журналістики під час вивчення основ медіаграмотності і медіакультури в європейському суспільстві, історичних витоків і сучасних викликів європейських медіа, конфліктно-чутливої журналістики, фактчекінгу і верифікації в ЗМІ та європейського ціннісного виміру журналістики думок.

Зокрема, модуль «Фактчекінг і верифікація в медіа» зосереджує увагу студентів на детальному розгляді типів небезпечного контенту в медіа і методів його перевірки на достовірність. У ході курсу здобувачі вивчають різновиди неправдивої інформації – дезінформації, некоректної чи навмисно маніпулятивної й оманливої інформації (англ. disinformation, misinformation, malinformation), фейків, пропаганди, контрпропаганди тощо. Розглядається поняття «фейкових новин» і «фейкових медіа» (Ireton & Posetti, 2018) в контексті інформування на протигагу впливу на аудиторію. Також приділяється увага вивченню цифрових технологій у розповсюдженні дезінформації і фейків та шляхів боротьби з небезпечними видами інформації.

Модуль перш за все спрямовано на студіювання фактчекінгу як базової журналістської навички. Під час навчальних занять розглядається історія і значення фактчекінгу для якісної журналістики, приклади фактчекінгових проєктів і організацій у світі й Україні, методика і етика фактчекінгу. На практичних заняттях студенти з'ясовують, що можна перевірити за допомогою фактчекінгу, вчать відмежовувати факти від оцінних суджень, розрізняти відмінність між фактчекінгом, верифікацією і викриттям. Окрема увага приділяється вивченню досвіду фактчекінгових проєктів: європейського EUfactcheck від EJTA (EUfactcheck, 2021), Poynter, Politico, українських StopFake, «Без брехні», «По той бік новин» та інші.

Курс також націлено на опанування принципів верифікації інформації онлайн, здобуття навичок оцінки візуального контенту і новинних інтернет-джерел. Розглядаються контент генерований користувачами і соціальні мережі як комунікаційні платформи і джерела інформації, основні розслідувальні техніки верифікації контенту, етичні принципи використання інформації з онлайн-медіа.

Навчальна дисципліна «Європейські медійні стандарти і цінності» максимально орієнтована на практичну роботу. Здобувачі проходять практикум із верифікації фото і відео, визначення неправдивого і оманливого візуального постановочного контенту, аналізують профілі в соціальних мережах. Отож, в результаті проходження модулю його слухачі отримують базові навички медіаграмотності, фактчекінгу і верифікації інформації для вдумливого і відповідального споживання медіаповідомлень у засобах масової інформації і соціальних мережах.

Загалом, методологічно курс «EU-Indy» зосереджений на «мультимодальній» комбінації, що забезпечується за допомогою використання різних методів та стратегій навчання. Студенти відвідують лекції та семінари за розкладом, беруть участь у групових дискусіях та тренінгах, виконують практичні роботи на базі локальних ЗМІ ЗНУ (радіо «Юніверс» та онлайн-портал «Пороги»), беруть участь у презентаціях. Достатньо часу виділено для самостійного вивчення матеріалів курсу та навчання в дослідницьких групах. Традиційні лекції та дискусії відбуваються на семінарах з основ медіакультури та особливостей медіаконтенту в епоху постправди. У той же час модулі, присвячені конфліктно-чутливій журналістиці, правам людини, фактчекінку і верифікації інформації в ЗМІ є більш практично орієнтованими. Усі модулі розроблені таким чином, щоб стимулювати розвиток м'яких навичок (soft skills) критичного мислення, роботи в команді, саморефлексії та самооцінки, оскільки основною моделлю викладання курсу є модель «оберненої» аудиторії (flipped classroom): коли студенти опрацьовують теоретичний матеріал вдома, а в аудиторії його обговорюють.

Стратегія формативного оцінювання передбачає: (а) групові дискусії – особисто на семінарських заняттях та в режимі он-лайн на форумах і в соціаль-

них мережах і закритих групах; (b) активність в інтегрованому віртуальному навчальному середовищі на платформі Moodle та відкрито на веб-сайті проєкту. Різні стратегії оцінювання застосовуються викладачами для загальної оцінки курсу та кожного окремого модуля.

Стратегія сумативного оцінювання включає групові проєкти з генерування ідей для медіапродуктів (тексти, аудіо, відео, візуальні матеріали), які оцінюються як фінальні проєкти, без формального екзамену в кінці. Всі студенти заповнюють індивідуальні короткі письмові рефлексії після проходження дисципліни для додаткового моніторингу їх прогресу в навчанні. Слухачі курсу велику кількість робочого часу приділяють виробництву медійного продукту. Це дозволяє реалізувати принципові підходи «вчитися на практиці» та «медіаграмотність у дії» – виховання відповідальних громадян шляхом створення власного контенту.

Публікація здійснена в рамках проєкту EU-Indy «Європейські медійні стандарти і цінності незалежної журналістики в еру постправди» (номер проєкту 620745-EPP-1- 2020-1-UA-EPPJMO-MODULE), що реалізується за підтримки програми Європейського Союзу Еразмус+ за напрямом Модулі Жана Моне. Ця публікація відображає погляди лише її автора. У свою чергу програма Європейського Союзу Еразмус+ не несе відповідальності за використання цього матеріалу.

This publication is done within the project EU-Indy “European Media Standards and Values for Independent Journalism in Post-Truth Era” (project No. 620745-EPP-1-2020-1-UA- EPPJMO-MODULE) under Erasmus+ Jean Monnet Modules Action. The European Commission’s support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЛІТЕРАТУРА

1. DESTIN. (2020). Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism. <http://www.destin-project.info/en>.
2. EUfactcheck. (2021, March). EUfactcheck will continue to supply you with fact based information. <https://eufactcheck.eu>.
3. EU-Indy. (2020). Європейські медійні стандарти і цінності незалежної журналістики в еру постправди. <http://eu-indy.znu.edu.ua>.
4. JTA. (2021). Академія викладачів журналістики. <https://www.jta.com.ua>.
5. Ireton, C. & Posetti, J. (Eds.). (2018). Journalism, 'Fake News' & Disinformation. Handbook for Journalism Education and Training. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>.

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ГІМНАЗІЇ

Олеся Слижук

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

The article reveals the problems of formation of inward marks of the young generation in the process of school literature education. The humanistic worldview of teenagers is formed on the system of values inherent. They are most revealed in realistic and psychological prose and patriotic poetry by modern writers.

Розвиток сучасної гуманітаристики відбувається швидкими темпами, але не завжди у полі її досліджень перебувають інтереси представників молодого покоління українців – школярів. Проблема ця зумовлена системою цінностей, які є актуальними для них, але не враховані у змісті шкільної програми. Заповнити цю нішу може вивчення сучасної української літератури, адже на думку Ганни Токмань, завдання вивчення української літератури в школі - це «не тільки вміння сприймати і розуміти художній текст, набути на уроках, а й літературні та наукові знання і аксіологічні основи поведінки, завдяки яким молода людина духовно збагатиться, усвідомить українську самоідентифікацію (в розумінні етнічної і/або політичної нації), морально підготується до ситуацій екзистенційного вибору, що будуть на її життєвій дорозі. Учень повинен познайомитися з постатями видатних українських письменників (у марселівському сенсі поняття зустріч), особистісно сприйняти й осмислити низку художніх творів, зрозуміти і відчувати красу мистецтва слова, досягнути сутності духовних цінностей, закладених в основу прочитаних текстів» (Токмань, 2017, с. 2). Основою формування гуманістичного світогляду особистості, яка дорослішає, є загальнолюдські духовні цінності, їх усвідомлення й прагнення до самовдосконалення.

Сучасні вчені неоднозначно трактують побутування гуманістичного світогляду. Існування різних поглядів на цей феномен зумовлене зміною ціннісних орієнтирів, які нині спостерігаються в соціумі. Так, Д. Купер (Cooper, 1999) говорить про науковість сучасного гуманізму, а А. Нільсон (Nilsson, 2014) стверджує, що світоглядні уявлення людини нині структуровані на основі полярності між гуманізмом, який прославляє людство, зображуючи людей та їхній досвід як внутрішньо цінні, та нормативізм, який зображує людей такими, що здатні реалізувати себе та досягти цінності лише стосовно зовнішніх норм та ідеалів. Концепція Г. Балла полягає у тому, що «зусилля, які мають на меті сприяти гуманізації суспільних відносин, повинні бути спрямовані передусім на сферу освіти й виховання підростаючого покоління – і заради покращен-

ня теперішньої та майбутньої долі представників цього покоління, і з огляду на те, що освіті притаманна, поряд з відтворювальною, і перетворювальна функція – освіта покликана бути могутнім важелем трансформації суспільства» (Балл, 2008, с. 11). Це уявлення реалізується у виховній гуманістичній парадигмі, яка, на думку І. Беха, має перевагу над усіма іншими підходами до виховного процесу в тому, що «лише вона робить предметом осмислення світоглядну функцію певної духовної цінності й залучає цю функцію до сфери виховних завдань педагога» (Бех, 2018, с. 44). Підтримуємо судження цього вченого: «Збереження складників духовного процесу надзвичайно важливе з огляду на те, що високосмислових цінностей неможливо навчитися у попереднього покоління (на відміну від знання). Кожне покоління повинно починатися у своїй любові, щирості, відданості, милосерді тощо» (Бех, 2018, с. 44). Відповідно, ці почуття найкраще осмислюються молодим поколінням на прикладах з художніх творів, у яких відображене сьогодення.

Особистості підлітків притаманний інтерес до читання художніх творів, у героях яких вони впізнають себе у вирі повсякденних проблем і випробувань. Відтак актуальними для них творами є ті, в яких постають ситуації морального становлення, розкриті сучасні підліткові теми: булінг, перше кохання, взаємини з ровесниками й старшим поколінням тощо.

Приміром, уявлення школярів про цінність Батьківщини, рідного дому, сім'ї розвиваються під час ознайомлення з поезією Галини Кирпи, Тетяни Майданович, Ірини Небеленчук, Любові Якимчук, Сергія Жадана та ін.

Толерантності у взаєминах з однолітками, милосердя, щирості й відданості тій справі, яку робиш для інших людей, підлітки вчать у героїв художньої прози Галини Малик, Лесі Ворониної, Олександра Гавроша, Сергія Гридіна, Андрія Бачинського, Марини Павленко, Марії Морозенко, Зірки Мензатюк та ін. Приваблюють юних читачів у цих творах не лише образи протагоністів, але й цікаві сюжети, насичені фантастичними пригодами, наближеність у часі, актуальність тем і проблем, порушених у цих творах.

Формування гуманістичного світогляду, тобто уявлення про людину як найвищу цінність, її свободу, рівність, толерантність і справедливість у взаєминах з іншими людьми відбувається переважно у процесі читання й інтерпретації патріотичної поезії й реалістично-психологічної прози сучасних українських письменників. Це зумовлено зміною функцій літератури для дітей та юнацтва в сучасному соціумі.

Естетична функція літератури для підлітків є найголовнішою саме для літератури художньої. Вона визначає її суть, дозволяє аналізувати літературні твори як мистецькі явища, що мають не тільки цікавий, пізнавальний зміст, але й високохудожню форму.

Хоча дехто з науковців, письменників і заперечує важливість морально-етичної функції, притаманної художнім творам для підлітків, але вона, на нашу думку, розкривається в їх ідейному змісті, підтексті. Недарма говорять

про «прихований дидактизм», «педагогічну наснаженість» дитячої та юнацької літератури. У художніх творах юні читачі відшуковують приклади взаємин між людьми, засуджують негативні вчинки, співпереживають улюбленим героям. Усе це сприяє їхньому вихованню, формуванню типу поведінки в соціумі.

Комунікативна функція художнього твору для дітей та юнацтва розкривається відповідно до вікових особливостей читачів, доступності їхньому сприйняттю й розумінню. Через «екзистенційний діалог» (Токмань, 2017) з автором художнього твору підлітки формують власне уявлення про твір, співвідносять зображене в ньому з власним життєвим досвідом, вчать критично оцінювати вчинки літературних персонажів, дискутувати, відстоювати свою думку щодо прочитаного.

Отже, через реалізацію специфічних функцій у шкільній літературній освіті сучасна українська література для дітей та юнацтва має потенційні можливості для розвитку нового гуманістичного світогляду молодого покоління, сприяє їхньому духовному становленню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл, Г. О. (2008). Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах): вид. друге, допов. Житомир: Волинь.
2. Бех, І. Д. (2018) Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Чернівці: Букрек.
3. Токмань, Г. Л. (2017) Українська літературна освіта: з погляду вічності й у контексті сьогодення. Дивослово, №3. С.2-6.
4. Cooper, D. (1999). Humanism and the Scientific Worldview. *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*, (93), 1-17. Retrieved March 23, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/41802111>
5. Nilsson, A. (2014). Humanistic and normativistic worldviews: Distinct and hierarchically structured. *Personality and Individual Differences*, 64, 135–140. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.02.037>

ВПЛИВ РІЗНОВІКОВИХ ВЗАЄМИН НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Ольга Столяренко

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

In the article, various approaches of Ukrainian and foreign psychologists to the role of mixed-age groups interaction in the child's personality development are analyzed. The research proves that mixed-age interaction, with its natural role diversification, is an effective tool for communicating values-based messages and thus for building up the child's values system.

У «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» зазначено, що для особистісного становлення у дитячому віці особливого значення набувають міжособистісні взаємини, які є найважливішим фактором перетворення новонародженого індивіда у повноцінного представника людського роду, в соціальну істоту. Позитивний досвід ряду європейських психологів і педагогів доводить, що найскладніші виховні завдання успішно вирішуються саме у різновіковому об'єднанні, коли діти вчатьсЯ з повагою ставитися до старших і турбуватися про молодших. Навички різновікової взаємодії є важливим надбанням у процесі соціалізації особистості. У різновіковому спілкуванні дитина виконує різні соціальні ролі: то молодшого, то старшого товариша, то рівного з однолітком партнера. Вона має змогу вибрати власну лінію поведінки в різних життєвих ситуаціях. Спілкування дітей в різновікових об'єднаннях зорієнтоване не на віковий потенціал особистості, а на її соціальний досвід і може здійснюватися як «на рівних» (при цьому паспортний вік може не мати принципового значення), так, і у взаємодії, коли суб'єкти усвідомлюють свою позицію «старшого» і «молодшого» партнера.

Обґрунтування виховної ролі взаємин дітей різного віку, їх значення та вплив на розвиток позитивних сторін особистості вихованців знаходимо у працях видатних вітчизняних педагогів минулого К. Д. Ушинського, Є. І. Тіхєєвої, А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. Цінність спільної діяльності у різновікових об'єднаннях дітей підкреслюють у своїх працях також і сучасні вітчизняні вчені Г. Л. Коберник [5], І.П. Печенко [9].

Проблема психології різновікових контактів і їхньої внутрішньої детермінації знаходиться також в колі уваги зарубіжних психологів, хоча більшою мірою ними вивчається питання взаємодії між сиблінгами (Р. Мей, Л. Хьелл і Д. Зіглер, Р. Річардсон).

В. У. Кузьменко [8] вважає, що прихід дитини в різновікову групу дошкільного навчального закладу істотно змінює соціальну ситуацію її розвитку, яка до цього часу, в основному, визначалася зв'язками в системі спілкування «дити-

на-дорослий» та «дитина – одноліток». Тепер ці зв'язки доповнюються спілкуванням у системі «дитина – дитина іншого віку».

Для осмислення особливостей різновікових взаємин дітей дошкільного віку вагомими є праці С. М. Гаврилюк [2], Н. Т. Дідик [3], В. У. Кузьменко [8], І. П. Печенко [9], в яких визначені моделі та мотиви взаємодії старших і молодих дошкільників. За визначенням І. П. Печенко [9], спілкування дітей різного віку є корисним не лише для «молодших», але і для «старших» дітей. Дослідженню впливу старших дошкільників на розвиток особистості молодших дітей присвячені роботи С. М. Гаврилюк [2]. Автор підкреслює, що позитивні якості та звички старших дошкільників особливо яскраво виявляються у спілкуванні з дітьми, молодшими за віком. У дослідженнях Н. Т. Дідик [3] показано, що різновіковий колектив сприяє розвитку різноманітних зв'язків між молодшими та старшими дітьми, встановленню взаємин взаємодопомоги, відповідальності, зацікавленості в успіхах і результатах колективних справ. В. У. Кузьменко [8] стверджує, що різновікове спілкування є специфічною комунікативною діяльністю, що має свою мету, засоби та результати й виконує предметно-перетворювальну функцію в сфері суб'єкт-суб'єктних взаємин.

Проблема психології різновікових взаємин є предметом уваги також і зарубіжних психологів. Позицію молодших і старших дітей у родині, їх претензії на виняткову прихильність з боку батьків вивчали Л. Берк, Д. Мак-Клеланд, Д. Зіглер, Р. Уолтерс, Л. Хьелл. Виявлено, що у поглядах психологів існують певні розбіжності щодо визначення оптимальної вікової різниці між дітьми для формування позитивних взаємин. Так за даними К. Кволс [10, с. 24], чотирьохрічна дитина з появою братика чи сестрички ще не може бути помічником батькам, доглядаючи за маленьким, а у віці семи-восьми років вона досить добре допомагає доглядати за двохрічною дитиною. Л. Берк доводить, що оптимальна вікова різниця між дітьми повинна бути не більшою, ніж три роки. Така різниця у віці сприяє їх продуктивній взаємодії і позитивному впливу один на одного.

Висновки. Спілкування дошкільників різного віку можливе за умов організації цікавої і змістовної діяльності з урахуванням вікових особливостей та індивідуальних інтересів кожної дитини. При спілкуванні молодших дітей зі старшими створюються сприятливі умови для розвитку мовної активності молодших дітей. Досягнутий рівень розвитку інтелектуальних і вольових якостей старших дошкільників є «зоною найближчого розвитку» для молодших дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. 2014. Молодший школяр у виховному просторі міжособистісних взаємин // Початкова школа. 2014. № 6. С. 1-4.
2. Гаврилюк С. М. 2004. Педагогічна ефективність театралізованої діяльності дітей різного віку в навчально-виховному комплексі «школа – дошкільний

навчальний заклад" /С.М. Гаврилюк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: [наук.зб. / УДПУ ім. П. Тичини]. Київ : Наук. світ, 2004. Вип. 9. С. 202-208.

3. Дідик Н. Т. 2012. Соціалізація особистості як результат соціально – педагогічної роботи з дітьми // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. УДПУ ім. П. Тичини. 2012. Вип. 8. С. 176-179.

4. Дуткевич Т. В. 2016. Дитяча психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2016. 424 с.

5. Коберник Г. Л. 2003. Формування соціально-комунікативної активності учнів сільської початкової школи як соціалізація особистості /Г.Л. Коберник // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: [наук. зб. /УДПУ ім. П. Тичини]. Київ : Наук. світ, 2003. Вип. 5. С. 91-107.

6. Коробко С. 2015. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. Київ : Літера ЛТД, 2015. 426 с.

7. Костюк Г. С. 2009. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. Київ : Вища школа, 2009. 280 с.

8. Кузьменко В. У. 1982. За віком і за інтересами (комплектування різновікових груп)/ В.У. Кузьменко //Дошкільне виховання. 1982. № 7. С. 19-20.

9. Печенко І. П. 2004. Різновікова взаємодія вихованців комплексу "школа – дошкільний навчальний заклад" як чинник соціалізації /І.П. Печенко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: [Наук. зб./ УДПУ ім. П. Тичини]. Київ : Науковий світ, 2004. Вип. 9. С. 193-197.

10. Психологічний словник / За ред. А. В. Петровського, М. Г. Ярошевського. Київ : Магістр-S, 2010. 432 с.

11. Савчин М. В. 2011. Вікова психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 368 с.

12. Семиченко В. А. 2012. Психологія педагогічної діяльності. Київ : Вища школа, 2012. 295 с.

НЮКЛЕАРНА ЛІТЕРАТУРА У КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ «ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ»

Інна Сухенко

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Дніпро, Україна*

The presentation highlights the singularity of nuclear fiction - a fictional reconsideration of nuclear-related events – within the multidisciplinary agenda of energy humanities with a focus on studying energy as a social and cultural value of the energy-dependent society. Such vision on energy is regarded as a societal response to ‘clean energy’ initiatives, declared by «European Council’s Strategic Agenda for 2019-2024» and «The European Green Deal».

Одним з вагомих пріоритетів європейської спільноти, визначених Стратегією розвитку ЄС на 2019-2024 (European Council’s Strategic Agenda for 2019-2024, 2018) є захист навколишнього середовища, підтримка біорізноманіття, зниження ризиків для здоров’я людини, пов’язаних зі зміною клімату та екологічною ситуацією. (6 Commission priorities for 2019-24, 2018). Оголошений у грудні 2019 року як відповідь на ці екологічні виклики сучасного суспільства, «Європейський зелений курс» (The European Green Deal, 2019) є новою стратегією, яка має на меті зробити Європу першим у світі кліматично нейтральним континентом, зокрема, за допомогою розробки екологічно чистих джерел енергії та зелених технологій, що у свою чергу є кроком до перетворення ЄС на процвітаюче суспільство сталого розвитку з та конкурентоспроможною економікою, без викиду парникових газів та ефективним використання природних ресурсів. (The European Green Deal, 2019). «Європейський зелений курс» є невід’ємною частиною Стратегії Європейської Комісії (Political Guidelines of President Elect Ursula von der Leyen, 2019) щодо реалізації Порядку денного ООН до 2030 року (United Nation’s 2030 Agenda) та цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals, 2015).

Однією з таких цілей сталого розвитку є ціль «Доступна та чиста енергія», яка передбачає забезпечення доступу всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії. (Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015, 23) Атомна енергія, як одна з ключових складників концепції чистої енергії (Nuclear Power and Sustainable Development, 2017, 6), розглядається у якості альтернативного джерела енергії задля досягнення високих стандартів життя та здоров’я, задля зменшення викидів парникових газів та боротьби зі зміною клімату та наслідків у контексті стратегії розвитку стійкої індустріалізації та технологічно стійкої економіки. (Глобальні цілі сталого розвитку, 2015). План дій імплементації

«Європейського зеленого курсу» на шляху до кліматично зрівноваженого майбутнього з інфраструктурою чистих джерел енергії передбачає своїм пріоритетом менеджмент знань в енергетичній сфері, доступ до інформації щодо джерел та технологій енергетичних ресурсів, встановлення системи комунікації в енергетичній сфері (The Action Plan: for nature, people and the economy, 2017, 21) з метою створення сприятливих умов для переосмислення енергії як соціокультурної цінності енергетично залежного суспільства. Така сучасна енергетична залежність суспільства уможливорює розробку нових концепцій, нового термінологічного апарату та нових підходів, які пропонують переосмислити концепт енергії та енергетичних джерел в рамках соціокультурних дослідження проблем довкілля, екології та кліматичної ситуації.

Така візія енергії як соціокультурної цінності призвела до формування енергетичної гуманітаристики (energy humanities) (Szeman, Boyer, 2017, 10) як крос-дисциплінарної сфери дослідження, зосередженої на інструментах формування наших цінностей, переконань, пріоритетів та поведінки за допомогою соціальних, економічних, політичних та культурних практик енергозалежного суспільства. Аргументуючи, що сьгоднішні енергетичні та екологічні виклики є проблемами етики, уяви, переконань та пріоритетів, енергетична гуманітаристика апелює до гуманістичних вимірів енергії та енергетичних джерел у аспекті формування сучасної парадигми цінностей та переосмислення поточних енергетичних залежностей на шляху до сталого майбутнього. На думку І. Земана, саме художня література з її фокусуванням на природі людського інтелекту і досягненнях прогресу – «easy access to energy plays a secondary role in history by comparison with human intellect and the adventure of progress» (Szeman, 2011, 324) є одним з факторів формування сучасного наративу про енергію – «literature participates in it just as surely as every other social narrative in the contemporary era» (Szeman, 2011, 324), якому ми і зобов'язані нашим сучасним уявленням про необмеженість енергетичних ресурсів, нівелювання ролі енергії та енергетичних ресурсів у формування системи цінностей, ігноруванню залежності періодизації історії літератури, літературних форм та стилей від енергетичної історії людства та формуванню постапокаліптичних сценаріїв майбутнього.

Художнє осмислення Чорнобиля – аварії на Чорнобильській АЕС (26 квітня 1986 року) та її наслідків – в художніх творах післячорнобильської доби стало вагомим внеском у формування сучасної візії ядерної енергії та фактором трансформацій нуклеарного дискурсу, який, за визначенням Т. Гундорової, характеризувався апеляцією «не до реальності, а до літератури, та є текстуальною фігурою». (Гундорова, 2005, 13) Проте саме художнє осмислення Чорнобиля у літературних практиках українських і зарубіжних письменників апелює не лише до очевидного розуміння економічних, політичних, екологічних наслідків трагедії та зображенням соціальних проблем регіону, який постраждав від ядерної катастрофи, а й акцентує трансформацію парадигми

цінностей людини та суспільства у наслідку вибуху на АЕС з подальшим формуванням культури зони відчуження як компоненту глобальної нуклеарної культури. Залучення фактологічної складової та введення реалій нуклеарної аварії до художньої площини твору формує інформаційний компонент художнього осмислення нуклеарної події та окреслює проблеми взаємодії фактологічного та фікціонального, де фактологічна складова використовується авторами як референція художнього осмислення зображуваних подій до реальних подій нуклеарної історії. Такий спосіб введення фактажу (реальних локацій, дат, імен, організацій) у художній твір не лише створює емоційне та когнітивне обрамлення сюжету художнього твору, але й нівелює межу між фактологічним та фікціональним компонентами художнього твору, або, за визначенням Т. Гундорової, позначає «входження віртуальності в реальний світ». (Гундорова, 2012, 384) Залучення просторово-темпоральних даних про катастрофу на ЧАЕС та її наслідки, поширення фундаментальних знань про атомні технології, їх переваги та виклики, інформування про культури ризиків як компоненту художнього осмислення нуклеарної події стають не лише сукупністю архівних нуклеарної історії людства, а і інструментом формування нуклеарної грамотності читача.

Художнє осмислення фактологічної складової нуклеарної літератури про нуклеарну подію, її наслідки та подальше функціонування зони відчуження уможливорює простеження трансформацій парадигми цінностей енергетично-залежного суспільства на тлі геополітичних, технологічних, екологічних та соціокультурних пріоритетів на різних рівнях та розглядається як крок до подальшого перечитування енергетичної історії людства у контексті сучасних міждисциплінарних досліджень енергетичної гуманістики на шляху до формування суспільства сталого розвитку як пріоритету європейської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. 6 Commission priorities for 2019-24. (2018). https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en
2. European Council's Strategic Agenda for 2019-2024. (2018). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf
3. Nuclear Power and Sustainable Development. (2017). <https://www.iaea.org/sites/default/files/np-sustainable-development.pdf>
4. Political Guidelines of President elect Ursula von der Leyen: Political guidelines for the next Commission (2019-2024). A Union That Strives for More: My Agenda for Europe. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en
5. Sustainable Development Goals. (2015). <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
6. Szeman, I., Boyer, D. (2017). Introduction. Energy Humanities: An Anthology. Ed. I. Szeman, D. Boyer. JHU Press. P. 10-21.

7. Szeman, I. Literature and Energy Futures. (2011). PMLA. 2011. № 126 (2). P. 232-235. https://www.academia.edu/2096557/Literature_and_Energy_Futures
8. The Action Plan: for Nature, People and the Economy. (2017). EU. 40 p. https://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/brochures/Action_plan_brochure_en.pdf
9. The European Green Deal. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>
10. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. (2015). <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
11. Глобальні цілі сталого розвитку. (2015). <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals/goal-7-affordable-and-clean-energy.html>
12. Гундорова, Т. (2005). Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ: Критика. 258 с.
13. Гундорова, Т. (2012). Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: есеї. Київ, Грані-Т. 548 с.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПОЛІТЕЙНМЕНТУ В ТЕЛЕЕФІРІ «ПРЯМОГО»

Алла Тернова

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Politainment as a genre of political television has both and negative influence on viewers' values. This is especially true for younger audience, which doesn't understand the communicative tools of entertainment. This can lead to an imbalance of representation of political events and their social influence on the Ukrainians

Розважальний формат телевізійного мовлення в українському медійному просторі розвивається за своїми законами. «Ефірний продукт державних та комерційних інформаційних каналів співпадає за деякими критеріями жанрової типології, проте відрізняється особливостями жанрової дифузії та жанрових інновацій» (Цімох, 2019, с. 141). Серед нових жанрів телевізійного продукту є політейнмент. Він, як політико-розважальна технологія, спочатку «почав застосовуватися в електоральній практиці США. <...> Основним тут була передвиборна програма кандидата, що піддається обговоренню в ході передвиборної дискусії. Політейнмент припускає подання кандидатів у різних ток-шоу, залучення для просування поп-зірок, пріоритет табloidних видань тощо. Надзвичайно важливим для цієї технології є використання змагання та ігрового моменту» (Денисовець, Вощенко, 2017, с. 217). Натомість І. Вільчинська вважає політейнмент гібридною формою медіапродукту, яка поєднує функції політичної просвіти, елементи гри та розважальності, і спрямована на «полегшення формату та стилю подання інформ.-політ. матеріалу в образній, доступній і зрозумілій для пересічного глядача формі, найбільш наближеній до реального життя» (Вільчинська, 2015, с. 289). За допомогою політейнменту можна було «підсилити ефект повідомлення, зацікавити та тримати увагу, але важливо зберігати баланс і не перебільшувати з експресивними засобами» (Шкроботько, 2019, с. 289). Вивчаючи «американізацію політичної комунікації у ФРН, А. Литвиненко зазначає, що «ця технологія задовольняє потребу аудиторії в розвагах та інформуванні завдяки емоційності, ілюзії глибокої обізнаності в політичних процесах. Також вона «може задовольняти не прямий запит політичних сил сприяти передвиборчій стратегії» (Литвиненко, 2015, с. 49).

В українському телевізійному просторі «історія» політейнменту розпочалася 2016р. із трансляції програми «#@)2?50» («Грати, песик, дужка, гривня, знак питання, долар, нуль» – прим. автора) на телеканалі «UA: Перший». Програму вважають «найяскравішим прикладом програми-політейнмент в Україні» (Шкроботько, 2019, с. 287). Вчений М. Закіров зазначає, що розважальний

формат «транслявання політичної інформації, звернення до емоцій, розпорошення уваги електорату на витівки шоуменів від політики заважає критичному мисленню і відволікає від виявлення істинних намірів конкретних державних діячів, політиків і політичних партій» (Закіров, 2020). Тож, «Новий спосіб “зчитування світу” формує одночасно і нову естетику повсякденності» (Закревська, 2009, с. 11).

Розглянемо кілька програм-політейнменту на Прямому каналі, які на сьогодні мають досить високі реєтинги, є популярними серед глядацької аудиторії. У вересні 2019р. на каналі дебютувала програма «Владахохотала». Ведучим цього проєкту-політейнменту є Юрій Петрушевський. Програма побудована на основі гумористично-сатиричної гарячої двадцятки авторського «хіт-параду зашкварів». Щоп’ятниці, зібрані ведучим «знахідки» в українській політиці й попередньо представлені у щоденній рубриці Прямого каналу «Гаряча тема», демонструються українському глядачеві. Хронометраж цих «зашкварів» – в межах п’яти хвилин. Щотижня Юрій Петрушевський не тільки інформує глядачів про колосальні «провали», невдачі чи «програші» представників політичної еліти, а й намагається «розгадати» причиново-наслідковий зв’язок таких випадків. Складна політична ситуація в країні впливає на всі сфери життєдіяльності, то ж гумор і сатира (як головний інструментарій телевізійних програм-політейнмент) лише сприяють легшому сприйняттю цих матеріалів аудиторією. У 2019р. на Прямому каналі також «стартував» проєкт-політейнмент під назвою «П’ята колонка». Це вечірня інформаційно-аналітична телепрограма, її автором і ведучою є Христина Чернега (вона ж веде випуск новин – «Репортер»). Ця майже 30-хв. програма має всі найбільш характерні ознаки програми-політейнменту: «полемічність, деідеологізація, персоніфікованість, гумор тощо. Основні вимоги, які висуваються до політейнменту, передбачають харизматичність ведучого і учасників, емоційний зміст інформації та форм її подання, інтертекстуальність і под.» (Вільчинська, 2015, с. 290).

Отже, політейнмент як жанр аудіовізуальних матеріалів на телебаченні стає новим видом екранного політичного «спілкування». Воно може призвести до зниження рівня культури, патріотизму, аполітичності українців та сприяти політичному цинізму й формуванню майданчиків для задоволення власних амбіцій та інтересів певних політичних еліт країни. Водночас, і тут важко не погодитися із М. Закіровим, що «політейнмент може слугувати і цілком конструктивним цілям» <...>. Залучення в політичні процеси молоді відкриває для неї «нові можливості суспільної комунікації, що у сукупності із розвитком загальної медіаграмотності громадян здатне перетворитися на ефективний інструмент оновлення політичних еліт» (Закіров, 2020). Адже панівна більшість молоді є освіченою, спроможною критично мислити, натомість, сучасні технології й прийоми створення аудіовізуального контенту – лише сприяють їх активізації в усіх сферах життєдіяльності України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчинська, І. (2015). Політейнмент. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори). Енциклопедичний словник-довідник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2015. С. 289–290.
2. Денисовець, В., Вощенко, В. (2017). Соціально-комунікативний інструментарій відображення повсякденності. Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка : зб. наук. праць. Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. Вип. 1. С. 212-220.
3. Закіров, М. (2020). Політейнмент у структурі політичних комунікацій. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5000:politejment-u-strukturi-politichnikh-komunikatsij&catid=78&Itemid=412.
4. Зражевська, Н. (2009). Мас-медіа і технологія «повсякденна». Актуальні питання масової комунікації : щорічний науковий журнал. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/apmk/apmk_2009_10.pdf.
5. Литвиненко, А. (2014). Медиакратия в ФРГ: американизация политической коммуникации. Власть, 2014. Т. 22. № 7. С. 48–55.
6. Шкроботько, Н. (2019). Політейнмент у новинах, оглядах та розслідуваннях на українському телебаченні. Молода наука : зб. наук. пр. студ., аспірантів і молодих вчених : у 5 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. Т. 2. С. 287–289.
7. Цімох, Н. (2019). Трансформація жанрів телебачення України : дис... к. мистецтвознавства; спец. : 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київський нац. університет культури і мистецтв Міністерства культури України. Київ, 2019. 216 с.

ВИХОВАННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЯХ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Вікторія Ушмарова

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна*

The report from the scientific and pedagogical standpoint highlights a range of issues related to the education of students of the new Ukrainian school on European values, reveals the content of value-oriented education, the requirements for the educational process based on values.

Сучасні дослідження свідчать, що сьогодні провідною тенденцією виховання є формування системи ціннісних ставлень особистості до соціального і природного довкілля та самої себе. Як зазначено у Концепції «Нова українська школа», найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей. Нова українська школа має формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством [2, с. 19].

Згідно з Концепцією «Нова українська школа», пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [2, с. 19]. Основним педагогічним засобом реалізації цілей виховання є зміст виховання.

Тривалий час зміст виховання розглядався як знання про те, «що таке добре, а що таке погано», правила, які схвалюються суспільством, «правильні» способи поведінки і діяльності. Такий підхід ефективний у суспільстві, що повільно розвивається, яке також називають традиційним суспільством. Але в сучасному світі, для якого характерна швидка зміна всіх суспільних відносин, їх складна і динамічна структура, стало неможливо визначити зміст, як досвід емоційно-ціннісних відносин, що схвалюються суспільством [7]. Сучасний зміст виховання в Україні — це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе.

Цінності – один із універсальних, поряд з ідеалами і нормами, компонентів людського буття. «Світ людини – це світ цінностей, який постійно оновлюється в процесі розвитку... Цінності для буття людини мають засадничий харак-

тер. Вони стверджують універсальність людини, тобто її здатність виходити за межі свого одиничного, окремого існування як природного, так і соціального... Людина і суспільство не можуть існувати без цінностей», – зазначає В. Кремень [4].

Загальне поняття «цінність» було уведене до наукового обігу німецьким філософом Р. Г. Лотце у XIX ст. Одна із дефініцій цінностей є такою: цінності – це ієрархічно розташовані значення, що впорядковують для людини Всесвіт, довкілля, соціальні відносини, речі тощо [8, с. 110].

Аналіз основних концепцій визначення цінностей [1, 3, 5, 6] дозволяє стверджувати, що даний феномен є багатоаспектним. Поняття «цінність» характеризується різними формами існування, та найчастіше розкривається через відображення у соціальній реальності сфери належного, значущого, необхідного та корисного. Вчені пов'язують його зі сферою мотивів і потреб особистості та підкреслюють необхідність зваженого ставлення до нього. І. Бех зазначає, що принцип ціннісної орієнтації є ключовим принципом виховання, реалізація якого передбачає залучення дітей до взаємодії з навколишнім світом і сприяння формуванню ціннісних ставлень до цього світу з позицій сучасної культури [1].

Внутрішні (національна самоідентифікація), і зовнішні (криза національної ідеології, конфлікт цінностей тоталітарного та демократичного спрямування) виклики є умовою активізації зусиль з виховання духовності української молоді, формування у неї стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства в цілому. Те, чим керується окрема особистість у своїй поведінці, діях, висвітлює її глибинну сутність [4, с. 4-5].

Систему сучасних цінностей утворюють п'ять груп цінностей: фундаментальні (життя, людина, добро, природа, суспільство, щастя, справедливість, свобода, рівність, гуманізм, праця, знання, краса), національні (національна ідея, рідна мова, народні свята, традиції й звичаї, фольклор, національні символи), громадянські (демократичні права й обов'язки, толерантність, релігійна терпимість, повага до культурних і національних традицій інших народів), сімейні (любов, повага, вірність, взаємодопомога, взаємопідтримка, взаємопідкупання, гармонія взаємостосунків, довіра, шанування предків), особисті (повноцінна життєва самореалізація себе як особистості, освіченість, морально-вольові якості, здоров'я).

На відміну від отримання знань певна цінність може успішно закріплюватися у людській свідомості лише наскрізно, через культивування цінностей в освітньому середовищі закладу, настанови й особистий приклад педагога, власне переживання учнем. Задля гармонійного розвитку учня необхідно, щоб партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різно-

маніття, турбота, чесність, довіра), соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність) та особистісно зорієнтованих цінностей (самореалізація, лідерство, свобода), які і складають основу європейських цінностей [9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех, І. Д. (2017). Цінність як геном духовного універсалу особистості. *Методист*, 2 (62), 58–62.
2. Концепція «Нова українська школа». (2016). Website. <https://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konceptciya.html>.
3. Кремень В. В. (2008). Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ; Педагогічна думка, 424 с.
4. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. (2018). Київ, 40 с. Website. <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>.
5. Ткачова Н. О. (2006). Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Харків : Каравела, 301 с.
6. Хомич Л. О. (2014). Аксіологічні основи змісту навчання і виховання майбутніх вчителів. *Вища освіта України*. Київ–Кіровоград, Т. 1, № 3, 89–93.
7. Ушмарова В. В. (2019). Підготовка майбутніх учителів початкових класів до виховання на цінностях: від теорії до практики. *Практична філософія і Нова українська школа*. Київ: НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, 92-96.
8. Ушмарова В. В., Єсьман І. В. (2020). Виховання фундаментальних цінностей академічної доброчесності у молодших школярів Нової української школи. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції*. Суми, 110-112.
9. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf>.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сніжана Федорович

Львівський національний університет імені Івана Франка

У тезах осмислено основні засади та поняття цінностей Європейського Союзу на основі основних договорів та угод. Проаналізовано поняття цінності у культурному та політично-соціальному контексті. Визначено перспективи розвитку та імплементації цих цілей для досягнення суспільного добробуту та стабільності держав-учасників ЄС.

Для початку, варто охарактеризувати необхідні дефініції. Цінність - це неоднозначне філософське поняття, що насамперед асоціюється із схвалюванням уявлення більшості людей щодо певного явища. Варто зазначити, що розвиток суспільства напряму залежить від фактору оцінки його цінностей. Тоталітарні режими, як можна охарактеризувати на прикладі колишнього СРСР, значно обмежують права і свободи громадян, ставлячи під сумнів такі фундаментальні поняття, як свобода слова чи думки. Це безумовно стало причиною загибелі багатьох людей, які не згоджувались із комуністичною ідеологією. Відсутність цінностей, таких як свобода особистого життя, віросповідання та рівність - провадить до уповільнення розвитку суспільства та кожної особистості зокрема. На противагу цьому, демократичні держави сприяють розвитку людей, саме завдяки цінностям: наданню їм рівних прав, свобод та можливостей.

Європейський союз - це не лише політико-економічне утворення, а також у ціннісно-культурне угруповання. Зараз сюди входить 27 країн, в яких встановлені принципи демократичного устрою. Усі цілі та цінності є задекларовані у відповідних правових документах ЄС, зокрема "Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу", "Європейській конвенції прав людини", "Європейській соціальній хартії", Лісабонські угоді тощо.

Ще від утворення та підписання Маастрихтського договору було офіційно задекларовано цінності Європейського союзу. На думку Звенигородського О.М., його цілями є "сприятливі зміни в суспільному житті, до яких повинна прагнути дана організація при розробці і прийнятті правових актів та інших рішень". Крім цього, варто зазначити, що цінності регулюють внутрішню та зовнішню політику держав-учасників. Серед таких варто виокремити: забезпечення миру, сталого розвитку Землі та рівності.

У Лісабонській угоді дуже детально описано основні цінності ЄС. Власне, за цим договором гарантуються забезпечення суспільству правосуддя та безпеки, боротьба проти соціального відчуження, повага до гідності особистості, її прав та вирішення нагальних соціальних проблем. Демократія сама по собі, на мою думку, також є цінністю, адже вона створює можливості для реалізації всіх інших цілей: свободи, рівноправності, справедливості тощо. Попри це, її

імплементація не повинна суперечити і принижувати моральний закон інших громадян, адже лише тоді можна говорити про стале та розвинене суспільство.

Гідність людини - це одна із основних цінностей Європейського союзу. Кожна особистість має мати право на реалізацію та забезпечення своїх потреб. У "Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу" у статті 3 осмислено «Право на особисту недоторканність», як матеріальну, так і духовну, зокрема ЄС гарантує забезпечення свободи віросповідання для всіх громадян та їх особистих прав.

Іншою не менш важливою цінністю є рівність, що декларує недискримінацію за расовими поглядами, однаковість прав жінок та чоловіків, а також осіб із фізичними вадами. Кожен індивід має справедливі права, забезпечення чого є основною перспективою діяльності ЄС.

Крім цього, важливим завданням союзу є забезпечення підтримки культурної ідентичності держав-учасниць, поширенню мовних цінностей національних меншин та діаспор. Цікавою є думка Л. Денисюк., що "цінністю може бути не тільки те, що існує, але й те, що треба створити, за що треба боротися" [3, с. 1]. Справді, я погоджуюсь із цим твердженням, адже попри різні проблеми та виклики, що постають перед урядом Європейського союзу, основною перспективою його розвитку має бути імплементація цих цілей як інструментів забезпечення розвитку суспільства.

Отже, європейські цінності стосуються багатьох аспектів міжнародних відносин, кожна із них є унікальною та важливою. Застосування цих цілей на практиці повинно стати основним завданням ЄС на порядку денному. Власне, Україна стоїть на периферії між Азією та Європою, що в ході історії дуже вплинуло на її розвиток. Сьогодні, як ніколи важливо, сформувати політико-економічний, культурний та соціальний напрям нашої держави задля її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

2. Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи// Лабораторія законодавчих ініціатив - 2013. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf

3. Денисюк Л. Проблема сутності цінностей у наукових дослідженнях. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія: 36. наук. пр. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. Вип. 2. С. 35–39.

4. Сахань О, Шевчук Н. Європейські цінності як запорука процвітання суспільства: український вибір / О. М. Сахань, Н. В. Шевчук // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія. - 2018. - № 2. - С. 177-196. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2018_2_16

РОЗВИТОК НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Алла Хомячук, Ольга Зилінська

*КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
м. Луцьк, Україна*

The article describes the influence of decorative and applied arts on the development of creativity of students, the importance of creative development and its importance in the formation of skills and abilities of the individual.

Народній творчій діяльності педагогічна наука приділяє велике виховне значення, яке спонукає до розвитку естетичних смаків. Кожній особистості, незалежно від рівня її духовного, морального розвитку, властиво зберігати в таємниці деякі свої бажання і прагнення. Без цієї умови особистість не може повноцінно розвиватися. Проблема творчого розвитку молодших школярів в освітньому процесі потребує вивчення.

Мета статті: розкрити вплив декоративно-ужиткового мистецтва на формування творчості молодших школярів.

Творчість – це діяльність, що породжує щось нове, яке відрізняється неповторністю, оригінальністю і унікальністю.[4] Творчість вимагає у нас фантазії, креативності, самостійності, нових ідей, нових рішень та сміливості. У творчій діяльності важливе значення мають такі чинники, як особливості темпераменту, здатність швидко засвоювати й впроваджувати ідеї.

Народна творчість - це колективна творча діяльності народу, яка виявляється у різних видах мистецтва: в усній словесній поезії, музиці, танцях, хороводах, сценічній грі, драмі, в архітектурі, та декоративно-ужитковому мистецтві (вишивання, різьблення, художнє ткання, писанкарство, кераміка, витинання тощо). [2]

Українське декоративно-ужиткове мистецтво – одна з органічних складових національної культури, в якій надійно зберігається етнічна специфіка. У різноманітних видах декоративного мистецтва – вишивках, прикрасах, розписах – втілені світоглядні ідеї та естетичні смаки народу, його колоритний потяг до прекрасного.

При ознайомленні з декоративно-ужитковим мистецтвом вихованців потрібно націлити на ідею виробу та її моральне та духовне значення для самого вихованця. У процесі ознайомлення з творами українського народного декоративно-ужиткового мистецтва у школярів формуються практичні навички, які в подальшому житті будуть потрібні для виконання різноманітних робіт, набувають ручної вправності, збагачують свій практичний багаж знань для подальшої творчої роботи.[4]

Педагогічна цінність пізнання декоративно-ужиткового мистецтва полягає у тому, що твори цього виду мистецтва дозволяють виховувати в учнів відповідну культуру сприймання матеріального і духовного світу, сприяють формуванню естетичного ставлення до дійсності, допомагають глибше пізнати художні засоби різних видів мистецтва, сприяють розвитку творчих здібностей.

Саме народна творчість зумовлює розвиток творчих здібностей учнів початкових класів при вивченні теми «Сюжетна витинанка», «Вишивання», «Народна іграшка» (ліплення, лялька - мотанка), «Декоративний розпис» (оздоблення предметів одягу, побуту на площині та зображення сюжетних малюнків).

Вишивка - це духовний символ українського народу, рідного краю, батьківської оселі, тепла материнських рук. Кожен орнамент народної вишивки зашифрував у собі глибокий зміст, тобто кожен кружечок, квадратик, роб, виноград, дубовий листок, барвінок, або якась тварина має своє значення. [3]

Вирізання виробів з паперу називається витинання, а самі вироби - витинанками. Витинання допомагає розвинути фантазію, відчуття ритму, краси, симетрії, рівноваги зображення і форм.[1]

Лялька-мотанка – символ добра і благополуччя та сильний сакральний предмет. Робота над створенням ляльки складається з етапів: задум, робота над формами і подальше декорування. Це надає змогу дитині планувати свою діяльність на кожному етапі будь-якої роботи, вирішувати окреслені завдання.[4]

На заняттях здебільшого використовують різноманітні методи навчання, поєднуючи їх. У кожному процесі виготовлення виробу народної творчості має бути дотримана дана методика:

1. Ознайомлення із історією, значимістю, особливістю у народній творчості даної техніки, демонстрація зразків, їх аналіз, використання.

2. Технологія виготовлення даного виробу, аналізуючи форми, матеріали, кольорову гаму.

3. Створення відповідної атмосфери .

4. Перегляди робіт, визначення рівня творчих досягнень школярів.

5. Виставка діяльності як стимул до творчості. [4]

Під час творчої діяльності, пов'язаної з декоративним мистецтвом у вихованців розвивається дрібна мускулатура рук, пальців; розвивається окомір, тактильні відчуття; діти засвоюють досвід використання простих знарядь праці, знайомляться з їх специфікою; пізнають властивості різних матеріалів: тканини, паперу, глини, фарби, шкіри, можливостями та особливості роботи. Наприклад, заняття витинанкою, як і вишивкою, заспокоює, тренує моторику рук, вчить образно мислити.

Під час виконання творчих завдань діти набувають впевненості в тому, що вони можуть самостійно з початку і до кінця створювати гарні і необхідні у побуті речі, та зрозуміти, яку користь вони приносять оточуючим.

Отже, розвиток творчості під впливом декоративно-ужиткового мистецтва формує цілий комплекс якостей творчої особистості: кмітливості, розуму, вміння швидко навчатися, бути винахідливим, креативним; дасть можливість встановити власну активну життєву позицію і, таким чином, спілкування з творами декоративного мистецтва, що відображають дійсність, несе у собі не лише пізнавальне значення та забезпечує зростання естетичної свідомості вихованців і удосконалення почуттів, а й сприяє творчому розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Босик З.О. Що ж таке витинанка. Мистецтво, 2013. № 1 с. 5-9.
2. Болотова С.В., Невська Т.А. Розвиток творчих здібностей учнів. Харків: Основа, 2012. 62 с.
3. Богайчук Л.Р, Борисюк З.Д., Ковальчук Т.П., Резніченко М.І. Основи вжиткової творчості і методика викладання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан. 2011, 224 с.
4. Червецький В. Формування національної свідомості та духовної культури учнів на уроках трудового навчання Нової Української школи. Початкова освіта, 2020. № 5-6 с.53-55.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Аліна Чернякова, Наталія Пилипенко-Фріцак
Сумський державний університет, Суми, Україна

The research is devoted to the study of the value orientations of foreign students studying in Ukrainian universities in the context of the internationalization of education. The author's method «Personal and moral values of foreign students» is used in the work, which allows to identify common and personal value priorities of educational migrants. The practical recommendations are aimed at implementing initiatives covering various areas of socio-cultural, educational and social activities.

Процес інтеграції освітньої системи України в європейський і світовий простір зумовив збільшення чисельності іноземців, які навчаються в українських вишах. Іноземних студентів в українській освіті приваблює висока якість навчання при відносно низькій вартості навчання та проживання, фундаментальність окремих напрямків освіти, високі міжнародні рейтинги вишу. Статистичні дані QS World University Rankings щодо рейтингу найкращих вишів у світі у 2020 році засвідчують, що в Україні є шість найкращих університетів, які значну увагу приділяють розвитку інтернаціоналізації освіти, зокрема серед них є Сумський державний університет (Статистичні дані QS World University Rankings, 2020). На базі Сумського державного університету навчається 1860 іноземних студентів. Географія контингенту освітніх мігрантів охоплює 51 країну (Звіт департаменту міжнародної освіти СумДУ, 2021, с. 2). З отриманням Україною незалежності і поступовою, але неухильною демократизацією суспільного життя все більше заявляють про свої особливі інтереси різні соціальні групи освітніх мігрантів, до яких відносяться іноземні студенти. Світовий та європейський досвід показує, що захист демократичних цінностей в країні в цілому неможливий без реалізації особливих цінностей та інтересів окремих соціальних груп (політика мультикультуралізму та підтримання культурного розмаїття) (Бойченко, 2016, с. 2). Інтернаціоналізація освіти актуалізувала питання толерантної міжкультурної взаємодії іноземних студентів, створення толерантного суспільства. У зв'язку з цим стає актуальним вивчення проблем ціннісних орієнтацій іноземної молоді в умовах університетської освіти, спрямоване на нівелювання негативних проявів етнонаціоналізму іноземних студентів і громадян українського суспільства. Одним з важливих регіональних інструментів, здатних актуалізувати і активізувати процес становлення ціннісного ставлення до толерантного взаємодії з представниками інших культур в ході професійної освіти, є «Стратегія інтернаціоналізації Сумського державного університету на 2019-2025 рр.» (Стратегія інтернаціоналізації Сумського державного університету, 2019).

Науковий інтерес до вивчення ціннісних орієнтацій в умовах сучасної університетської освіти представлено у праці Н. Бойченко. Згідно з результатами наукової розвідки освітня комунікація є однією з вищих цінностей для студентів, зокрема освітніх мігрантів всіх тих, хто отримує освіту. Враховуючи ціннісно-орієнтований підхід, слід зазначити, що до парадигми європейських цінностей освітні мігранти відносять як особисті, загальнолюдські, так і освітні цінності. В умовах інтернаціоналізації освіти пріоритетними визначено цінності, які пов'язані з розвитком толерантності і вирівнювання освітніх прав, а саме: гендерна та соціальна рівність, демократія, глобалізм, міжетнічна толерантність. Ми погоджуємося з висновками Н. Бойченко, що цінності не народжуються в глибині душі людини і на самоті її розмислів – вони є плодом спільного соціального досвіду, який складається з численних соціальних комунікацій, які утворюють єдиний плин соціально-комунікативного досвіду особистості (Бойченко, 2016, с. 2).

Теоретичний аналіз наукової розвідки Н. Бойченко та довідникових джерел дозволив нам уточнити сутність поняття «ціннісні орієнтації». Ціннісні орієнтації описують індивідуальні відносини до цінностей, які усвідомлюються особистістю як активне соціальне джерело діяльності. Цінності багато в чому детермінують специфіку сприйняття індивідом навколишньої дійсності, мотивують соціальну поведінку людей, оскільки людина співвідносить своє життя з тими цінностями, які для нього більш значущі. Етимологічний аналіз поняття «цінність» дозволив виявити його початкове значення – «цінне», отже, позитивне. Цінність – об'єкт різноманітних людських прагнень і бажань. На рівні суспільства цінності виконують фундаментальну функцію інтегруючого елемента в суспільній структурі, виступаючи як соціально схвалювані та ті, що розділяються переважною більшістю людей уявлення про добро, любов, дружбу, сім'ю, матеріальний стан, справедливості, патріотизм, обов'язок.

Для вивчення ціннісних орієнтацій іноземних студентів нами проведено анкетування, у якому взяли участь освітні мігранти, які навчаються та тимчасово проживають в Україні. Респондентами дослідження стали 160 студентів Сумського державного університету, які приїхали на навчання з різних країн світу: з Гани, Індії, Йорданії, Казахстану, Нігерії, Пакистану, Танзанії, Туреччини, Туркменістану, Узбекистану. Під час анкетування ми спиралися на представлену у Преамбулі до Хартії основних прав Європейського Союзу (Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000, с. 8) парадигму європейських цінностей – гідність, свобода, рівність, солідарність, безпека, повага та толерантність до різноманіття культур і традицій, національна самобутність та використовували авторську дослідницьку методичку «Особистісно-моральні цінності іноземних студентів», яка дозволяє виявити спільні та особистісні ціннісні пріоритети освітніх мігрантів.

Під час анкетування студентам було запропоновано розподілити з представленого списку 20 цінностей за 20-бальною шкалою: від 1 до 20 місця за

рівнем зменшення значущості кожної конкретної цінності в їхньому житті. Список запропонованих цінностей: 1) цінність людського життя; 2) права людини; 3) особиста безпека; 4) особиста свобода; 5) свобода віросповідання; 6) мир у світі; 7) толерантність в міжкультурній взаємодії і ненасильницьке спілкування в соціумі; 8) солідарність, підтримка ближнього; 9) рівність; 10) традиції і етнічна ідентичність; 11) турбота про планету (охорона природи); 12) сім'я; 13) дружба; 14) міжособистісна комунікація; 15) освіта; 16) кар'єра; 17) матеріальне благополуччя та достаток; 18) здоров'я; 19) самореалізація; 20) патріотизм. За підсумками дослідження ми відзначили, що основною особливістю стало винесення на перший план цінностей особистого благополуччя, таких як: сім'я, здоров'я, освіта, кар'єра та самореалізація, матеріальне благополуччя та достаток, особиста безпека та особиста свобода, які потрапили саме у пріоритетну зону ціннісних орієнтацій. У пріоритетну зону молоді люди помістили як особистісні, так і патерналістські цінності, як свобода віросповідання, дружба, міжособистісна комунікація, толерантність в міжкультурній взаємодії і ненасильницьке спілкування в соціумі; цінність людського життя, права людини, мир у світі. До периферії респонденти винесли такі цінності, як: рівність, солідарність, підтримка ближнього; права людини, традиції і етнічна ідентичність, турбота про планету (охорона природи), патріотизм. Лідерство такої цінності як сім'я пояснюється, на наш погляд, декількома обставинами: по-перше, універсальністю самої цінності, по-друге, віком і соціальним статусом респондентів (існує залежність студентів від матеріального стану сім'ї), по-третє, темпоральною складовою даної цінності (зв'язок між минулим – сім'єю, де минуло дитинство студентів, і майбутнім – створення власної сім'ї). Також як пріоритетні студенти визначили такі європейські ціннісні орієнтації, що пов'язані з самореалізацією, як кар'єра, освіта та здоров'я. Даний вибір детермінований бажанням молодих людей отримати якісну освіту в європейській країні (в нашому випадку, вищу освіту в Україні), що, в свою чергу, дасть можливість кар'єрного зростання та підвищення матеріального статку сім'ї (батьківської і в майбутньому – своєї власної). Для досягнення цих цілей необхідно належним чином підтримувати фізичне здоров'я і вести здоровий спосіб життя, що пояснює пріоритетну позицію такої цінності як здоров'я, що є надзвичайно актуальною в період загострення пандемії COVID-19. Пріоритетність таких цінностей як особиста безпека та особиста свобода пояснюється, на наш погляд, неспокійною соціально-політичною ситуацією у багатьох країнах світу, що не може не позначитися на ціннісному виборі молодих людей.

З метою вивчення європейських цінностей іноземних студентів на базі СумДУ та формування позитивних цінностей використовуються інноваційні практики провідних університетів світу, створено відкриту освітню платформу з урахуванням досвіду реалізації проєктів Еразмус+: «Європейські крос-культурні студії». Європейські крос-культурні студії є університетською

ініціативою, що охоплює різноманітні напрями соціокультурної та навчальної діяльності, зокрема: діагностичну роботу, навчальну роботу з використанням інноваційних технологій навчання (комунікативні тренінги, майстер класи, проектування, інтерактивні ігрові технології), проектну роботу, соціально-виховну та тренінгову активність з використанням компонентів неформальної освіти (волонтерство).

ЛІТЕРАТУРА

1. Амельченко Н. А. (2013). Цінності об'єднаної Європи. ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив». URL : https://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf
2. Бойченко Н. М. (2016). Етичні цінності сучасної університетської освіти: філософська рефлексія (автореф. дис. ... доктора філ. наук). Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ, Україна.
3. Звіт департаменту міжнародної освіти СумДУ за 2020 рік. (2021). URL : https://sumdu.edu.ua/images/content/general/public-info/report/report-2020_education-international.pdf
4. Статистичні дані QS World University Rankings щодо рейтингу найкращих вишів у світі у 2020 році. (2020). URL : <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020>
5. Стратегія інтернаціоналізації Сумського державного університету на 2019 –2025 роки. (2019.03.26). URL : <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=dec262db-c74f-e911-b41d-001a4be6d04a&kind=1>
6. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000.12.18.). Official Journal of the European Communities, C 364, 18 December 2000. URL : https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ – НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Марія Шеремет, Микола Супрун, Дар'я Супрун

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
Київ, Україна*

The key European values as the newest paradigm of educational space are determined. The emphasis is placed on the importance and necessity of studying and implementing the best practices of foreign countries. On the basis of the analysis, the content of psychologists' training in the aspect of innovative activity in the current market conditions have been specified.

Тенденції розвитку світового суспільства зумовлюють істотне посилення уваги до проблеми інноваційного (перетворювального) потенціалу особистості. Все більшого значення для людини, яка ставить нові життєві цілі, орієнтири та здатна їх домогтися, усвідомлювати та відстоювати свою індивідуальність, набуває проблема самовиховання, самореалізації, самоуправління та самоздійснення. Такий суспільний запит висунув перед освітньою системою питання про стимулювання саморозвитку особистості, що знайшло відображення в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»). Проте, готовність суспільства до глобальних перетворень значною мірою визначається ступенем розробленості досліджуваної системи освіти, її орієнтацією на розвиток особистості, її креативних здібностей, професійної та соціальної компетентності (Супрун, 2018b,c).

Позиціонуєчи ментально-філософське бачення сутності складних соціальних процесів з урахуванням запитів життя, справжніх пріоритетів розвитку суспільства в цілому та держави, зокрема, пріоритетності набуває виховання Людини-особистості, яка консолідує справжні цінності: Життя, Свобода, Гідність, Справедливість, Щастя, Добро, Любов, Здоров'я, професіоналізм ... Про рівень розвитку цивілізованості суспільства, перш за все, можна стверджувати з позицій його ставлення до найменш захищених верств, серед яких діти з особливими освітніми потребами займають домінуюче місце. Одним з провідних чинників успішної соціалізації дитини з особливостями психофізичного розвитку є особистість компетентного фахівця-психолога в галузі спеціальної освіти (Супрун, 2005).

Перед державною освітою України постають нові виклики, пов'язані з глобалізаційними процесами, для подолання яких є необхідною підготовка професіоналів в різних галузях, зокрема, психологів (спеціальних, клінічних), які супроводжують практично всі види суспільної діяльності. Водночас загострилися суперечності між завданнями щодо інтеграції української вищої школи до європейського простору вищої освіти і чинною системою підготовки фа-

хівців, потребами суспільства в компетентних фахівцях у галузі психології та якістю їх підготовки. Відтак, вища психологічна освіта України потребує суттєвої науково обґрунтованої модернізації. Рівень підготовленості психолога (спеціального, клінічного) повинен відповідати міжнародним стандартам, що дозволить ефективно співпрацювати в глобальному життєвому просторі. Вхідження України в світову спільноту модернізації міжнародного порядку в контексті визначених пріоритетів майбутнього світоустрою вимагає від вищої освіти поетапно реалізовувати складові наявної мегасистеми цілісного освітнього простору, де прикметною ознакою її змісту є розбудова професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти на компетентісно-орієнтованій основі в умовах впровадження інклюзивної освіти. Обґрунтовуючи сутність поняття «професійна мобільність» з позиції компетентісного підходу, ми розглядали його як невід'ємну складову конкурентоспроможності, як інтегративну якість особистості (Ю. Лянной, О. Нітенко, Н. Пахомова). Керуючись означеними тенденціями, визначено, що «професійна компетентність», «конкурентоспроможність» та «професійна мобільність» є взаємозалежними та взаємообумовленими, що дало підстави для розгляду їх в єдиній тріаді в якості інтегративного показника рівня успішності професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти (Супрун, 2017).

Сучасний психолог в галузі спеціальної освіти має бути багатофункціональним, володіти високим рівнем професійної компетентності, бути готовим увійти в практичну, науково-дослідну, методичну діяльність в реальних умовах освітньої практики, яка нерідко висуває складні проблемні питання. Педагогічні вузи покликані удосконалювати професійну підготовку, значимість якої підвищується в зв'язку з інтеграційними процесами в системі освіти, реалізацією принципу «суспільство для всіх». Вищеназвані тенденції зумовлюють потребу у виявленні стратегії підготовки психологів у сфері спеціальної освіти і розробці концепції, моделі і соціально-педагогічних умов професійної підготовки фахівця, здатного надавати кваліфіковану допомогу особам з фізичними обмеженнями можливостями в умовах впровадження інклюзивної освіти (Супрун, 2018b,c).

ЛІТЕРАТУРА

1. Шеремет, М. К. & Супрун, Д. М., (2017). Самоздійснення в контексті професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. Матеріали Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф. Присвяч.. 5-річчю кафедри корект. освіти та спец. психол. Харків, 2017. , 382-385..
2. Супрун, Д. М. (2017). Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти. Монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.
3. Супрун, Д. М. (2019). Модернізація змісту професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти : монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 492с.

4. Супрун, Д. М. (2018a). Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.
5. Супрун, Д. М. (2018b). Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів). Навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ, 2019. 390 с.
6. Супрун, М. О. (2005). Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX-перша половина XX ст.): Монографія. К.: Вид. КЮІ МВСУ Паливода АВ, 2005. 350 с.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ТА ЦІННІСНА СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Тетяна Яблонська, Наталія Булатевич

Київський національний університет ім. Т.Шевченка

Київ, Україна

Focus on European values is necessary for reforming Ukrainian higher education system. The study of students' value orientations showed the greatest importance of the values of independence, hedonism; the smallest – power, traditions and social status. Professional training of future psychologists should combine the formation of professional competencies and personal development of students.

Перехід вітчизняної системи вищої освіти до європейської моделі передбачає трансформацію парадигми освіти на основі сучасних цінностей і нових підходів. Поряд із завданням якісної професійної підготовки фахівців, завданням вищої школи є їх особистісно-професійний розвиток на основі суспільно-значущих цінностей. Будучи віддзеркаленням універсальних людських цінностей, європейські цінності включають свободу, рівність, гідність людини, верховенство права, повагу до прав людини, толерантність; вони втілюють як цілісний підхід до людини, так і гуманістичні ідеї педагогіки і психології. Ціннісна складова освітнього процесу є особливо важливою для професійної підготовки спеціалістів допомагаючих професій, зокрема, психологів.

Метою дослідження є вивчення ціннісних орієнтацій майбутніх психологів.

В ході дослідження застосовано опитувальник Шварца в адаптації В.Карандашева (Карандашев, 2004), який дає змогу виявити ієрархію цінностей-нормативних ідеалів та цінностей-індивідуальних пріоритетів, та авторський опитувальник. Дані оброблялись в статистичному пакеті SPSS-17 з використанням описових статистик, кореляційного та кластерного аналізу. Вибірку склали 76 осіб віком від 18 до 36 років, які на момент опитування навчались на останньому курсі бакалаврату або в магістратурі за спеціальністю «Психологія» в університетах різних міст України.

Результати дослідження. Дослідження показало, що на рівні нормативних ідеалів для майбутніх психологів найбільш значущими є цінності самостійності, безпеки та гедонізму. Серед індивідуальних пріоритетів на вершині ієрархії знаходяться цінності самостійності, гедонізму та універсалізму; найменш значущими є традиції, влада, конформність і стимуляція. Тобто, можна стверджувати, що ціннісними пріоритетами студентів-психологів є прагнення до самостійності, незалежності в своїй поведінці від соціальних очікувань, отримання насолоди від життя. Для досліджуваної групи влада та соціальний статус не виступають пріоритетними цінностями, що, в цілому, підтверджу-

ється соціологічними дослідженнями молоді (Дмитрук, 2017). Водночас група опитаних не є однорідною з точки зору ціннісних орієнтацій, включає дві підгрупи: 1) амбітні студенти, які орієнтуються на соціально прийняті норми, при цьому цінують комфорт, нові враження, можливості отримувати задоволення від життя; 2) менш амбітні студенти, з менш загостреною потребою у враженнях, задоволенні, толерантні до оточуючих людей.

Найважливішими для майбутньої професії цінностями студентів є повага до прав людини, орієнтація на саморозвиток і самореалізацію та свобода вибору. У навчальному процесі, на їхню думку, більшою мірою реалізуються дві з цих цінностей (орієнтація на саморозвиток і самореалізацію та повага до прав людини). Отже, цінності майбутньої професії знаходять реалізацію в процесі підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі. Водночас, з оцінки студентів видно, що міра реалізації багатьох цінностей під час навчання в університеті є дещо нижчою, ніж оцінка їх значущості для професії. Це може свідчити, з одного боку, про певну ідеалізацію студентами професійних цінностей та їх ідеалізовані очікування від навчального процесу у вищій школі, а з іншого боку – про необхідність подальших кроків у вдосконаленні професійної підготовки.

Впродовж останніх років на рівні змісту й організації навчального процесу в університетах відбулися істотні зміни, пов'язані з реформуванням системи вищої освіти за європейськими стандартами. Пріоритети сучасної вищої освіти віддзеркалюються в студентоцентрованій орієнтації освітнього процесу в університеті, в оновленні змісту. Сучасними дослідниками підкреслюється необхідність широкого використання інноваційних методів й форм навчання: моделювання, рольових та дидактичних ігор, мікрОВикладання, організації дискусій (Мартиненко, 2013). Такі форми роботи втілюють орієнтацію на цінності саморозвитку особистості студента як майбутнього професіонала, його свідомості і активної позиції по відношенню до різних феноменів життєдіяльності, посилення відповідальності всіх учасників освітнього процесу. Особистісно-орієнтовані технології підкреслюють цінність особистості, орієнтовані на партнерство у стосунках, розвиток духовних якостей особистості, поваги і турботи про кожну людину, емпатії, вміння співчувати іншому (Радчук, 2015).

Підготовка майбутніх психологів вимагає не лише теоретичної підготовки, а й формування особистісного ставлення студентів до певних ідей, теорій, фактів, що стає основою їх ціннісних орієнтацій. Обговорення етичних моментів майбутньої професійної діяльності сприяє усвідомленню вимог професії, професійного етичного кодексу і формуванню на цій основі власних уявлень і позицій щодо конкретних етичних дилем, що стає основою професійних цінностей студентів (Яблонська, Булатевич, 2018).

Висновки. Виявлено, що цінності сучасних студентів-психологів відповідають загальним тенденціям суспільних орієнтацій на зміни, демократичний розвиток суспільства в цілому і системи вищої освіти зокрема. Ціннісними

пріоритетами студентів-психологів є самостійність, незалежність, гедонізм; найменш значущими є цінності влади, традицій і соціального статусу. Цінності майбутньої професії знаходять реалізацію в процесі підготовки майбутніх спеціалістів у вищому навчальному закладі, водночас оцінка міри їх реалізації свідчить про необхідність дальшого вдосконалення як ціннісно-змістової складової навчального процесу в університеті, так і організаційної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрук Н. (2017) Між матеріалізмом і постматеріалізмом: ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Вісник академії праці, соціальних відносин і туризму, 3, 57-67. https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3_2017-57-67.pdf
2. Карандашев В.Н. (2004). Методика Шварца для изучения ценностей личности. СПб: Речь.
3. Мартиненко С. (2013) Європейський простір вищої освіти: тенденції розвитку та перспективи. Освітологія, 2, 163-168.
4. Радчук Г.К. (2015). Аксіопсихологічні засади розвитку сучасної вищої освіти. Психологія особистості, 1(6), 81-89. <https://doi.org/10.15330/ps.6.1.81-89>
5. Яблонська Т., Булатевич Н. (2018). Етичні виміри діяльності психолога а практиці психологічного консультування. Психологічний часопис, 5 (15), 237-351. <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15>

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ДОМІНАНТА ЗМІСТУ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

Таміла Яценко

Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

The problem of updating the content of modern school literary education in the context of the European value dimension is actualized. Emphasis is placed on the implementation of the principles of multiculturalism and integration in the school literature course, on the didactic and methodological potential of textbooks and the literary special course.

Виразною ознакою сучасної шкільної літературної освіти є оновлення її змісту в контексті цінностей, як національної, так і європейської культури. Відтак, відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності протягом усього життя», у Концепції «Нова українська школа» (2016) і Державному стандарті базової середньої освіти (2020) визначено культурну компетентність здобувачів освіти як ключову. Її ефективному формуванню сприяє реалізація культурологічного підходу до навчання літератури, що ґрунтується на принципах полікультурності як виховання особистості на засадах міжетнічної толерантності до представників інших культур, поваги до своєї національної самобутності в контексті загальноєвропейської та світової культури, та інтегрованості, що передбачає врахування міжпредметних зв'язків у шкільному літературному курсі. Обґрунтовуючи теоретичні та методичні засади реалізації культурологічного підходу до вивчення художньої літератури як явища культури, трактуємо культурну компетентність як інтегровану особистісну якість, що визначається здатністю учня-читача до освоєння світової й національної культурної спадщини, розуміння художньої літератури як частини світової культури, її специфіки як мистецтва слова, розгляду літературного твору в мистецькому контексті, усвідомлення соціокультурної значущості художньої літератури та активне використання культурних цінностей у повсякденній взаємодії з оточуючими. Культурологічна домінанта шкільного курсу літератури повинна бути спрямована на формування в учнів «цілісного сприймання твору, що передбачає встановлення зв'язків як усередині літературного твору, так і в контексті літературного процесу, художньої культури певної доби, а головне – усвідомлення таких зв'язків як діалогу митця зі світом, читача з митцем, а через нього – з іншою культурою, з іншим буттям» (Яценко, Шевченко, 2012, С. 18).

Дієвим засобом реалізації культурологічного підходу в системі шкільної літературної освіти є чинні підручники української літератури (рівень стандарту) для 10 і 11 класів, підготовлені науковцями Інституту педагогіки НАПН України (Фасоля, 2018; Фасоля, 2019). Їх концепція ґрунтується на розгля-

ді художнього тексту як тексту культури, що відображає свідомість людей певної історичної доби, орієнтує на діалог у просторі культури та на діалог культур. На прикладі життя і творчості письменників прослідковується взаємодія художньої літератури з різними видами мистецтва. Зокрема, у рубриці «Культурно-мистецький контекст» оптимально до вікових інтересів учнів 10 і 11 класів подано пізнавальну інформацію про українські та світові культурні надбання (репродукції картин, фото скульптурних, архітектурних пам'яток, естетичний аналіз художніх полотен і музичних творів тощо). Такий матеріал допомагає школярам глибоко осмислити ідейно-художній зміст літературного твору, поглиблює вміння проводити міжмистецькі паралелі у процесі вивчення твору та сприяє формуванню розуміння української літератури як невід'ємного компонента світового мистецтва.

Широкі можливості для формування культурної компетентності учнів має спецкурс «Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті», що схвалений МОН України для використання в закладах загальної середньої освіти (Яценко, Тригуб, 2018). Його змістове наповнення сприяє ознайомленню школярів із визначними мистецькими явищами доби модернізму, поглибленню вмінь аналізувати та інтерпретувати модерністські твори української і зарубіжної літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтва. Наприклад, на вступному занятті «Модернізм як мистецька філософія другої половини XIX – початку XX століття» після актуалізації знань старшокласників про явище модернізму доцільно організувати мультимедійну презентацію у вигляді віртуальної екскурсії «Шедеври живопису модернізму» картинними галереями світу. Емоційний фон на початку заняття створять репродукції полотен західноєвропейського живопису: К. Моне «Імпресія. Схід сонця», «Бузок на сонці», О. Ренуар «Танець» (імпресіонізм), Г. Клімт «Поцілунок» (символізм); Е. Мунк «Крик» (експресіонізм), Дж. Пайпер «Хоукем, Норфолк» (неоромантизм); Л. Руссоло «Маніфест футуристичної музики» (футуризм) та українського живопису: А. Маневич «Міський пейзаж», М. Бурачек «Овини» (імпресіонізм); О. Новаківський «Довбуш – володар гір» (символізм). Варто провести порівняльний аналіз картин австрійського художника Г. Клімта (1862–1918) «Поцілунок» та українського митця Ф. Кричевського (1879–1947) «Любов», оскільки ці твори споріднені ідеєю та засобами художньої виразності. Підсиленню реалізації мистецького контексту сприятиме прослуховування фрагментів музичних модерністських творів, як європейських (К. Дебюссі, М. Равель, Р. Вагнер, А. Шенберг), так і українських композиторів (І. Стравінський, С. Василенко).

На засадах культурологічного підходу оновлено зміст літературної освіти в основній школі. Так, у контексті освітніх завдань нового Державного стандарту базової середньої освіти (2020) науковцями Інституту педагогіки НАПН України розроблено «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–9 класи». Знаннєвий компонент курсу – це здобуття школярами

основної школи базових предметних знань, необхідних для свідомого самостійного читання й сприймання творів української і зарубіжних літератур як явищ мистецтва, розуміння образної природи мистецтва слова, принципів єдності змісту й художньої форми, зв'язку мистецтва з життям. Діяльнісний компонент – це організація навчальної діяльності учнів, спрямована на формування умінь ідейно-художнього аналізу художніх творів української і зарубіжних літератур.

Сучасна шкільна літературна освіта повинна сприяти культурній ідентифікації молодого покоління, організації освітнього процесу як полікультурного, особистісній реалізації кожного суб'єкта освіти в культурному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фасоля А. М., Яценко Т. О., Уліщенко В. В., Бійчук Г. Л., Тименко В. М. (2018). Українська література. Рівень стандарту. 10 клас. Пед. думка. <http://lib.iitta.gov.ua/712367/>

2. Фасоля А. М., Яценко Т. О., Уліщенко В. В., Бійчук Г. Л., Тименко В. М. (2019). Українська література. Рівень стандарту. 10 клас. Опіон. <http://lib.iitta.gov.ua/717446/>

3. Яценко Т. О., Тригуб І. А. (2018). Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті. Підручники і посібники. <http://lib.iitta.gov.ua/711651/>

4. Яценко Т. О., Шевченко З. О. (2012) Художня література в контексті світової культури. Пед. думка, 2012. <http://lib.iitta.gov.ua/705586/>

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА КУРСОМ «ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ»

ПЕРЕДМОВА

ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ, МЕТОДОЛОГІЯ, ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕМАТИЧНОГО МОДУЛЮ EUVOLIA «АКСІОЛОГІЧНІ КОНСТРУКТИ ПРОСВІТНИЦТВА Й РОМАН- ТИЗМУ: АНТАГОНІЗМ СУСПІЛЬНОГО Й ІНДИВІДУАЛЬНОГО»)

Ніколова Олександра Олександрівна

ORCID 0000-0002-2327-1941

Запорізький національний університет

Доцільність впровадження ціннісного підходу в процес навчання зарубіжної літератури XVII – I половини XIX ст. зумовлена потребою оновлення методологічних засад викладання художньої словесності в умовах нової реальності – з урахуванням процесів трансформації аксіологічних домінант українського соціуму, орієнтованого на інтеграцію в культурно-політичний простір Європи.

З огляду на очевидний факт поступового становлення системи ціннісних координат європейського суспільства (співвідносного з етапами розвитку європейської цивілізації, історично детермінованими змінами уявлень про державу та людину) очевидно є необхідність їх ретельного «декодування» у витворах мистецтва: адже саме в цій галузі духовної діяльності відбуваються процеси становлення, традиціоналізації відповідних надбань в різноманітних образних формах, що віддзеркалюють естетичні уподобання тієї чи тієї доби.

Репрезентовані авторами XVII – I половини XIX ст. ідеї мають бути детально розглянуті нами, сучасниками, аби зрозуміти, якими шляхами Європа йшла до усвідомлення важливості своїх ціннісних норм: у творчості класицистів, просвітників та романтиків яскраво відобразилися ті уявлення, які надалі (звичайно у трансформованому відповідно вимог сучасності вигляді!) сформували скарбницю європейських ціннісних пріоритетів, пов'язану з визнанням важливості соціальної активності, гуманізму, ідеалів суспільної користі, толерантності, гендерної рівності, демократії.

Викладання зарубіжної літератури саме в такому аспекті закономірно потребує використання новітніх технологій, пов'язаних із впровадженням інтерактивного підходу та покликаних звільнити учасників навчального процесу з «прокрустова ложа» застарілих методів, позбавлених настанови на розвиток особистості. Адже вивчення художніх творів має бути безпосередньо підпорядкованим меті виховання гідних представників нового покоління: здатних критично мислити, аналізувати, робити неупереджені висновки, коректно вести дискусію, аргументовано висловлювати власну точку зору, створювати креативні проекти, володіти навичками компаративного аналізу, а також - бути обізнаними із кращими надбаннями європейської культури та розуміти її ціннісний код.

Реалізації даних завдань в межах тематичного модулю «Аксіологічні конструкти Просвітництва й Романтизму: антагонізм суспільного й індивідуального» були підпорядковані різноманітні методи, кожен з яких функціонально був узгоджений з загальною концепцією курсу. Їхнє послідовне використання в ході занять сприяло поетапній організації ознайомлення з системою європейських цінностей (на матеріалі художніх текстів XVII – I половини XIX ст. та через порівняння із феноменами сьогодення, розгляд крізь призму особистого досвіду).

Таким чином здійснювалася активізація інтелектуально-творчого потенціалу та імпліцитна провокація до осмислення тенденцій розвитку сучасного українського соціуму в світлі заданих орієнтирів (відповідності чи невідповідності аксіологічним домінантам європейського суспільства).

1. Методи «мозкового штурму» та організації дискусії у процесі викладання зарубіжної літератури XVII – I половини XIX ст.: функції, зміст завдань, результати застосування.

Діалогічне спілкування було обов'язковою складовою занять, що сприяло встановленню рівноправних відносин між учасниками, спонукало слухачів курсу до самовираження. Постійні звернення викладача до студентів із запитаннями (часом – провокативного характеру), постановка певних завдань (пов'язаних, насамперед, з апеляцією до їхнього життєвого досвіду, ідей, інтересів тощо) допомагали організувати навчальний процес у відповідності із вимогами інтерактивної освіти.

«Мозковий штурм» та дискусія, якими розпочиналось кожне заняття, були спрямовані на актуалізацію проблем, пов'язаних із розумінням сутності, специфіки певних цінностей та активізацію бажань здійснювати пошук відповідей на питання щодо їхніх соціальних функцій, а також – рівня усвідомлення в Україні, проблем відсутності/низького рівня популярності, ймовірних шляхів покращення ситуації тощо.

Так, наприклад, для теми «Уявлення про цінність діяльності, підпорядкованої державно-громадським ідеалам («Горацій» П. Корнеля)» було запро-

поновано дискусію за проблемним аспектом співвідносності понять «громадянської свідомості» та «цінності Особистості»; «мозковий штурм» мав на меті спонукати до роздумів щодо рівня громадянської свідомості в Україні на сьогоднішній день («Які відомі Вам заходи (наприклад, політичні акції) сьогодні свідчать про прояви громадянської активності в Україні?»).

Заняття «Європейський ідеал «суспільної користі» («Фауст» Й. В. Гете)» мало своєю вихідною точкою дискусію «Як Ви розумієте поняття «суспільна користь»? «Гуманізм»? «Індивідуалізм»? Яке їхнє смислове наповнення? Які асоціації вони у Вас викликають?»; «мозковий штурм» потребував обговорення таких питань: «Які ідеї Просвітництва важливі в аспекті формування сучасної системи європейських цінностей?»; «Як, на Вашу думку, уявлення про відповідні категорії реалізовані в сучасному українському суспільстві?»; «Чи можна говорити про актуальність твору Й. В. Гете? Просвітницьких ідеалів? Чому?»; «Ким міг би стати Фауст у сучасному житті?»

Заняття за темою «Інаковість» та її толерування («Людина, що сміється» В. Гюго)» розпочиналось з дискусії, організованої навколо питань «Як Ви розумієте поняття «толерантності»?»; «Чи пов'язані поняття «толерантності» та «соціальної справедливості»?»; «Що таке «гендерна рівність»?»; «Чи можлива/потрібна вона взагалі?»; «Хто такий для Вас «інший»?»; «Чи важко бути «іншим» у сучасному українському суспільстві?». «Мозковий штурм» передбачав розгляд низки актуальних проблем: «Яким є рівень толерантності у сучасному суспільстві?»; «Що можна зробити, аби його підвищити?»; «Чи можна говорити про захищеність прав жінки у сучасному українському суспільстві?»; «Що має робити держава, суспільство, його члени, аби не допускати гендерної дискримінації?»; «Чи можна говорити про актуальність твору В. Гюго? Чому?» (студентам було запропоновано довести свою точку зору конкретними фактами).

Обговорення даних питань дало підстави для висновків про рівень обізнаності студентів із системою європейських цінностей, особливостей уявлень щодо їхніх сутності та значення, трендів запровадження цих норм в Україні.

З одного боку, далеко не всі продемонстрували чітке усвідомлення характеру відповідних аксіологічних орієнтирів. З іншого - переважна більшість висловила позитивне ставлення до самого концепту «європейські цінності», а також – бажання жити у європейському суспільстві. «Європейські цінності» інтерпретувалися як позитивні, але не надто конкретні категорії, пов'язані із такими смислами як «прогрес», «добробут», «захищеність», «рівність», «справедливість». Проте прохання лаконічно та змістовно сформулювати основні ідейні засади, на яких має ґрунтуватися процес євроінтеграції, викликав складнощі.

Водночас, обговорюючи запропоновані питання та розмірковуючи над ними, студенти озвучили власні думки щодо рівня адаптації сучасного українського соціуму до європейських цінностей. Аналіз фактичного матеріалу дав підстави для виділення кількох основних загальних тенденцій, пов'язаних із їхнім баченням таких змін.

По-перше, неодноразово висловлювалися сумніви у можливості повного та швидкого впровадження системи аксіологічних доміант європейського суспільства в Україні, зумовлені економічними причинами: європейські цінності інтерпретувалися як прерогатива економічно розвинених («багатих») держав, з високим рівнем добробуту, стабільною політичною ситуацією, низьким рівнем корупції та високим рівнем поваги до закону. Звучали ідеї про пріоритетність вирішення в Україні матеріальних проблем, виходу з економічної кризи, подолання правового беззаконня, корупції, без яких неможливою є популяризація європейських цінностей.

По-друге, звучали думки щодо складності процесів кореляції європейських цінностей із так званими «традиційними уявленнями» українців: при цьому останні інтерпретувалися як позитивно, так і негативно, але в обох випадках в межах уявної антиномії «нове – старе». Відповідне протиставлення також пов'язувалося із «конфліктом поколінь», де європейські цінності характеризувалися як іманентні молоді, а «традиційні» – їхнім батькам. Припущення щодо можливості та доцільності гармонійного поєднання даних надбань неодноразово викликало здивування.

По-третє, студенти продемонстрували розуміння необхідності взаємозв'язку запровадження європейських цінностей на обох рівнях: державних інституцій («зверху», за допомогою засобів масової інформації, відповідних законів, реформ) та особистих дій (визнали власну відповідальність за активізацію змін).

Оцінюючи стан адаптації українського соціуму до європейських цінностей, учасники занять, спираючись на власний життєвий досвід, констатували наявність багатьох проблем, зумовлених браком громадянської відповідальності, раціоналізму, толерантності та гендерної рівності.

Студенти визнавали, що для розуміння сучасної системи цінностей європейського суспільства важливим є вивчення його історії, етапів та тенденцій розвитку культури в цілому та літератури зокрема.

2.Художній текст як кейс: case study – шлях до розуміння процесів формування ціннісних орієнтирів через організацію інтерактивного навчання.

Використання у якості кейсів знакових художніх текстів класицизму, Просвітництва та романтизму дало можливості спонукати студентів до активної інтелектуальної діяльності з метою усвідомлення шляхів становлення системи аксіологічних доміант європейського суспільства у діяхронії; розуміння їхньої сутності та значущості. Запропоновані завдання були підпорядковані меті розвитку вмінь та формуванню навичок критичного, системно-аналітичного мислення, коректного ведення дискусії, аргументації власної точки зору, компаративного аналізу, командної роботи.

Так, на прикладі твору «Горацій» П. Корнеля було здійснено розгляд питання щодо трансформації уявлень про принципи раціоналізму та громадянської свідомості: особливості їхньої інтерпретації у минулому та з позицій

сьогодення, спільне та відмінне між класицистичним розумінням цих категорій та сучасним задля пояснення сутності та аргументації значення даних аксіологічних категорій.

Студентам було запропоновано об'єднатися в групи та підготувати відповіді на питання з аргументацією у вигляді цитат із твору П.Корнеля та власними коментарями: «Чи можна говорити про актуальність твору П. Корнеля для нашого часу?»; «Навіщо, на Вашу думку, автором трагедії було зображено протистояння Горація та Куріація?»; «Чому Горацій з точки зору норм класицизму – справжній герой та громадянин?»; «Як Тулл пояснює, чому він прощає Горація?»; «Які ідеї в творі П. Корнеля відповідають вимогам сучасності?»; «А з чим ми з погляду сучасності погодитися не можемо?»

Також студентам було запропоновано взяти участь у рольовій грі «Суд над Горацієм»; написати міні-есе на тему «Людина-громадянин»: хто вона?»; подумати над питаннями особистого характеру: «Чи вважаєте Ви себе людиною з високим рівнем соціальної активності, громадянської свідомості?»; «В чому проявляється Ваша громадянська свідомість?»; «Наскільки особисто для Вас важливі інтереси держави?»

У результаті студенти дійшли висновків щодо важливості підвищення рівня громадянської свідомості в Україні, визнали власну відповідальність за такі процеси, а також - продемонстрували усвідомлення важливості раціоналізму та громадянської свідомості, розуміння актуальності твору П.Корнеля для нашого часу, специфіку модифікації ціннісних орієнтирів: констатували, що в літературі класицизму громадянська свідомість визначала цінність Особистості, а в сучасному світі вона є однією з головних складових аксіологічної системи європейського суспільства, у якому людина не байдужа до того, що відбувається в її державі, готова брати участь у суспільних громадських заходах тощо.

Було визначено, що громадянськість та концепт «суспільного блага» в суспільних системах європейського типу не передбачають нівелювання цінності приватних інтересів: індивідуальність не розчиняється, а стверджується, реалізується на основі договірності характеру таких відносин.

«Фауст» Й.В. Гете був використаний як кейс для обговорення європейських ідеалів раціоналізму, суспільної користі та гуманізму. Групова робота здійснювалася у напрямку пошуку відповідей на питання «Чому «Фауста» вважають «дзеркалом» принципів європейського гуманізму?»; «Які ідеї Просвітництва, важливі в аспекті формування сучасної системи європейських цінностей, можна знайти у творі?»; «У чому полягає філософський зміст образу Мефістофеля?»; «Які основні етапи пошуку Фаустом сенсу буття, щастя та власного місця у світі можна виділити?»; «Що стає запорукою виправдання та порятунку Фауста?»; «Як це пов'язано з ідеологією Просвітництва?»; «Чи можна вважати Фауста індивідуалістом? Гуманістом? Раціоналістом?»; «Як співвідносяться поняття «індивідуалізму» та «суспільної користі» у творі?»; «Які з сучасних європейських цінностей ми можемо побачити в цьому творі?».

Також студентам було запропоновано взяти участь у рольовій грі «Суд над Фаустом»; у формі схематично-образної «карти» шляху Фауста показати його шлях до істини та усвідомлення необхідності соціального служіння; написати міні-есе на тему «Сучасний Фауст: ким би став герой Й. В. Гете у сучасному світі?»; подумати над питаннями особистого характеру «Наскільки особисто для Вас важливо діяти заради суспільної користі?»; «Чи вважаєте Ви себе гуманістом? Раціоналістом? Індивідуалістом?»

У результаті студенти дійшли висновків щодо неабиякої ролі феномену Просвітництва а аспекті формування сучасної системи європейських цінностей: насамперед, раціоналізму, ідей соціальної активності, гуманізму, які сприймаються комплексно, оскільки затверджують суверенітет вільного індивіда та думку щодо важливості колективних утворень як об'єднання вільних людей з рівними правами. Образ Фауста було інтерпретовано як ідеал Особистості, створений відповідно до принципів раціоналізму та гуманізму; а фінал трагедії - як художню репрезентацію можливості та доцільності гармонійного поєднання ідей суспільної користі та індивідуалізму через затвердження права Особистості на вільний розвиток, вибір орієнтирів (право «користуватися власним розумом») та, водночас, через акцентування значущості соціально корисної діяльності.

Висловлюючи власні припущення з приводу того, ким міг би стати Фауст, якби він був їхнім сучасником у вигляді есе, студенти запропонували різні варіанти бачення цього персонажа в умовах сьогодення: Фауста уявляли громадськими активістом, борцем із корупцією та беззаконням, волонтером, журналістом тощо. Але в більшості випадків акцент був зроблений саме на виконанні ним соціально значущої функції, активній соціальній діяльності, пошуку справедливості.

Роман В.Гюго «Людина, яка сміється» виконав роль кейсу для висвітлення питань про «інаковість» та її толерування, роздумів над проблемами браку толерантності, булінгу, упередженого ставлення загалом до людини з фізичними вадами, гендерної нерівності, дискримінації.

Головна увага була зосереджена на питаннях «Які ідеї романтизму важливі в аспекті формування сучасної системи європейських цінностей?»; «Які засоби для популяризації цих ідей використовувалися у літературі?»; «Які ідеї романтизму, важливі для формування європейських цінностей, знаходимо у творі В. Гюго?»; «Як зображено трагедію фізично неповноцінної людини?»; «Яким було ставлення до «іншого» в зображену автором епоху?»; «Яку мету переслідує автор, зображуючи трагедію таких людей?»; «Як втілено ідею прагнення до соціальної справедливості?»; «Як зображено образ леді Джозіани?»; «В чому нетиповість жіночого образу?»; «Як це пов'язано із «жіночим питанням»?»; «Чи мала леді Джозіана можливість для реалізації свого інтелектуального, волевого потенціалу в тогочасному суспільстві?»; «Ким би вона могла стати в сучасному житті?».

Також студентам було запропоновано рольову гру ««Інтерв'ю з літературним персонажем», під час якої «персонажі роману» мали розповісти про себе, висловити своє бачення проблем з позицій минулого та порівняти з ситуацією у сучасному суспільстві, запропонувати припущення стосовно шляхів покращення ситуації (мета - обговорення проблем людей з особливими потребами та обмеженими можливостями, соціальної упередженості, соціальної несправедливості, гендерної нерівності).

Студенти порівнювали проблемні ситуації (брак толерантності, соціальна упередженість, соціальна нерівність, «жіноче питання») у творі В. Гюго та сучасному українському суспільстві, розмірковуючи з приводу можливостей зміни існуючої ситуації.

У результаті слухачі курсу зробили висновки, що ситуація в Україні залишає бажати кращого. Незважаючи на проголошені засади інтеграції в європейський аксіологічний континуум, практично кожен визнав, що в його житті неодноразово були обставини, у яких він відчував себе «іншим», що він або його друзі, знайомі ставали жертвами булінгу, а також - свідками чи навіть жертвами гендерної дискримінації. Студенти визнали гостроту «жіночого питання», вказали на неабиякі складнощі із вирішенням питання щодо адаптації людей з особливими потребами до реалій повсякденного буття.

Студенти визнали важливість толерантності, поваги до «іншого», гендерної рівності; наголосили на знаковій ролі романтизму як літературного напрямку в процесі формування сучасної системи європейських цінностей, адже саме письменники-романтики показали персонажа як непересічну особистість, «іншого», що протистоїть загалу, натовпу, а також – часто стає його жертвою, вигнанцем, зазнає несправедливих утисків з боку соціуму. Водночас, романтизм з його культом Особистості привертав увагу читачів до проблем «іншого»: і хоча про сучасне поняття «толерантності», що є однією з найважливіших європейських аксіологічних домінант, ще не йшлося, проте сам факт визнання цінності людини «не такої, як усі», увага до феномену «інаковості» стала величезною заслугою митців цього часу, їхнім художнім надбанням.

3. Створення колективного проекту - «осучаснення» класичного твору – як дієвий метод навчання в процесі формування уявлень про європейські цінності

Під час опрацювання теми «Інаковість» та її толерування («Людина, що сміється» В. Гюго)» одним із завдань, які були запропоновані студентам, було створення колективного проекту-презентації. Його мета полягала в «осучасненні» відповідного роману французького письменника. Проект «Герої В.Гюго у сучасному світі» студенти презентували в аудиторії та відповідали на питання своїх одногрупників.

Для цього учасники мали мінімум на 10 слайдах показати сюжет твору, що переносить дію роману в сучасну Україну та демонструє актуальність концеп-

туально значущих проблем. Особливий акцент слід було зробити на порівнянні проблемних аспектів, пов'язаних із толерантністю, соціальною справедливістю, гендерною рівністю в суспільстві минулого, зображеному В Гюго, та сучасній Україні. Оцінювалися як рівень креативності, так і змістовно-формальна відповідність, узгодженість з основною концепцією проекту, а також - неупередженість мислення, аргументованість, лаконічність та інформаційна насиченість, системно-аналітичне осмислення проблеми, наявність узагальнюючих висновків як свідчення на користь завершеності та результативності проекту.

Виконання цього проекту було пов'язане із кількома основними завданнями.

По-перше, студенти в ході групової роботи мали чітко усвідомити сутність європейських цінностей (толерантності, гендерної рівності, поваги до «іншого», соціальної справедливості) шляхом знайомства з художнім текстом, у якому показано жакливі картини життя суспільства, позбавленого відповідних орієнтирів.

По-друге, створення презентації мало спонукати до роздумів стосовно важливості відповідних аксіологічних доміант у суспільстві, що захищає права своїх громадян та цінує Особистість.

По-третє, реалізація проекту була спрямована на формування вмін та навичок компаративного аналізу, системно-аналітичного мислення; потреба створити спільний продукт мала на практиці, через особистий досвід студентів довести важливість таких засад командної роботи як компромісність, повага до думки іншого, відповідальність.

І нарешті, працюючи над презентацією, учасники мали проаналізувати стан адаптації сучасного українського суспільства до європейських ідеалів, те, наскільки воно сприйняло європейські цінності та які перешкоди для їхньої популяризації існують наразі.

Результати робіт дозволили зробити наступні висновки. Саме цей вид завдання викликав у слухачів курсу найсильніший інтерес, хоча й потребував найбільше часу та зусиль для виконання. Прагнення не лише обговорити, але й творчо репрезентувати, креативно оформити власне бачення теми, знайшло віддзеркалення в оригінальних «осучасненнях». Їхній аналіз дав підстави для диференціації кількох промовистих тенденцій.

По-перше, слухачі курсу чітко визначилися із ставленням до європейських ідеалів рівності та соціальної справедливості як до таких, на яких обов'язково має ґрунтуватися будь-яке сучасне розвинене суспільство. Утиски «іншого», дискримінація за гендерним принципом, створення сприятливих обставин для булінгу, байдужість до людей з особливими потребами як імпліцитний вияв жорстокості тощо були оцінені як серйозні перешкоди на шляху до побудови держави європейського рівня. Небажання жити в соціумі, який не відповідає цим вимогам, навіть із високим рівнем економічної стабільності (!), було підтверджене усіма слухачами курсу.

По-друге, студенти висловили прагнення усіляко сприяти поширенню та

затвердженню відповідних європейських цінностей, визнаючи власну особисту відповідальність за ситуацію в країні.

По-третє, варіанти «осучаснення» твору В. Гюго відрізнялися різноманітністю, певною суперечливістю, але всі аргументовано доводили актуальність його ідей для сьогодення. Були представлені як «оптимістичні», так і «песимістично-скептичні» проєкти.

Автори перших – змістовно-формальних – намагалися переконати аудиторію в тому, що сучасне суспільство є своєрідним «світлим» антиподом по відношенню до того, яке змалював французький письменник. Наприклад, історії «сучасного Гуїнплена» демонстрували думку про великі можливості самореалізації та повноцінного життя, які створені наразі для людей з особливими потребами (сюжети, де персонаж, незважаючи на фізичні вади, досягає успіху в різних галузях буття, знаходить своє кохання). Також зображувалися «сучасні Джозіани», які на відміну від роману В.Гюго, мають можливість використати свої таланти в бізнесі, політиці, довести рівність із чоловіками.

Автори других – суто формальних осучаснень – вказували на збереження (звичайно у трансформованому вигляді) та актуальність тих проблем, які були обговорені на матеріалі твору XIX ст. Хоча герої отримували сучасні імена та модне вбрання, але продовжували страждати від утисків з боку натовпу, від упередженого ставлення, соціальної несправедливості.

Проте спільною для обох тенденцій була настанова на необхідність захисту прав особистості, яка завжди повинна мати право бути собою.

4. Перспективи використання досвіду курсу в шкільній практиці викладання.

Таким чином, можна зробити висновки, що ціннісно-орієнтований підхід до викладання зарубіжної літератури продемонстрував позитивні результати, а його базові принципи можуть та мають бути застосовані в шкільній практиці. Доцільним вважаємо також розширення сфери їх запровадження – на галузь гуманітарних дисциплін в цілому: адже кожен учитель має не просто надавати предметну інформацію, але й виступати носієм та розповсюджувачем моральних цінностей, без яких неможливим є виховання представників нової генерації. Важлива роль нової української школи у процесі популяризації європейських аксіологічних домінант не підпадає сумнівам.

Вважаємо актуальною настанову на таке знайомство учнів із системою європейських цінностей, під час якого акцентуються їхні зв'язки із історичними, культурними, політичними детермінантами, впроваджується діяхронічний підхід до розуміння процесів становлення та трансформації, формуються вміння та навички декодування відповідних надбань в образах літератури зокрема та мистецтва в цілому.

Водночас запропонований підхід сприяє розвитку потенціалу учнів: критичного, системно-аналітичного мислення, емоційного інтелекту, креатив-

ності тощо. Його методологія є ефективною в аспекті формування вмінь, що є спільними для всіх компетенцій, які має розвивати нова українська школа: «уміння читати і розуміти прочитане; уміння висловлювати думку усно і письмово; критичне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; виявляти ініціативу; творити; уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; уміння конструктивно керувати емоціями; застосовувати емоційний інтелект; здатність співпрацювати в команді» [2].

Інтерактивні методи навчання («мозковий штурм», дискусії, case study, рольові ігри, колективні проекти) допомагають зробити навчання більш цікавим, перетворити його на захоплюючий «квест» або творчу майстерню. «Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [1, с. 29].

Досвід викладання курсу дозволив виділити основні засади, ґрунтуючись на яких, вчитель має можливість ефективного досягнення схарактеризованої вище мети в умовах сучасності.

Інтерактивність та партнерство. Діалог та постійна взаємодія з учнями, спрямовані на розвиток їхнього потенціалу, стимулювання активності, є обов'язковими умовами для формування особистості, яка не боїться бути собою – сміливо та аргументовано висловлювати власні думки, не переймаючись через те, що їх визнають «неправильними», такими, що «не сподобаються вчителю», вміє вести дискусію та дослухатися до ідей співрозмовників. Саме через процес інтерактивного навчання здійснюється поступове прищеплення ідей толерантності та поваги до іншого, реалізується такий важливий для нової української школи принцип «педагогіки партнерства» з такими його настановами як «повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; • розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)» [2].

Апеляція до особистого досвіду учнів (саморефлексія). Інтерпретація матеріалу крізь призму досвіду якнайкраще сприяє його розумінню, адже по суті йдеться про емпірично отримані знання: якщо для природничих та точних наук в цьому аспекті надзвичайно дієвим засобом пізнання є експеримент, то для гуманітарних – тлумачення через співвіднесення з фактами особистого життя, пережитими ситуаціями, на підставі яких учнем було зроблено висновки щодо тих чи інших аксіологічних орієнтирів. Пропонуючи учням провести паралелі між минулим та сьогоденням, різними національними культурними контекстами, образами персонажів та їхніми друзями, знайомими, публічними особистостями, порівняти репрезентовані у творів проблеми із власними, оцінити актуальність ідей з погляду сьогодення – все це, окрім іншого, допо-

магає формуванню навичок системно-аналітичного мислення, компаративного аналізу, перетворює навчання в процес пізнання зовнішнього світу та самопізнання одночасно.

Робота в команді. Виконання завдань в групах (створення та презентація колективних проєктів, рольові ігри тощо) вчить відповідальності, толерантності, контактності, компромісності, допомагає кожному учневі відчувати себе частиною колективу, усвідомити власну цінність та стимулювати до здорової конкуренції. Доцільно стимулювати учнів до виконання креативних завдань, чітко визначаючи при цьому вимоги та демонструючи конкретні приклади.

Всі схарактеризовані вище засади підпорядковуються меті формуванню компетентностей державного стандарту, необхідних для успішної самореалізації учнів в суспільстві згідно вимог до нової української школи.

Насамперед йдеться, звичайно ж, про принцип «навчання впродовж життя, що передбачає опанування умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі» [2].

Також ціннісно-орієнтований підхід є необхідним в процесі формування громадянських та соціальних компетентностей, які «пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність у житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя» [2].

Висновки.

Таким чином, результати роботи в межах тематичного модулю «Аксіологічні конструкти Просвітництва й Романтизму: антагонізм суспільного й індивідуального» курсу «Європейські цінності в художніх текстах» продемонструвати ефективність ціннісно-орієнтовного підходу в навчанні зарубіжної літератури.

Доцільність його впровадження в процес навчання зумовлена потребою оновлення методологічних засад викладання гуманітарних дисциплін в умовах інтеграції українського суспільства в культурно-політичний простір Європи: йдеться про ознайомлення з системою європейських цінностей в діяхронічному аспекті через їхнє «декодування» у витворах мистецтва за допомогою використання новітніх технологій на засадах інтерактивності («мозкового штурму», дискусії, case study, створення колективних проєктів-презентацій).

Обговорення зі слухачами курсу питань, пов'язаних із визначенням сутності ключових аксіологічних домінант європейського соціуму, дало підстави для диференціації кількох знакових моментів щодо рівню обізнаності студентів у цій галузі та викрило низку проблем: відсутність чіткого усвідомлення характеру багатьох європейських цінностей, наявність сумнівів у можливості повного та швидкого впровадження цінностей європейського суспільства в Україні, зумовлені економічними причинами, складнощами кореляції європейських цінностей із так званими «традиційними уявленнями» українців. Було вказано також й на брак громадянської відповідальності, раціоналізму, толерантності та гендерної рівності в українському суспільстві. Водночас студенти продемонстрували позитивне ставлення до європейських цінностей, бажання їхнього затвердження в Україні.

Використання у якості кейсів знакових художніх текстів класицизму, Просвітництва та романтизму дало можливості спонукати студентів до активної інтелектуальної діяльності з метою усвідомлення шляхів становлення системи аксіологічних домінант європейського суспільства у діяхронії; розуміння їхньої сутності та значущості. Запропоновані завдання були підпорядковані меті розвитку вмінь та формуванню навичок критичного, системно-аналітичного мислення, коректного ведення дискусії, аргументації власної точки зору, компаративного аналізу, командної роботи.

У результаті студенти усвідомили, що громадянськість та концепт «суспільного блага» в соціальних системах європейського типу не передбачають нівелювання цінності приватних інтересів (індивідуальність не розчиняється, а стверджується, реалізується на основі договірності характеру таких відносин); визнали можливість та доцільність гармонійного поєднання ідей суспільної користі та індивідуалізму через затвердження права Особистості на вільний розвиток, вибір орієнтирів (право «користуватися власним розумом») та, водночас, через акцентування значущості соціально корисної діяльності; переконались у важливості толерантності, поваги до «іншого», гендерної рівності.

Слухачі курсу чітко визначилися із ставленням до європейських ідеалів рівності та соціальної справедливості як до таких, на яких обов'язково має ґрунтуватися будь-яке сучасне розвинене суспільство. Утиски «іншого», дискримінація за гендерним принципом, створення сприятливих обставин для булінгу, байдужість до людей з особливими потребами як імпліцитний вияв жорстокості тощо були оцінені як серйозні перешкоди на шляху до побудови держави європейського рівня. Небажання жити в соціумі, який не відповідає цим вимогам, навіть із високим рівнем економічної стабільності, було підтверджене усіма слухачами курсу. Студенти висловили прагнення усіляко сприяти поширенню та затвердженню відповідних європейських цінностей, визнаючи власну особисту відповідальність за ситуацію в країні.

Ціннісно-орієнтований підхід продемонстрував позитивні результати, що свідчить про доцільність запровадження його базових принципів (інтерак-

тивність, партнерство, апеляція до особистого досвіду, командна робота) та методів в шкільній практиці – для нової української школи. Важлива роль нової української школи у процесі популяризації європейських аксіологічних домінант не підпадає сумнівам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куценко О. Г. Особливості викладання зарубіжної літератури в школі. Харків : Основа, 2018. 94 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

ЦІННОСТІ ВЕЛИКОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ У РЕЦЕПЦІЇ АНГЛІЙЦІВ II ПОЛ. XIX СТ. (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ПОВІСТЬ ПРО ДВА МІСТА» Ч.ДІККЕНСА)

Катерина Васирина, Юлія Капленко

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

The work studies the phenomenon of moral values of the French Revolution and peculiarities of their description in a work of fiction, a 19th century novel "Tale of Two Cities" by Charles Dickens.

Твір Ч.Діккенса «Повість про два міста» представляє цікавий ракурс сприйняття подій часів Великої французької революції англійським письменником. Використовуючи буремні події тогочасся у якості фону для розгортання романтичних колізій у житті головних героїв, митець розмірковує над природою народного невдоволення та соціальної несправедливості, підкреслює стихійність революційного руху та наголошує, що саме у таких надзвичайних обставинах якнайкраще реалізуються надзвичайні особистості.

Ціннісні орієнтири та уявлення людини про мораль завжди змінюються відповідно до актуальної для людства історичної епохи й повністю відображають настрої суспільства на певному етапі його розвитку. Не менш важливу роль у формуванні поняття людини про добро і зло відіграють й особливості місця проживання суб'єкта, адже ціннісні орієнтири різних країн нерідко відрізняються й мають суттєвий вплив на формування світогляду члена її соціуму. Тож, очевидно, що аксіологічні параметри будь-якої події описуються митцями з різним ступенем інтенсивності, знаходять неповторне авторське відображення в художніх текстах. Загальновідомим є факт того, що художня література упродовж багатьох епох залишалася потужним засобом впливу на масову свідомість, формування суспільної думки у межах визнаних аксіологічних параметрів. Найбільшій актуальності дана особливість літератури набула в XIX столітті, оскільки саме в цей період потужний розвій друкарської справи посилював вплив літературної продукції на суспільство та посприяв тому, що письменники із великим ентузіазмом звернулися до висвітлення різних значимих подій у історії людства.

Однією з найбільш помітних подій, яка визначила перегляд світоглядних засад на багато років, була Велика французька революція. Дане подія набула великого резонансу в світі й була досить неоднозначно сприйнята представниками еліти багатьох держав, зокрема англійцями: «Французька революція змусила англійців та американців обирати сторони. Ті люди, що вважали, що французька революція покаже приклад їх власному народові, що в свою чергу буде загрожувати їхньому статусові, привілеям чи власності називали бунтівників монстрами, яких послав на Землю сам Сатана задля того щоб зруй-

нувати поняття про релігію, справжню сім'ю та порядок у країні. » [Bernstein 1945, p. 147].

Хоча Ч. Діккенс і не був свідком цих подій, втім, він надихнувся твором свого сучасника В. Коллінза та історичною книгою Т. Карлейля і занурив своїх читачів у вир революційних подій, демонструючи вплив цих перипетій на долі окремих особистостей. У результаті світ побачив його відомий історичний роман «Повість про два міста» (1859 р.), у якому зацікавлений читач зможе побачити дану історичну подію очима британського громадянина. Відомо, що підданим англійської корони майже завжди були притаманні антиреволюційні настрої, а отже й усі події, які відбувалися в сусідній для них державі, сприймалися англійцями як хаос. Англійська газета «The English Chronicle», що повідомляла про перебіг подій у Франції, висвітлювала революційний рух із сарказмом й сумнівом щодо самої ідеї бунту: «Таким чином, рука ПРАВОСУДДЯ дотяглася до Франції.... велика й славетна РЕВОЛЮЦІЯ!» [Loxton 2019]. Саме такий погляд на революцію й висвітлює Ч. Діккенс. У своєму романі він звертається до переосмислення проголошених революціонерами цінностей як-от: «свобода», «рівність», «братерство».

Слід зазначити, що дані моральні пріоритети набувають досить специфічного забарвлення в оцінці англійського письменника. Зокрема свобода перетворюється на хаос, який у своїй вседозволеності стирає рамки між добром і злом, правильним і неправильним, охоплює усі верстви населення держави й занурює країну у період смуту на декілька років: «... Saint Antoine so shouted and danced his angry blood up, that it boiled again, on hearing when the day closed in that the son-in-law of the despatched, another of the people's enemies and insulters, was coming into Paris under a guard five hundred strong, in cavalry alone» [Dickens 1994].

Ідея рівності, проголошувана народом, у творі автора виражена у більш приземленому аспекті. Ч. Діккенс підіймає до елітарного рівня представників найнижчого класу й відображає спалюване правосуддя в руках пригніченого населення. Автор дає читачеві можливість спостерігати не справедливе ставлення до кожного громадянина, а холоднокрівну помсту переможців над переможеними й не тільки: «A revolutionary tribunal in the capital, and forty or fifty thousand revolutionary committees all over the land; a law of the Suspected, which struck away all security for liberty or life, and delivered over any good and innocent person to any bad and guilty one; prisons gorged with people who had committed no offence, and could obtain no hearing; these things became the established order and nature of appointed things, and seemed to be ancient usage before they were many weeks old» [Dickens 1994].

Спираючись на наведені вище факти, можна зрозуміти, що й таке явище як «братерство» також набуло специфічного зображення у творі Ч. Діккенса. Яскраво вираженими в романі є жорстокі насмішки городян над тими, кого було засуджено до страти, а випадки співчуття й жалю людей один до

одного складали лише поодинокі випадки: «Above all, one hideous figure grew as familiar as if it had been before the general gaze from the foundations of the world – the figure of the sharp female called La Guillotine. It was the popular theme for jests; it was the best cure for headache, it infallibly prevented the hair from turning grey, it imparted a peculiar delicacy to the complexion... It was the sign of the regeneration of the human race. It superseded the Cross. Models of it were worn on breasts from which the Cross was discarded, and it was bowed down to and believed in where the Cross was denied» [Dickens 1994].

Таким чином, ми бачимо, що у своєму романі «Повість про два міста» автор змальовує руйнівну силу тієї революційної хвилі, що охопила територію Франції в 1789-1799 роках та перекинулася у інші країни. Він аргументує власну думку шляхом репрезентації відповідних епізодів, у яких спростовується апологетичне ставлення до даної історичної події. Втім, думається, що ця тема не може бути вичерпана окремим дослідженням і у майбутньому обіцяє цікаві наукові знахідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bernstein S. (1945). English Reactions to the French Revolution. *Science & Society*. Vol. 9, No. 2. P 147-171. URL: <https://www.jstor.org/stable/40399694?seq=1> (дата звернення 08.04.2021).
2. Dickens C. (1994) *A tale of two cities*. 1859. Chapman & Hall. URL: https://www.gutenberg.org/files/98/98-h/98-h.htm#link2H_4_0006 (дата звернення 08.04.21).
3. Loxton A. (2019). October 24. What Did Britain Think of The French Revolution? URL: <https://www.historyhit.com/what-did-britain-think-of-the-french-revolution/> (дата звернення 08.04.21).

ЦІННОСТІ ВІКТОРІАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВІДЕОІГРАХ ПОЧАТКУ XXI СТ. (НА МАТЕРІАЛІ ГРИ «ALICE: MADNESS RETURNS» (2011))

Катерина Васирина, Орина Нелюбова

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

The work studies the phenomenon of Victorian values and their transformation through time, namely the difference in reflection of the aforementioned values in a work of fiction, a 19th century novel «Alice in Wonderland» by Lewis Carroll, and a videogame «Alice: Madness returns» (2011) based on it.

Вікторіанські цінності, як основа британської аксіологічної матриці, з самого моменту їх появи в період правління королеви Вікторії і до сьогоднішніх днів, були об'єктом соціального дискурсу, який ставив під сумнів їхню реалістичність, релевантність у сучасному світі і досліджував особливості їхньої реалізації у художніх творах [Коркунова 2018, с. 154].

Одного з найяскравіших сплесків цей дискурс досяг в 80-х роках минулого століття, а саме під час роботи уряду Маргарет Тетчер, відомої прихильниці вікторіанської моралі і вікторіанських цінностей [Тупахіна 2015, с. 303].

На межі XX і XXI століть, при поширенні неовікторіанської традиції, вікторіанські цінності набули нового звучання. Як справедливо зауважує Ю.С. Скороходько, «однією з важливих складових англійської літератури дев'ятнадцятого століття є Вікторіанство, яке не вичерпало себе в дев'ятнадцятому столітті, а продовжило існування в літературі Великобританії двадцятого та двадцять першого століть: воно відродилося в формі Неовікторіанства» [Скороходько 2012, с. 268].

Неовікторіанство як культурне і літературне явище зародилося одночасно у Великобританії, на батьківщині вікторіанської традиції, і в інших англослов'янських країнах, що перебували під британським впливом. Постмодернізм з його ставленням до історії не просто стимулював чергове захоплення вікторіанською епохою, її культурним та літературним надбанням та спадщиною, а й спробував подивитися на цю епоху та її цінності новим поглядом і переоцінити її сутність та роль в британському світі [Скороходько 2012, с. 268]. Прикладом такого погляду і переоцінки є адаптація вікторіанських цінностей до вимог сучасних норм моралі в різних видах медіа, сплеск інтересу до зворотного боку Вікторіанства, як-от життя соціальних низів, розкриття сексуально-го боку буття вікторіанців тощо.

Нагадаємо, що у XIX столітті Вікторіанські цінності тотально визначали погляд на життя людей, водночас вони піддавалися нищівній критиці навіть за

часів їхнього функціонування. Серед англознавців практично загально визнано, що у вікторіанському суспільстві цінувалися такі якості як працьовитість, пунктуальність, помірність і хазяйновитість, але разом з тим – замкнутість, суворі приписи етикету, придушення сексуальності, які сублімувалися в надмірну манірність, лицемірство, святенництво.

Найбільш помітно норми вікторіанської моралі накладали вимоги на жінку. Згідно з ціннісними ідеалами виховання дітей та особливостями соціального положення жінок, дівчинка повинна бути інертною та красивою, нею можна було захоплюватися, втім, з нею не можна було мати глибоку бесіду. Гувернантка, наприклад, виключно помірна, стримана та жорстка, мала сформувати поведінку дітей саме за чіткими моральними приписами: виховати у них вишуканість, чистоту (як тілесну, так і духовну), вміння поводитись у суспільстві та зберігати соціальну інертність [Peterson 1970, с. 14].

Така мораль панувала переважно в середньому класі і аристократії. Що ж стосується низів англійського суспільства, то вони часто не мали уявлення про те, що діється нагорі [Акатьева 2016, с. 59]. Соціальна дистанція між сильними світу цього та плебсом призводила до формування снобізму у ставленні до простих робітників та до фактичного ігнорування потреб низів у площині літературної творчості. Тож, основним конфліктом у вікторіанському суспільстві була різниця між декларованими цінностями і реаліями світу, в якому такі цінності повинні були втілюватися.

У контексті феноменів Неовікторіанства варто звернути увагу на відеоігри, що мають надзвичайну популярність серед представників різних вікових категорій. Часто вони не лише виконують розважальну чи ескапістську функції, але й дозволяють масовому пересічному реципієнту долучитися до осмислення реалій Вікторіанства, репрезентованих у світлі постмодерністської візії культурного надбання попередніх епох. Одним з провідних векторів рецепції є підкреслення та іронічна акцентуація дисонансу між декларованою картинкою пристойного вікторіанства і його цінностей та реаліями часу, які відрізнялися від ідеалу, намальованого про-вікторіанськими джерелами.

Для прикладу варто порівняти відображення вікторіанських цінностей в романі-казці Льюїса Керролла «Аліса в Країні Чудес» та відеоігру на її основі – психологічному екшн-хоррорі «Alice: Madness returns» (2011).

У першій частині оригінального твору ми спостерігаємо Алісу, що дрімає в полі ромашок та є втіленням образу м'якості і нерішучості. Ця Аліса є люблячою і довірливою дочкою, ніби штучно створеною, щоб постійно тішити батьків [Driscoll 2002, р. 43]. Вона суворо дотримується продиктованих їй правил поведінки, хоча і не дуже цим задоволена: «Хоч Аліса й була дівчинкою безперечно чемною і добре вчилася в школі, й слухняно завчала напам'ять десятки неймовірно нудних та повчальних віршиків із шкільної читанки, – проте вона не вельми любила довго сидіти на одному місці. Її цікавило геть усе на світі, і невситима її допитливість раз у раз брала гору над добрим вихованням»

[Керролл 2001]. Можна побачити, що за допомогою образу Аліси Лідделл автор розкривав ідеалізовану версію соціальних цінностей, критикуючи їх з плином сюжету: поступово Аліса починає відхилятися від образу класичної вікторіанської дочки, проявляючи зацікавленість до пригод, проблем інших персонажів (соціуму), дії Червоної Королеви (політики) і т.п.

Творці гри, у свою чергу, підіймають Алісу на новий рівень психологічної репрезентації, реалізуючи при цьому поняття «вікторіанської травми» та «вікторіанської каральної психіатрії». За сюжетом, вона пережила жахливу травму після повернення з Країни Чудес – вся її сім'я загинула у пожежі, а сама протагоністка пройшла курс «реабілітації» у лікарні для психічно хворих, адже вона вважала, що пожежа, яка стала причиною смерті її родини, була викликана підпалом. Експозиція знайомить нас з дев'ятнадцятирічною Алісою, що живе у притулку та має відвідувати психотерапевта. І ось за допомогою перенесення фокусу нарації з привілейованого класу вікторіанської Англії на представників лондонських нетрів, гравці отримують більш широку панораму соціуму тогочасся. Вікторіанська епоха постає перед сучасним гравцем у образах сиріт, жебраків, портових вантажників, які стають основним рупором реальних цінностей вікторіанського суспільства. Відеогра деконструє образ «ідеальних» вищих верств суспільства, та передає право на володіння та «правильне» використання позитивних цінностей нижчим прошаркам – колишня гувернантка Аліси, Нен Шарп, тепер повія, виявляється справжнім носієм вікторіанських чеснот. Вона зовсім не схожа на класичну постать «стриманої та жорсткої» бонни, виступає лагідною наставницею, яка, замість нав'язування інертної ролі, вчить Алісу витримці, спостережливості, активності та винахідливості, рисам, абсолютно неприйнятним класичному образу вікторіанської вихованої дівчини.

Отже, з цього короткого огляду можна зробити висновок, що неовікторіанський погляд на вікторіанські цінності відзначається нетривіальністю та відбиває загальні тенденції постмодерністської ревізії ціннісних парадигм попередніх епох. Якщо в класичній вікторіанській традиції всі моральні критерії, чітко регламентовані та апологетизовані, атрибутовувалися вищим та середнім верствам населення, то Неовікторіанство переносить центр уваги на соціальний маргінес, розгортаючи тезу, яку свого часу проголошували такі вікторіанці, як-от Ч. Дікенс, В. Коллінз, про те, що носіями найбільш «гуманних» цінностей та рис характеру є найнижчі прошарки суспільства. Крім того, очевидно є зміна у стереотипізації фемінної та маскуліної поведінки, часто представленої у вигляді ґендерної інверсії, що може стати цікавою темою для подальшого осмислення у рамках аксіологічного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акатьева П. А. (2016). Викторианская мораль. Инновационная наука, №10(1), с. 59-60.
2. Керролл Л. (2001). Аліса в Країні Див (у перекладі О. Забужко). А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.
3. Коркунова Е. К. (2018). Семейные ценности викторианской эпохи. Вестник научной ассоциации студентов и аспирантов исторического факультета Пермского государственного гуманитарно-педагогического университета, №1(14), с. 154-159.
4. Скороходько Ю. С. (2012). Тенденции викторианского сенсационного романа в неовикторианской литературе. Мировая литература на перекрестье культур и цивилизаций, №6, с. 268-280.
5. Тупахіна О. В. (2015). Трансформація жанрової моделі індустріального роману в романі Девіда Лоджа «Nice work». Вісник Запорізького національного університету, №1, с. 299-305.
6. Driscoll C. (2002). Girls: Feminine Adolescence in Popular Culture and Cultural Theory. Columbia University Press. <https://doi.org/10.4000/clio.12052>
7. Peterson M. J. (1970). The Victorian Governess: Status Incongruence in Family and Society. Victorian Studies, Vol. 14(№ 1), p. 7-26.

VALUES OF HUMAN DIGNITY IN THE UKRAINIAN CULTURAL MEDIA PRODUCT

Yana Radchenko, Katerina Sirinyok-Dolgaryova
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine

The article considers the concept of human dignity as the highest social value, analyzes its representation in the Ukrainian TV series for teenagers Pershi Lastivky. The researcher focuses is the correlation between the phenomena of dignity, human rights, and freedoms as spelled out in the relevant international legislation.

The problem of human dignity is relevant today in the social, political, legal, economic, media and cultural spheres. In fact, human dignity is the embodiment of all the best achievements of the mankind, it shows the level of humanistic development of a person. It has direct and immediate impact on every person's behavior through the basic values of society, shaping people's views and systems of personal values.

Article 3 of the Constitution of Ukraine proclaims a person, his or her life and health, honor, dignity, inviolability and safety – the highest social value (Constitution of Ukraine, 1996). Accordingly, fundamental human rights and freedoms are inalienable and belong to everyone from birth. The realization of human and civil rights and freedoms should in no way violate the rights and freedoms of others.

The following Ukrainian and foreign scholars study the topic of human dignity: A. E. Golub, O. V. Grishchuk, L. Y. Gudim, O. V. Kogut, G. V. Kovalenko, N. M. Krestovska, I. V. Mislavsky, V. M. Nebelska, O.V. Petrishina, S. Pinker, J. Waldron, O. V. Zhuravska and others.

The analysis of cultural products, including films and TV series that deal with human dignity, human rights and freedoms and equality is a topical issue. This research aims to define the term «human dignity» and analyze the TV series Pershi lastivky (First Swallows) in terms of representation of the human values in it.

Human dignity refers to concepts that are intuitively understood by everyone, but they are not easy to characterize from a philosophical, religious, psychological, moral or legal perspectives. According to the definition from the public electronic dictionary of the Ukrainian language, dignity is «a person's awareness of his social significance, public duty» (Bilodid, 1971, p. 65).

A category close to «dignity», which also reflects the moral value of a person, is «honor». Despite closeness in meaning, these concepts have important semantic differences. Honor as a moral phenomenon is, first of all, external public recognition, approval of a person's actions and achievements; it turns out to reflect a person's reputation, authority, and glory. Therefore, the sense of honor, inherent

in the personality, is associated with the desire to achieve high appreciation from others, praise, fame (Vasilkiv et al., 2019).

We believe that the values of human dignity overlap with some of the articles of the Universal Declaration of Human Rights, so we will consider and analyze them using the example of the series *Pershi lastivky*. In the very first episode of the youth drama series it violated Article 3 – «Everyone has the right to life, liberty and security of person» (United Nations, 1948). The so-called Friend – a person who is engaged in cyber crime – is pushing a schoolgirl, 11th grade student, Polina Dudka, to commit suicide. Further, this article will be violated more than once, because the main goal of the Friend is to destroy everyone who directly or indirectly hurts him.

The heroes of the teenage series *Pershi lastivky* faced cruel pranks, mockery of classmates, loneliness and dangerous online games that lead to suicide. The entire plot of the series is built on the relationship between parents and children. Accordingly, the plot principle is deterministic. This means that all the phenomena that are broadcast in the series are not accidental, and have a specific reason. That is, this process can also be called a causal relationship.

Let's consider this on the example of the family of Nik Maslov and his grandmother, Valentina Georgievna. The grandmother tries to over-control her grandson – she gets a protest from him, demands respect and obedience – gets hatred.

In another family, the mother is drug addict, and this leads to the fact that the daughter became drug addicted too. Tragically, in a state of altered consciousness, both of them got into a car accident.

One of the central plot lines is the story of Makarov family, where the son is gay and the father is homophobic. This is a story about total rejection and discrimination: the father, who is a coach of the swimming team, refuses to train his son because of his orientation.

Protection against discrimination is stated in Article 7 – «All people have the right to equal protection against any discrimination that violates this Declaration and against any incitement to such discrimination» (United Nations, 1948). There was also an episode in the series when the guys from Fedya Makarov's team found out that he was gay and began to spread this information, psychologically pressure Fedya and mock him. This behavior is called «outing», that is, disclosing information about the sexual orientation or gender identity of another person without his/her consent (Shevchenko, 2016). Violation of this right is written in Article 12 – «No one may be subjected to arbitrary interference with his/her private and family life, arbitrary attacks on the inviolability of his/her home, the secrecy of his/her correspondence, or on his/her honor and reputation. Everyone has the right to be protected by the law from such interference or such encroachments» (Ibid.).

The positive aspects of the series should also be noted: it traces the destruction of gender stereotypes, because the main character, Olga Makarova, is an investigator who has a strong character, logic and courage. But the series also

features typical «female», that is, feminine roles (Valentina Georgiyivna, Tina Farkash). In general, the series portrays both feminine and masculine men and women equally. This is as truthful as possible in the modern situation, in the series, as in life, the characters are depicted differently.

It is important to note that some parents and teachers are considered authority figures, representatives of traditional knowledge and values. Because of this, many scenes show the «war of generations», because their children are representatives of generation Z.

One way or another, all violations of these articles are an offense and undermine the honor and dignity of a person. In the TV series Pershi lasivky there is a struggle for all the rights discussed above, and the idea of the value of life is being broadcast.

Consequently, we can conclude that the topic of human rights is the main one in the series Pershi lastivky. Throughout the series, there is a struggle to show whose values and ideas are more important – parents or children. At the end, a compromise is found in this issue, which leads to harmony and equality. We believe that the importance of human dignity is fully revealed in this series, and this cultural product is an example of high-quality modern cinema.

REFERENCES

1. Bilodid, I. K. (Ed.). (1971). Slovnky ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. Naukova dumka. Vol. 2. <http://ukrlit.org/slovnky/гідність>.
2. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine]. (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 30, 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп#Text>.
3. Lukianets, V. S. (2007). Determinizm. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: elektronna versiiia [Determinism. Encyclopedia of Modern Ukraine: electronic version]. Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26331.
4. Shevchenko, Z.V. (2016). Slovnky gendernykh terminiv [Dictionary of gender terms]. Publisher Chabanenko Yu. <http://a-z-gender.net/auting.html>.
5. United Nations. (1948). Universal Declaration of Human Rights. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
6. Vasilkiv, I. D. et al. (2019). Pravoznavstvo (profilnyi riven) : pidruchnyk dlia 11 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Jurisprudence (profile level): a textbook for the 11th grade of general secondary education. Aston.

НОТАТКИ

Наукове видання

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

EUROPEAN VALUES IN UKRAINIAN EDUCATION: CHALLENGES AND FRONTIERS

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції

International conference proceedings

28–29 травня 2021 року / May 28–29, 2021

Українською та англійською мовами

Г Е Л Ь В Е Т И К А
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

WWW.HELVETICA.UA

Підписано до друку 25.05.2021 р. Формат 84х108/16.
Папір офсетний. Гарнітура Muirad. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 10,58. Наклад 300. Замовлення № 0521-155.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
69002, Україна, м. Запоріжжя, вул. Олександрівська, 84, оф. 414
Тел.: +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.